

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΪΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 105

ΔΕΝΤΡΟ ΣΤΗ ΜΠΟΡΑ

"Όμορφο δέντρο, έρημικό, βογγάει τὸ φάντασμα σου
καθὼς τὸ δέρνει ἡ μπόρα κ' ἡ νυχτιά,
καθὼς ξεσκίζει μὲ σπαιδιὰ ὁ βοριάς τὴ φυλλωσιά σου
κιτρινοφυλλισμένη κ' ὄλη μιά λαβοματιά.

"Όμως δὲν εἶναι αἱ βόγγοι σου κατάρρα γιὰ τὸν Πλάστη,
δὲν εἶναι γιὰ τὴ μοῖρα τὴ σκληρή σου.
Τὸ ξέρεις πὼς γυρνᾷ ὁ τροχός, καὶ χρόνια ἐδοκμιάστη
κ' ὄλο νικητέρα βγήκε ἡ ὑπομονή σου.

Θὰ ρίψει πλούσιο ἡ "Ανοιξη ξανά τὸ φέρεμά σου,
θὰ υφαίνουν γύρω σου χαλὶ τοῦ κάμπου τὰ λουλούδια,
καὶ θὰ κλαρώσουν τὰ πουλιὰ ξανά στὴν ἀγκαλιά σου,
κ' οἱ αἰῶρες θὰ σοῦ φέρουν νέα τραγοῦδια.

Δροσιά θὰ στέλνει ὁ οὐρανὸς σιὰ χαιρετίσματά σου
καὶ θάειναι ἡ γῆ πὸν σὲ κρατεῖ μιά γλάστρα,
τὴ νύχτα κ' ὁ καλὸς Θεὸς θὰ ρίχνει — χάρισμά σου—
μιά φούχτα πᾶνω σου ἄστρα...

Γύρνα λοιπὸν σὲ μούρμουρο τὸν ἄγριο βόγγο πὸν πονεῖς
δέντρο, ὅπως πρὶν, καὶ τώρα,
γ' ἀκούω ἀπὸ σένα εὐφρόσυνη τὴ γλῶσσα τῆς ὑπομονῆς
στὴ νύχτα πὸν μὲ δέρνει καὶ στὴ μπόρα!

ΤΑΞΕΙΔΙ

'Απ' τὸν ἀγιοῦπα τὸν κατὸ τῆς μοῖρας λυτρωμένη
πάλι ἡ ψυχὴ μου σιὰ φτερά τοῦ τραγουδιοῦ ἀνεβαίνει.

Στὰ δέντρα μεταρρίζεται, σιὰ σύγνεφα, καὶ πᾶει
σὰ γαλαζόφτερο πουλί στὸ φῶς πὸν κελαηδαίει,

ΠΑΥΛΟΥΠΟΥΛΟΣ

ζητώντας μάκρη ατέλειωτα, διψώντας για να φτάσει
στη βουσομένα του φωτός να πει και να χορτάσει!

Στῆς φαντασίας τ' αέρινο τὸ πλοῖο ποὺ θὰ μὲ πάρει
τὰ αἰθεροκίματα πανιά θὰ ὑψώσω στὸ φεγγάρι,

στὰ ξωτικά του τάρμενα νὰ παίζουν ἀπλωμένα
ὄλα τὰ θάσση τῆς ζωῆς, σινυίλα μαγεμένα...

Ἄπὸ τὸ νύχι τὸ σκληρὸ τῆς μοίρας λυτρωμένη
τοῦ ὀνείρου τὴ χρυσὴν Ἄργὸν τὴν ἤ ψυχὴ προσμένει,

τὸ μουσικὸ τὸ πέλαγος τῶν ἄστρων νὰ περάσει
καὶ στὸ λιμῆνι τῶν ψυχῶν θριαμβικὴ νὰ φτάσει.

Τὴν καρτεροῦν ἀκοίμητα, στὸν ἄμμο καθισμένα,
τὰ ρόδινα φαντάσματα τῆς νιότης συναγμένα,

κοιτάζοντας τὸ πέλαγος τῶν ἄστρων ποὺ θὰ βγάλει
τὴν ἀδερούλα τους ψυχὴ στὸ φωτεινὸ ἀκρογιάλι,

νὰ τῆς γιαιτρέψουν τὶς πληγὲς τοῦ σπαραγμοῦ τοῦ ἀγιοῦπα,
νὰ πει τὸ ἀνάμα τῆς ζωῆς σὲ διαμαντένια κούπα!

ΜΙΑ ΚΥΡΙΑ ΣΤΟ ΤΖΑΜΙ

Μὲ τὴν ψυχὴ βαρῦθυμη, τὸ μέτωπο στὸ τζάμι,
κοιτάει τὸν κῆπο, τὴ σταχτιά τοῦ ὀρίζοντα κορνίζα.
Χειμῶνας μέσα στὴν καρδιά, στὴ φύση. Τὸ ποτάμι
τῶν στοχασμῶν περνάει θολό... Καὶ τὰ μαλλιά της γκριζα.

Στὸ τζάκι τρίζει, ἀδραίνοντας τὴ σιύχη, ἡ πευκοσιύξα.

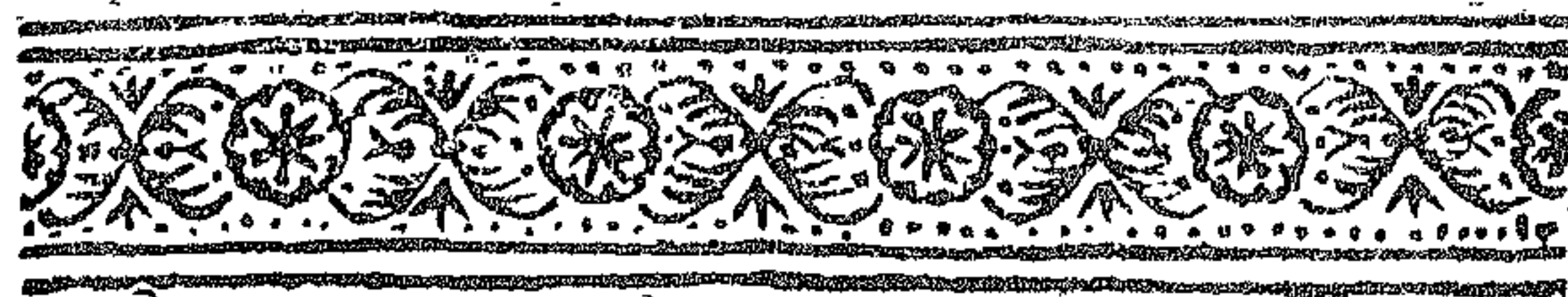
Ἐξω ἡ νοτιὰ σταλάζει ὄγγη στὸ δέντρο, στὸ καλάμι.

Χρυσὰ τὰ φύλλα σέπονται γύρω ἀπὸ κάθε ρίζα,
σάμπως στεφάνια ἀρχαίων νεκρῶν βγαλμένα ἀπὸ θαλάμι.

Ἦταν—θυμάται—μιὰ φωτιά, ποὺ ἔσβυσε πρὶν νὰ κάψει
καὶ μιὰ φτερούγα ἐρωτικὴ, ποῦλεγεσ πὼς θ' ἀστράψει
σ' ὄλη τὴν πλάση ὀίχνοντας τριανταφυλλένια σκέπη.

Τώρα, στὸ τζάμι ποὺ ἀκουμπᾶ τὸ μέτωπο θλιμμένο,
παλιὸ χρυσάφι οἱ θύμησες σωριάζονται... Μὰ βλέπει
στὸ μάταιο κείνο θησαυρὸ κ' ἓνα φτερὸ σπασμένο.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΤΑ "ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ"

Ἡ γειτονιά—ἂν μπορῆ νὰ πῆ κανεὶς—εἶναι ἡ ἐπαρχία τῆς πρωτεύουσας. Καὶ σ' ἓνα κράτος ὕδροκέφαλο, σὲν τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἡ πρωτεύουσά του ἀπορροφᾷ καὶ ἐκμηδενίζει τὴν ἐπαρχία, τὸ κέντρο τῆς πρωτεύουσας ἀπορροφᾷ μὲ τὴ σειρά του καὶ ἐκμηδενίζει τὴ μακρυνὴ γειτονιά. Γιατὶ ἡ Ἀθήνα ζῆ μὲ τὸ κέντρο της. Ἡ γειτονιά φυτοζωεῖ μὲ τὸ καφενεδάκι της, τὴν ταβερνούλα της, τὸ ἐμπορικούλι της καὶ τὸν αὐλόγυρό της, χωρὶς πνευματικὴ καὶ αἰσθητικὴ ζωὴ, ἔχοντας γιὰ μοναχὴ της ψυχαγωγία τὴν ἐφημερίδα καὶ τὸ κουτσομπολιό. Καὶ, ὅταν ἀκόμα βρίσκονται σ' αὐτὴν ἄνθρωποι, ποὺ νοιώθουν κάποιες ἀνώτερες ἀνάγκες, ξεκινᾶνε κι' αὐτοὶ γιὰ τὸ κέντρο, μ' ἓνα εἶδος τοπικῆς, περιοδικῆς ἀστυφιλίας. Μόλις τώρα τελευταία ἡ γειτονιά, μὲ τὰ συνοικιακὰ θεατράκια καὶ τοὺς παιδικούς της κήπους, ἀρχίζει ν' ἀποχτᾷ κάποια αὐτόνομη ζωὴ, ἀλλὰ κι' αὐτὴ πολὺ περιορισμένη ἀκόμα καὶ παρακατιανή.

Ἐνα γενναῖο βῆμα γιὰ τὴν ἀνύψωση τῆς πνευματικῆς στάθμης τῆς γειτονίας σημειώνουν τὰ «Γειτονικά», ποὺ ἀρχίζει νὰ ἰδρῆ μὲ μιὰ ὠραία ἐμπνευση τὸ Ἑθνικὸ Συμβούλιο τῶν Ἑλληνίδων, καὶ ποὺ τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ ἐγκαινιάσθηκε στὰ Πετράλωνα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ Γειτονικά; Φαντάζομαι, πὼς οἱ περισσότεροι οὔτε τὰ πῆραν εἶδηση ἀκόμα, οὔτε μπῆκαν στὸ νόημά τους. Λοιπὸν τὰ Γειτονικά—ἀπλό, ἀπέριττο καὶ συμπαθητικὸ ἀκόμα τὸνομά τους—εἶναι, φιλοδοξοῦν νὰ γίνουν, μικρὰ κέντρα, μικρὲς ἐπίτες πνευματικῆς ζωῆς γιὰ τὴ φτωχὴ τὴ γειτονιά, ποὺ ζῆ κρυφὰ ἀπ' τὸ Θεό. Ὁ πρῶτος τοὺς σκοπὸς εἶναι νὰ καταρτίσουν μικρὲς λαϊκὲς βιβλιοθήκες, μὲ σύστημα δανεισμοῦ βιβλίων καὶ ἀναγνωστηρίου, ὅπου οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ θὰ μποροῦν νὰ βρῶσιν βιβλία προσιτὰ σ'

αὐτοὺς, σὸφὰ διαλεγμένα ἀπὸ εἰδικούς, βιβλία, δηλαδὴ, ποὺ νὰ μποροῦν νὰ προσφέρουν μιὰν ἀνώτερη αἰσθητικὴ τέρψη ἢ μιὰ χρήσιμη διδασκαλία, καὶ ν' ἀντικαταστήσουν, σιγά-σιγά, μὲ τὴ μόρφωση τοῦ γούστου, τὰ χυδαία, ἀνήθικα καὶ κακογραμμένα βιβλία ποὺ ἀποτελοῦν ὡς τώρα τὴν πνευματικὴ τροφὴ τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ, δυστυχῶς, ὄχι μονάχα τῶν λαϊκῶν. Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ἐπαναλάβω κανεὶς σχετικὰ μὲ τὸν προσρισμὸ τῶν βιβλιοθηκῶν αὐτῶν, τὰ λόγια ἑνὸς Γάλλου σοφοῦ, ποὺ χαρακτήρισε τὴ μόρφωση καὶ τὸ ξεκαθάρισμα τῆς λαϊκῆς καλαισθησίας, σὰ μιὰ μεγάλη ἐθνικὴ ὑπόθεση: «Former et épurer le goût c' est une grande affaire nationale».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς βιβλιοθηκῆς αὐτῆς, συγκροτημένες βέβαια κατὰ προτίμηση, ἀπὸ τὰ καλύτερα βιβλία τῆς νέας μας λογοτεχνίας, ποὺ θὰ φέρουν ἔτσι πλησιέστερα πρὸς τὸ λαὸ τοὺς τεχνίτες τοῦ νέου ἑλληνικοῦ λόγου, καθὼς καὶ ἀπὸ μεταφράσεις λογοτεχνικῆς κλασικῶν καὶ ξένων ἔργων, καὶ ἀπὸ βιβλία μαζὶ ἐκλαϊκευτικὰ ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν γνώσεων, τὰ Γειτονικά, μὲ τὸν καιρὸ, φιλοδοξοῦν νὰ προσφέρουν στὸ λαὸ κατὶ πλατύτερο καὶ συστηματικώτερο ἀκόμη. Θὰ διοργανώσουν διαλέξεις, λαϊκὰ μαθήματα καὶ μικρὲς συναυλίες, φέρνοντας τοὺς λογοτέχνες, τοὺς καλλιτέχνες καὶ τοὺς ἐπιστήμονες τοῦ κέντρου πρὸς τὴ γειτονιά, ποὺ θὰ τὴν τιμῆσουν καὶ θὰ τοὺς τιμῆση, θὰ τὴν ἀγαπήσουν καὶ θὰ τοὺς ἀγαπήση. Καὶ, σιγά-σιγά, τὰ Γειτονικά, μὲ τὴν ὑποστήρηξη τοῦ Κράτους καὶ τῶν Δήμων, καὶ μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ λαοῦ, θὰ γίνουν οἱ γόνιμοι πυρῆνες, καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, λαϊκῶν πανεπιστημίων, ποὺ τόσο αἰσθητὴ εἶναι ἡ ἀνάγκη τους σ' ἓναν τόπο, ὅπου ὁ ἐξυπνότερος λαὸς τοῦ κό-

αμου βρίσκεται σὲ μιὰ ἀξιοθρήνητη πνευματικὴ καθυστέρηση, παραδομένος στὴν διέθεσιν κάθε ἐπικινδύνου καὶ λαοπλόου, ποὺ ἐκμεταλλεύεται τὶς προλήψεις του καὶ τὴν ἀμάθειά του.

Ἡ Ἀθήνα, τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, ἔγινε πολὺ μεγάλη καὶ πολυκάτοικη πολιτεία, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ ζῆ πνευματικὰ μόνο μὲ τὸ κέντρο της. Ὁ πολιτισμὸς τοῦ κέντρου πρέπει νὰ φτάσῃ ὡς τὰ πῶς μακρυνά της κρᾶσπεδα. Τὸ ἠθικὸ φῶς καὶ ὁ πνευματικὸς ἀέρας πρέπει νὰ χυθῶν, νὰ κυκλοφορήσουν,

νὰ ζωογονήσουν τὴ μακρυνή συνοικία καὶ ν' ἀποσικιάσουν τοὺς ἀνθρώπους της, καὶ τὴ ζωὴ τους, μιὰ ζωὴ ποὺ λιμνάζει ἀπελπιστικά, ἀπὸ τὴν ἀξιοθρήνητη ψυχαγωγία—μήπως τοὺς ἔχει δοθῆ κι' ἄλλη; — τοῦ καφενείου καὶ τῆς ταβέρνας. Τὰ Γειτονικά: Ἄν πραγματοποιήσουν τὴν ὑψηλή τους αὐτὴ ἀποστολή—καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ μὴν τὴν πραγματοποιήσουν—τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο τῶν Ἑλληνίδων θὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὸ ἔργο του, ἕνα ἔργο πραγματικοῦ πολιτισμοῦ.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ἡ ΖΩΝΤΑΝΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τὸ ἄρθρο μου ποὺ δημοσιεύτηκε σὲ δυὸ φύλλα τῆς «*Νέας Ἑστίας*» τὸ Μάη τοῦ 1928 (τεῦχος 9 καὶ 10) δὲ θὰ εἴτανε πλεονεξία, ἂν δὲν πρόσθετα καὶ τοῦτα ἐδῶ. Στὰ 1901, στὴν Πόλη, βάλανε πέντεκαθηγητὰς νὰ φτιάξουν ἕνα πρόγραμμα τῆς ἀνθρωπιάς γιὰ τὴ δημοτικὴ μας ἐκπαίδεψιν. Μόνο στὸ δικὸ μας τὸ ἔθνος οἱ δημοδιδάσκαλοι δὲ θεωροῦνται ἱκανοὶ νὰ σκεφτοῦνε γιὰ τὴ δική τους τὴ δουλειὰ καὶ γιὰ τοῦτο διορίζουμε τοὺς καθηγητὰς. Ἦ ἔγινε τότες:— Πρῶτα πρῶτα ἀφτοὶ χωριστήκανε σὲ δυὸ παρτίδες (ὄχι ἀπὸ δυόμισιν σὲ κάθε παρτίδα, μόνο τρεῖς καὶ δύο). Κατόπι πῆραν ἀπὸνα ὄνομα: ἡ *σλειονοσηφία* καὶ *μειονοσηφία*. Ἰστερα ἄρχισαν νὰ μαλώνουν καὶ νὰ βρίζονται δημοσία στὸν τύπο, γιατί θαρρεῖτε; γιατί ἡ μιὰ ἢ παρτίδα εἶπε *ὀκτάτακτον* καὶ ἄλλη *τῶθελε ὀκτατάξιον* γιατί ἡ μιὰ σύνταξε τὸ *ἀκούω* ματτιατικὴ καὶ ἄλλη φαγώθηκε νὰ τὴν ἀποδείξει ἀγράμματη, γιατί τὸ *ἀκούω*, λέει, συντάσσεται μετὰ γενικῆς ἐπὶ αὐτῆς, δηλαδὴ συνταξοῦνταν, νὰ ποῦμε, πρὶν ἀπὸ καναδυὸ χιλιάδες χρόνια. Ὁ προγονισμὸς πεῦ σᾶς ἔλεγα, ὁ προγονισμὸς τῶν καθαρῶν. Καὶ μὴ θαρρεῖτε ἀπὸ τότες πῶς διορθώθηκε πολὺ ἡ ἐκπαίδεψίς μας. Στὰ χαμένα ξεδεβούνταν τὰ χρόνια τῶν παιδιῶν μας, ἡ ζωντανάδα τους καὶ τόσα χρήματα. Πολὺ λυποῦμαι μὲ τοὺς καθαρῶν. Νὰ συζητήσῃ κανεὶς μαζί τους εἶναι ἀδύνατον, ὅλοι τους εἶναι χαλασμένοι ἀπ' τὸν κλασικισμό, μήτε ξαίρουνε τί λένε, καὶ καταχαίρουνται

ποῦ μᾶς ἀποσβολώνουνε μὲ τοῦ μακαρίτη τοῦ Βυζάντιου τὰ λόγια: «*Ἀμαθεῖς ὄντες τῆς ἀρχαίας, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ γράψωσιν ὀρθῶς καὶ ἀνευ σολοικισμῶν τὴν καθαρῶν, καταφεύγουσιν εἰς τὴν δημῶδη, ἕνα δι' αὐτῆς καλύπτουσι τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν*» Ἔτοια εἶναι ὅλα τὰ ἐπιχειρήματά τους.

Πὰ νὰ πεῖ λοιπὸν, καλοὶ μου, παραδέχστε δυὸ πράγματα, ποὺ ἴσια ἴσια σᾶς ἀπάνου ἔμετς θεμελιώνουμε τοὺς πραχτικὸς λόγους ποὺ θέλουμε νὰ ρίξουμε στὸ γαλὸ τὴν καθαρῶν. Μολογᾶτε καὶ σεῖς πῶς, γιὰ νὰ ξαίρει κανεὶς τὴν καθαρῶν, πρέπει νὰ μάθει καλὰ τὴν ἀρχαία. Μὰ ἡ ἀρχαία εἶναι πολὺ δυσκολομάθητη, δὲν εἶναι ἔτσι; τὸ λοιπὸν καὶ καθαρῶν εἶναι πολὺ δυσκολομάθητη. Βέβαια, ἀφοῦ 15—18 χρόνια πᾶνε στὸ σχολεῖο καὶ, βγαίνοντας, δὲν ξαίρουνε νὰ τὴ γράψουνε. Νά, ποὺ συμφωνοῦμε στὴν οὐσία. Ἔτοια γλῶσσα βέβαια δὲ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ, φυσικὰ, γιὰ ὄργανο ποὺ νὰ μορφώνουμε τὰ παιδιὰ μας καὶ νὰ προκόδουμε τὴ νεολαία μας, ποὺ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ γνώσεις πραχτικῆς τῆς καθημερινῆς ζωῆς, καὶ νὰ τὶς μαθαίνουνε σὲ λίγα χρόνια, καὶ ὄχι ἀπὸ λέξεις καὶ διπλότριπλους νεκροὺς τύπους καὶ στρυφνὴ σύνταξη, ποὺ γιὰ νὰ τὰ μάθει κανεὶς χρειάζονται χρόνια καὶ κόπος. Ὡστόσο ἔμετς, οἱ ὀπαδοὶ τῆς δημοτικῆς, θέλουμε, λέει, νὰ διασπᾶσουμε τὴν ἐθνικὴ ἐνότητα. Ἐγὼ σᾶς λέω πῶς τὸ ἐνάντιο, θέλουμε νὰ ποδείξουμε τὴ συνέχεια τῆς ἐθνικῆς ἐνότητας. Ἦ κάνομε; ὑψώνουμε τὴ γλῶσσα τοῦ ἐλληνικοῦ

λαοῦ σὲ γλῶσσα ἐθνικὴ. Ἀφτὴ μας τὴν προσπάθεια οἱ καθαρῶν τὴ λένε πῶς θέλουμε νὰ χαλάσουμε τάχα τὴν Ἑλληνικὴ τὴ γλῶσσα. Ποιὰ ἐλληνικὴ θέλουμε νὰ χαλάσουμε, δὲ μοῦ λέτε; τὴν ἀρχαία; ἂν τὸ πιστέβετε ἀφτό, εἰστε πολὺ ἀπλοῖ. Γιὰ νὰ χαλάσει κανεὶς τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ, πρέπει νὰ κάψῃ ὅλα τὰ βιβλία τοῦ κόσμου, νὰ σκοτώσῃ ὅλους τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου. Μὰ δὲν πιστέβω νὰ σκεφτήκανε ποτές τέτοια πράγματα οἱ ὀπαδοὶ τῆς δημοτικῆς. Τὸ μόνο ποὺ σκεφτήκανε εἶναι, πῶς ἡ καθαρῶν δὲν εἶναι βέβαια ἢ νέα ἐλληνικὴ. Εἶναι ἔλληνες ὁ λαὸς μας, ἢ δὲν εἶναι; μιλοῦν τὴ δημοτικὴ ἢ δὲν τὴ μιλοῦν; Πῶς λέγεται λοιπὸν ἡ γλῶσσα ποὺ μιλοῦν οἱ ἔλληνες; Ἑλληνικὴ, βέβαια. Νά, λοιπὸν ποιὰ εἶναι ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, νά, ποιὰ γλῶσσα ὑποστηρίζουν ἀφτοὶ. Ἀκοῦτε τώρα καὶ τὴ γνώμη ἐνὸς Ἑγγλέζου σοφοῦ, τοῦ Θωμᾶ Χούξλεϋ. «*Ἡ ὀρθὴ ἐκπαίδεψιν, λέει, πρέπει νὰ καταστήσῃ ἱκανὸν δεκάξη χρονῶν παλληκάρι νὰ διαβάσῃ καὶ νὰ γράφῃ τὴ μηχανικὴν τὴ γλῶσσα ὄχι μόνο ἔφκολα καὶ σωστά, μὰ καὶ μὲ κάποια φιλολογικὴ χάρι ἀποχτημένη ἀπὸ τὴ σπουδὴ τῶν χαριτωμένων της συγγραφέων*». Προσπαθήστε τώρα ἀφτὰ τὰ λόγια νὰ τὰ ταιριάζετε στὴ δική μας τὴν προκομένη τὴν ἐκπαίδεψιν! Μὰ τὸ κακὸ πρέπει νὰ κοπεῖ ἀπ' τὴ ρίζα. Πρέπει δηλ. νὰ ξορκίσουμε μιὰ καὶ καλὴ τὴν καθαρῶν ἀπ' τὴν ἐκπαίδεψίς μας τὴν κατώτατη, τὴ μέση, τὴν ἀνώτατη, εἰδεμὴ ποτές δὲ θὰ καταφέρουμε ἐκεῖνο ποὺ λέει ὁ Χούξλεϋ, γιατί στραβὴ γλῶσσα δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ κάμῃ ὀρθὴ ἐκπαίδεψιν, καὶ τὰ σχολεῖά μας, μικρὰ καὶ μεγάλα, δὲν εἶναι *ἐκπαιδευτήρια*, εἶναι *μυαλοσκοπητήρια*, ὅσο διδάσκειται σᾶς ἢ καθαρῶν, καὶ μὲ τὰ νέα νομοσχέδια καὶ τὰ καινούργια προγράμματα, καὶ μὲ τις ἀλλαγὰς καὶ μεταρρυθμίσεις, σκοπὸς τῆς ἐκπαίδεψίς μας ἀπ' τὴν πρώτη τάξη τοῦ δημοτικοῦ καὶ τοῦ μικρότερου χωριοῦ μας, εἶναι ἀκόμα τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ κλασικὴ σχολή. Φταῖει ἡ μέθοδος; φταῖει τὸ σύστημα; φταῖει τὸ πρόγραμμα; φταῖν οἱ δασκάλοι; Ὅλοι φταῖνε, μὰ γιὰ ὅλους φταῖει ἡ καθαρῶν. Πῶς τὴ λέτε τὴ γλῶσσα μας;—Δημοτικὴ. Πῶς τὴ λέτε τὴν πρώτη ἐκπαίδεψιν;—Δημοτικὴ. Λοιπὸν δημοτικὴ ἐκπαίδεψιν δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ, παρὰ σὲ δημοτικὴ γλῶσσα. Ἀφτό τὸ κατάλαθε λίγο ὁ Βενιζέ-

λος, καὶ δὲν εἴταν ἐπαναστάτης, ἔβαλε στὶς πρώτες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖοῦ τὴ δημοτικὴ. Ἐνῶσο θμως ὑπάρχει ἡ καθαρῶν, χαίρει καὶ προσκοπὴ δὲ θὰ δοῦμε.

Μιὰ ἄλλη πρόληψιν, ποὺ κατέχει τοὺς γραμματισμένους μας, εἶναι ποὺ θαρροῦνε πῶς οἱ ἀρχαῖοι ἔλληνες τὰ γράμματά τους (ποὺ τᾶχομε δὲ ἔμετς σήμερον, ὕστερ' ἀπὸ δυόμισιν χιλιάδες χρόνια) τὰ πρόφερναν καὶ τότες ἔτσι ποὺ τὰ προφέρνομε σήμερον ἔμετς. Πῶς εἴχανε δηλ. οἱ ἀρχαῖοι ἔφτὰ λογισμὸν ψηφια γιὰ τὸ φτόγγο *ι*, τρίω λογισμὸν γιὰ τὸν *ο*, δυὸ γιὰ τὸν *ε* καὶ καθέξῃς. Ὡστόσο ἀφτὴ ἢ ἰδέα, ἢ στραβὴ κιδλωσδιόλου ἐνάντια στὴν ἐπιστήμη, πῶς τάχα ἔμετς ἔχομε ἀπαράλλαχτη τὴν ἀρχαία προφορά, ποὺ μὲ τόσο φανατισμὸ τὴν ὑποστήριξε ἢ περασμένη γενεὰ τῶν λογίων μας, χωρὶς κανεὶς νὰ θελήσῃ νὰ ξετάσῃ τί νόημα εἴχανε τότες οἱ ἔροι: *μακρόν, βραχύ, περισπωμένη, ὄξεϊα, βαρεῖα, δίφθογγος* κτλ. κτλ. ποὺ ἵπποτες γιὰ μᾶς δὲ σημαίνουνε, ἀφτὴ, λέγω, εἶναι ἢ αἰτία ὅλου τοῦ κακοῦ.

Ἔτσι καταλαβαίνουμε πῶς ἡ καθαρῶν θεμελιώθηκε, γιατί ἐνάντια μὲ τὴν ἐπιστήμη ἐχτιμήσανε τὶς γλωσσικὲς ἀρχὲς ἀφτοὶ ποὺ τὴ φτείασανε. Πιστέβοντας δηλ. πῶς προφέρνομε τὶς συλλαβὰς ἔτσι ποὺ τὶς πρόφερναν οἱ ἀρχαῖοι, θάρρεψαν πῶς θὰ φτάσουμε ἢ τουλάχιστο θὰ ζυγώσουμε στὴν ἀρχαία, ἅμα ξαναβάλουμε στὸ τέλος ἢ στὴν ἀρχὴ τῆς κάθε λέξης τὶς συλλαβὰς, ποὺ μὲ τὸν καιρὸ εἴχανε νεκρωθεῖ καὶ σιωπηθεῖ, ἀνάλογα μὲ τοὺς γλωσσικὸς νόμους τῆς νέας προφοράς, κέτσι μᾶς φορτώσανε μὲ τύπους, ποὺ στὸ χαρτὶ μπορεῖ νὰ γράφονται, ὅπως τοὺς γράφανε οἱ ἀρχαῖοι, μὰ διαβάζοντας, τοὺς προφέρνομε μὲ νεοελληνικὴ προφορά, δηλαδὴ κατὰ τὸ φωνητικὸ νόημα ποὺ τήσανε σήμερον τὰ ἐλληνικὰ ψηφια. Ἔτσι λοιπὸν οἱ τύποι τῆς καθαρῶν ἀρχαῖοι ἔλληνικοὶ δὲν εἶναι, γιατί οἱ ἀρχαῖοι ἔλληνες ποτές βέβαια δὲν εἶπαν *εἰ* (οἱ υἱοὶ), *ἔελε* (αἱ ἔλαται) κτλ., οὔτε εἶπαν ποτές καὶ γιὰ τὸ πρῶτον καὶ γιὰ τὸ δεύτερον πρόσωπον *εἰς* (ἡμεῖς, ὑμεῖς), ἔτσι δηλ. ποὺ τὰ διαβάζουμε σήμερον, γιατί βέβαια ἀνόητοι δὲν ἦταν, οὔτε ἡ καλαισθησία τους ἔμοιαζε μὲ τὴν ἀναισθησία τῶν καθαρῶν. Κὴ δημοτικὴ βέβαια, ἀφοῦ εἶναι γλῶσσα τέλεια, δὲ μπορεῖ, παρὰ νᾶχει κιάφτῃ τῆς ἀνωμαλίας της, ὅπως ὅλες οἱ

γλώσσες του κόσμου· μὰ ἐπειδὴς εἶναι ἡ ζωντανή μας γλώσσα, καθόλου δὲν μᾶς στα-
ναχωροῦν ἀφ' ἑσῆς οἱ ἀνωμαλίες της, οὔτε καὶ
τις νυθίζουμε. Ὡστόσο ὁ γλωσσολόγος ἐλ-
ληνικὸς λαὸς μὲ κάθε τρόπο προσπάθησε καὶ
προσπαλεῖ νὰ σιάξει στὴ γλώσσα του ἐκεῖ-
να ποὺ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας τὰ εἶχαν ἀνώ-
μαλα. Νά, λ. χ. ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχε
τρεις κλίσεις, μάλιστα οἱ ἀρχαιότεροι γραμ-
ματικοὶ τὴν εἶχανε πέντε, καὶ πέντε εἶν' ἀ-
καλήθεια, γιὰ τὰ : αἰδώς· αἰδοῦς, μὲ τὰ :
πόλις· πόλεως, ἢ μὲ τὰ κῦμα· κύματος,
δὲν μπορεῖ βέβαια νάβῃ τῆς ἴδιας κλίσης.
Μετὰ τὴν καλὴν προδιάθεση ποῦχομε νὰ τὸ
παραδεχτοῦμε. Ἦναι, σὲ βάλουμε καὶ τὰ συ-
ναιρημένα καὶ τὴν ἀττικὴ κλίση κτλ. ἔχουμε
8-10 κλίσεις, χιῶρια ἀπ' τὰνὼμαλα. Μὰ ἡ
σημερινή μας γλώσσα ἐλ' ἀφ' ἑσῆς τὰ ὀνόματα
τὰ περιόρισε σὲ δυὸ μονάχες κλίσεις, τὴν
πρώτη, ποὺ ἔχει τὰ 99 στὰ 100 ἀπ' τὰ ὀνό-
ματα, δηλ. ἐλα τὰ ἠηλυκά καὶ τὰ μισὰ καὶ
τὰ πλιότερα ἀπ' τὰρσενικά, καὶ τὴ δέφτερη,
ποὺ ἔχει τὰποδέλοιπα ἀπ' τὰρσενικά κιδλα
τὰ αὐδέτερα.

Χαρακτηριστικὸ τῆς πρώτης κλίσης εἶναι
ποὺ κάνει τὰρσενικά μὲ ς τελικὸ στὴν ὀνομ.
τοῦ ἐνικ. καὶ χωρὶς ς στὴ γενική, καὶ τὰ ἠη-
λυκά χωρὶς ς στὴν ὀνομαστ. καὶ μὲ ς στὴ
γεν. Χαρακτηριστικὸ τῆς δέφτερης κλίσης
εἶναι ποὺ ἡ γενική τοῦ ἐνικοῦ της ἔχει
πάντα κατάληξη ου. Κι ἀκόμα προσπαθεῖ
ὁ λαὸς νὰ τὰ κάνει ἐλα μὴ κλίση, ἀπ' τὸν
πόλο ποὺ δείχνει νὰ κρατᾷ οὐδὲς τις πτώ-
σεις τὸ ἴδιο θεματικὸ φωνήεντο, ποὺ μᾶφτόνε
τὸν τρόπο μὲρρωσε κι' ἐλα τὰ ὀνόματα τῆς
πρώτης κλίσης· λέει λοιπὸν : ὁ Πέτρος κλητ.
Πέτρο, ἀντὶς Πέτρε, τὸ ἴδιο καὶ Γιώργο,

Μῆτρο κλ. (βλ. Ψυχάρη, Ἀπολογία σελ.
321—25). Κι ἀκόμα τις πτώσεις, ποὺ εἶτανε
στὴν πανάρχαιη ἐποχὴ ἐφ' ἑσῆς καὶ στὴν κλα-
σικὴ ἐποχὴ γίνανε πέντε, ἡ νέα γλώσσα τις
περίορισε σὲ τρεῖς, παράμοιασε δηλ. τὴ δο-
τικὴ μὲ τὴ γενική, λ. χ. ἀφ' ἑσῆς εἶναι τοῦ
Γιώργου καὶ τὸ δίνω τοῦ Γιώργου, καὶ
στὰ πλιότερα στὴν αἰτιατικὴ μὲ τὴν ὀνομα-
στικὴ, λ.χ. ἡ μητέρα, τὴ μητέρα· οἱ πατέ-
ρες, τοὺς πατέρες, (οἱ λόγοι, τις λόγοι),
χωρὶς νὰ λογαριάσουμε τὰρσενικά, ποὺ μὲ
τὴν ἀποσιώπηση τοῦ ν τῆς αἰτιατικῆς, παρά-
μοιασε ἡ αἰτιατικὴ μὲ τὴ γενική τους, λ. χ.
τοῦ πατέρα, τὸν πατέρα· τοῦ ψάλλη, τὸν
ψάλλη κλ. Μὰ καὶ στὰ ρήματα κάτι παρό-
μοιο ἔγινε καὶ γίνεται : ἀφ' ἑσῆς δηλ. ἔστειλε
στὸν κόρακα ἐλα τὰ ρήματα μὲ-μι, λ. χ. δι-
δωμι· δίδω δίνω, δείκνυμι· δεικνύω· δει-
χνω κλ., περίορισε τις ὀχτὼ ἀρχαῖες συζυ-
γίες σὲ δυὸ μονάχα : τὴ βαρύτερη καὶ τὴν
περισπώμενη. Κ' ἴσως ἀργότερα τὰ κάνει
ἐλα βαρύτερα, λ. χ. ἀγαπάω ἀντὶς ἀγαπῶ,
συχωρνᾶω ἀντὶς συχωρνῶ κλ. Θὰ μοῦ πῆτε
τώρα. Μὰ τί τὰ λές ἐλ' ἀφ' ἑσῆς σήμερα, ποὺ
τὸ θέατρο γράφεται στὴ δημοτικὴ, τὸ μυθι-
στόρημα, τὸ διήγημα γράφεται στὴ δημο-
τικὴ, κι' ὡς κι' ἀφ' ἑσῆς ὁ Πάγκαλος εἶπε τὸ δρα-
τᾶρι του στὴ δημοτικὴ : "Ὀλ' ἀφ' ἑσῆς βέβαια
εἶναι ἀλήθεια, μὰ οἱ μεγαλοδασκάλοι τὴ βρι-
ζουνε ἐπίσημα καὶ τὸ Κράτος τᾶκούει ἀφ' ἑσῆς
καὶ δὲ λέει τίποτα." Ἀμὰ τὸ Κράτος ρίξει στὸ
γιαλὸ ἐλότεια τὴν καθαρὴν καὶ κάμει
ἐπίσημὴ τοῦ γλώσσα τὴ δημοτικὴ, δηλ. γλώσ-
σα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ ἴπου, τῆς Παιδείας
καὶ τῆς Ἐπιστήμης, τότε πιά θὰ πάφουμε
κέμεῖς νὰ μιλοῦμε.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΡΟΥΦΙΝΟΥ

Στεφάνια νὰ φορέσουμε, Προδίκη, ἀφοῦ λουστοῦμε,
κι ὡς πιοῦμε ἀνέρωτο κρασί στὶς πιὸ μεγάλες κοῦπες.
Τοῦ χαροκόπου λιγοστὲς εἶναι οἱ χαρὲς στὸν κόσμον —
Τὶ θὰ ρθουνε τὰ γερατεῖα κι' ὁ θάνατος στὸ τέλος.

(Ἀπόδοσι)

Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΠΟΥΛΥΞΕΝΗ Γ. ΔΗΜΑΡΑ

ΕΞΟΚΚΛΗΣΙ

ΤΡΙΑ ΜΕΡΟΝΥΧΤΑ ΣΤΟ ΤΡΑΙΝΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἦταν τις μαύρες μέρες τοῦ πανικοῦ. Ἐν-
ἑκτακτο τραῖνο δεμένο ἀτακτὰ—ἀπ' ὅ, τι βα-
γόνια βρέθησαν στὸ Σταθμὸ—βιαστικὰ ἀνε-
χώρησε τὴν κονταυγὴ.

Βουητὸ βαρὺ, ἀπὸ σφυρίγματα, πυροβο-
λισμούς, ξεφωνητὰ γυναικῶν, γέμιζαν τὸν τό-
πο γύρω. Ἡ βουὴ τοῦ φρενιασμένου ὄχλου,
ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ χωθῆ, νὰ τρυπώσῃ σὲ
κάποια γωνιά ἢ κι' ἀπάνω στὶς σκεπὲς τῶν
βαγониῶν, συνόδεψε τὸ συρμὸ κάμπουσα διά-
στημα, ὡσπου χάθηκε στὴν πρώτη στροφῆ.

Ἦναι, στὸ σὺθαμπο τῆς πρωῖνῆς ὥρας,
τᾶραζε τὴ γαλήνη τῆς ἡσυχίας, κοιμισμένης
πλάσης τὸ μούγκρισμα τοῦ δράκου, ποὺ σερ-
νόταν μὲ μεγάλη γρηγοράδα στὸ θρακιώτικο
κάμπο. Μέσ' ἀπ' τὰ μαῦρα κατασκότεινα

σπλάχνα του, ἀκουγόταν τραγοῦδια βάρβαρα,
ἀγρία γέλια, δυνατοὶ κρότοι, ἀλαλητὸ.

Ὁ καθέννας, μέσα στὸ τραῖνο αὐτὸ, ποῦ-
φευγε μουγκρίζοντας κι' ἀγκομαχώντας, ἐνω-
θε τὸ κορμί του κάπως ἀσφαλισμένο, σίγουρο.
Ἀρχίζε ὁ καθέννας νὰ βρῖσκη ξανά τὸ χα-
μένον ἑαυτὸ του· ἡ σφιγμένη καὶ μαζεμένη
καρδιά του λυγόταν, ἀπλωνε σιγά-σιγά κι'
ἐδιωχνε τὸ φόβο, τὸν τρόμο, τὴ δειλία ποὺ
τὴν εἶχε νεκρώσει...

Βρέθηκα καθισμένος σὲ μιὰ βελουδένια,
βαθειὰ πολυθρόνα, κοντὰ στὸ παράθυρο. Βέ-
βαια, ἤμουν σὲ διαμέρισμα πρώτης. Δίπλα
μου καθόνταν ἄλλοι δύο : ἕνας ἀπ' αὐτοὺς
ἔβηχε κάθε λίγο. Ἀπέναντί μου, στὶς δυὸ

άλλες θέσεις, είχαν πάλι στριμωχθεί άλλοι τρεις. 'Απ' αυτούς κάποιος έλο βογγάει. Ποιοι νάταν οι πέντε σύντροφοί μου δεν μπορούσα νά ξεχωρίσω. Ήταν περισσότερο μαυρές σκιές, τυλιγμένες σέ μαυρές μανδύες, με παράξενα σκουφάκια—έτσι μου φαινόταν στο σκοτάδι,—παρά άνθρωποι. "Ένας μάλιστα μου φάνταζε πιό μαυρός. Σάν τούς κολασμένους στην κόλαση!

Οι πολύμερες αγρύπνιες κ' οι ανυπόφεροτοι κόποι μουχαν παραλύσει τó κορμί. Δέν ήξερα άν στ' αλήθεια υπάρχει. Ζούσα σάν μέσα σέ σύννεφο τρομερού όνειρου. Βαλάντωμένος, έγειρα έσο μπορούσα' ακούμπησα κάπου τó κεφάλι μου κι' αποκοιμήθηκα βαρειά. Νεκρώθηκα!

Ο ύπνος μου γεμάτος τρόμος κ' εφιάλτες. Ξανάβλεπα τίς φρικτές στιγμές, πούχα ζήσσει, μεγαλωμένες. Μπρός άπ' τά βαρειά, κλειστά βλέφαρά μου περνούσαν οι πολύνεκρες μάχες, οι άγριες ανθρωποσφαγές...

...Οι συντρόφοι οι ξεκοιλιασμένοι από τή λόγχη... "Άλλοι θαμμένοι μισοζώντανοι άπό τούς λάκκους π' άνοιγάν οι δίδες... "Άλλοι μ' άνοιχτό τó στήθος, π' άδικα παρακαλούσαν μιά γουλιά νερό...

... "Έπειτα, αυτοί που κατόρθωναν νά φτάσουν στο σκοπό, στην κορφή τού βουνού, σάν άγρια θηρία: μεθησμένο: άπ' τή φωτιά, τó αίμα, τó σάλαγο... πώς τσάκιζαν, σκόρπιζαν, σύντριβαν ό,τι τολμούσε ν' αντισταθί στην όρμή τους...

"Έπειτα άλλαζε ή σκηνοθεσία... Οι άτέλειωτες πορείες μέσ' άπό φλογισμένους κάμπους, άπό καημένα χωριά, άπό ρημαγμένες πολιτείες... Τό λιπούρι βαλαντώνει, ή καυτή άμμο σέ στραβώνει, ό ζεματισμένος άέρας σου κáλει τά σπλάχνα!... Μαυρός, νηστικός: περπατάς· περπατάς σάν ύπνιοτισμένος. Τά χείλη σου φρυγμένα άπό τή δίψα. Κι' άν υπάρχει δυό δάχτυλα νερό στο παγοθρι, βράζει. "Αν γελαστής νά τó πιής, σου φέρνει άναγούλα... Κι' όμως πρέπει νά βαδίζης άδιάκοπα. "Άλλοίμονο, άν μείνης πίσω. Κάποιο θεριό, ένας άνθρωπος, ό έχθρος άθέατος σέ παραμονεύει. Αύτ ή στιγμή περιμένει, που θά σέ ρίξη πτώμα ή εξάντληση, νά βρεθί άπό πάνω σου νά σ' άποτελειώσει! Τό μίσος άσπογδο! Χωρίς οίκτο, χωρίς έλεος!

Τώρα με στήνουν φρουρό. Νύχτα: στο

χαράκωμα—στά κατάκορφα τού ψηλού δασωμένου βουνού—ό παγωμένος άέρας μου μαρμαρώνει τó πρόσωπο. Κοκκαλώνω! Τό σφύριγμα δυναμώνει: φίδια με ζώσαν ή έχθροι; Θέλω νά φωνάξω, νά φύγω! μά δεν μπορώ! Τά πόδια μου μέσ στο χιόνι έχουν ξυλιάσει. Κλείνουν τά μάτια μου άπό τά χτυπήματα τού βαρύχιου. Καφτερές βελόνες, άπειρες, τρυπάνε τó μούτρο μου, τά χέρια μου, τó κορμί μου. "Έπειτα καταλαβαίνω μιά νάρκη, μιά παράδοξη ζέστη νά χύνεται σ' έλο τó είναι μου. Πώς μ' εύχαριστεί... Σκέπτομαι: έτσι είναι καλά! Τώρα θά πέσω στο ζεστό χιόνι: θά κοιμηθώ. Τό πρώτ' θά με βρούν ξυλιασμένο, σάν τóσους άλλους: άν δέν με ξεσκίσουν τίποτα λύκοι! Πάντα τριγυρίζουν έδω. Πρίν, είδα κάτι άναμμένα κάρβουνα που πετούσαν φλόγες κι' αναδόσθησαν... "Έπειτα χύθηκε σκοτάδι μέσα μου, στην ψυχή μου... Τίποτα πλέον... κενό!...

Και πάλι ή μάχη ή άντρόφονη. Οι δίδες με τρομαχτικούς κρότους γκρεμίζουν τά βράχια. Τό λιανοτούφεκο δίνει και παίρνει.

Στραχ-μούμ! Μιά δβίδα σκάει δίπλα μου! Κομματιάστηκε! Ο τρόμος με ξυπνάει. Μιά σφαίρα έσπασε τó κρύσταλλο τού παραθυριού. Οι σφαίρες βροχή... Σκύβω τó κεφάλι μου μέσα: δέν ξέρω άν είμ' έξυπνος ή κοιμομαι άκόμη... Τό τραίνο σταματισμένο. Γίνεται μάχη: μάχη αληθινή! "Απ' τίς φωνές τίποτα δέν μπορεί κανείς νά καταλάβη... Στρατιώτες πίσω άπ' τά δέντρα, μέσ' άπ' τά παράθυρα τού Σταθμού, πυροβολούν τó συρμό. "Άλλοι πάλι, ταμπουρωμένοι στα βαγόνια, τούς χτυπάνε. Η μηχανή σφυρίζει. Ο Σταθμάρχης ξεσκούφωτος, άναμμένος, τρέχει άσκοπα στή γραμμή και κάνει σινιάλα... "Αξιωματικοί φωνάζουν και χειρονομούν. "Απειλούν με τó πιστόλι στο χέρι. Κανείς δέν ακούει! Κάτω άπό τó ύπόστεγο τού Σταθμού, μερικά φορεία, με τραυματίες κι' άρρώστους, σωριασμένα όπως όπως...

Τέλος κάποιος άξιωματικός, άψηφώντας τόν κίνδυνο, έτρεξε, στάθηκε στή μέση από τούς μαχομένους κι' άρχισε νά βγάγγ, λόγο! Τά πυρά σταμάτησαν. Τι έλεγε δέν άκουγα. "Ωστόσο είδα σέ λίγο νά κατεβαίνουν στρατιώτες άπό τρία πισινά βαγόνια και νά σκορπίζονται σέ κάτι καλυβομάγαζα. "Αμέσως οι άλλοι κουβαλήσαν τούς άρρώστους. Τό

τραίνο σφύριξε χοντρά, θυμωμένα, κι' άνεχώρησε...

* *

"Έσκυψα και κύτταξα άπ' τó παράθυρο. Πέρα, μακριά, σάν έρίζοντα τού άπεράντου κάμπου, φαινόταν—ψηλά μερικές όργιές—μέσ' άπό τήν πρωινή όμίχλη, ένας πορτοκαλλής, ξεθωριασμένος ήλιος.

Δρυσερό, άνάλαφρο άεράκι μου χάιδεψε τó κεφάλι. Αυτό μ' άνακούφισε και με συνέφερε.

Συζητούσαν για τή μάχη τού Σταθμού. "Άκουγα, χωρίς νά γυρίσω νά δω. Η άμαξοστοιχία είχε σταματήσει για νά ύδρευτή. Τό εκεί Νοσοκομείο Διακομιδής θέλησε νά επιβιάση τούς τραυματίες του και τούς βαρειά άρρώστους. "Έτσι διατάχθηκαν οι στρατιώτες ν' άδειάσουν μερικά βαγόνια. Αύτοι φυσικά άρνήθηκαν νά έγκαταλείψουν τó μόνο μέσο σωτηρίας, όπως νόμιζαν. Θέλησαν νά τούς βγάλουν διά τής βίας: αυτοί αντιστάθηκαν κι' άρχισε ή μάχη... όπως βρέθηκε κάποιος άνθρωπος, έπε αλήθειες στολισμένες με ψέμμα, κ' ή δουλειά έγινε...

* *

Ο ήλιος βγήκε άπό τήν καταχνιά και λάμπει. Τό τραίνο τρέχει άδιάκοπα με κρότους και τιναγμούς. Ο άέρας έρχεται τώρα ζεστός. Τραδιέμαι μέσα. "Εξετάζω τούς συντρόφους μου. Δίπλα μου κάθεται ένας νωματάρχης. Νέος βέβαια, μαυρομάτης, ζωηρός, ζμορφος κάποτε: μά τώρα παρουσιάζει έλειπνήν είκόνα. Μαυροκίτρινος, σουφρωμένος, άύλιος. Μέρες θάχε νά περιποιηθί τόν έαυτό του. Μαυρα άνάρια γενάκια έχουν πεταχτή, σάν τά βελόνια τού σκανταλόχοιρου. Τά ίδια και τά μουστάκια του, που φαίνεται τά ξύριζε πρώτα. Μόνο τά μάτια του κάινε και γυαλίζουν με άλλόκοτη ζωηράδα. Αύτά σέ κάνουν νά προσέχης αυτό τόν άγουρογερασμένο νιό... Αύτός έβηχε τή νύχτα. Και τώρα βήχει, φύνει, κκπνίζει άδιάκοπα. Είναι άνήσυχος. Μιλáει με πείσμα και κορσίδευτικά.

Κοντά του κάθεται κάποιος παπάς. Η σκιά που μου φάνηκε πιό μαύρη τή νύχτα.—Μεσόκοπος, μελαγχρινός, ήλιοψημένος. Τό μούτρο του σκεπασμένο άπό γένια και μαλλιά: μόλις διακρίνονται μιά μυτίτσα πλακουνδερή και δυό μικρά-μικρά ματάκια. Πράσινες χάντρες άκίνητες. Με τó δεξί του χέρι

έχει άγκαλιασμένο ένα ταγέρι παραφουσκωμένο που κρέμεται γερά άπ' τόν ώμο του. Προσπαθεί νά τó κρατάη σκεπασμένο με τó άντερί του. Τά ράσα του είναι βρώμικα, λυγδιασμένα.

Κοιτάω τούς άλλους βιζαβί μου. Κοντά στο παράθυρο ένας νέος άνθυπολοχαγός: παιδαρέλι. Χωρίς έπωμίδες: με σκισμένο άμπέχονο. Τό κεφάλι του δεμένο με ματωμένα πανιά ύπως και τήνα του πόδι. Έέρνει άκουμπισμένος σένα ραβδί. Πότε-πότε, σφίγγει τó κεφάλι του με τά χέρια και βογγάει: φαίνονται δάκρυα στα μάτια του άπ' τόν πόνο. Δέν τόν προσέχει κανείς.

Στήν άλλη άκρη, ένας έπίατρος γέρος, χοντρός, σαλεύει διαρκώς, προσπαθώντας νά καθίση έσο τó δυνατό πιό άνετα. Τό πηλίκιό του χιλιοχροντίκο: τά γαλόνια μαυρισμένα. Η στολή του λερωμένη άπό αίμα σέ πολλές μεριές. Τό χοντρό πρόσωπό του κομμένο άπό τήν κακουχία. Με κανονικές κινήσεις—σάν κουρδισμένος—βγάνει άπό τόν ιατρικό του σάκκο κομμάτια γαλέττας, σκολάτας, σταφίδες, και μασσουλάει ήσυχά. Έχει ύφος άτάραχο. Ξένος προς τó περιβάλλον. Μόνο που σαλεύει κάθε τόσο, μήπως και καταφέρει νά καθίση πιό αναπαυτικά εις βάρος τών συντρόφων του. Και μασσάει έλο μασσάει.

Στή μέση, κάθεται ένας λοχίας. Νιός κι' αυτός: άδυνατισμένος, σκελετός. Είναι τυλιγμένος σέ μιά παλιά μανδύα, χωρίς άμπέχονο. Τό πηλίκιο τού κρύβει τ' αυτιά και τó σκεπάζει τά μάτια. Τό σουρωμένο μούτρακι του μοιάζει γατίσιο. Ίδρώς τόν περιχύνει πάντα. Βογγάει. Αύτός βόγγαγε και τή νύχτα. Φαίνεται νά ύποφέρη πολύ. "Αδύνατος, ντροπαλός χαρακτήρας. Έηράει νά συμμαζευτή έσο μπορεί, για νά κάνη χώρο σόν ταγματάρχη και νά μή στενοχωρή τόν πληγωμένο άξιωματικό.

Πόσο ύποφέρει! Τόν κυττάζω με λοξές, κρυφές ματιές. "Αγωνία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του. Κάνει φρικτούς μορφασμούς. Δαγκώνει τά χείλη του κ' οι γραμμές τού προσώπου του τσακίζονται άπό τόν πόνο, τόν άβάσταχτο, που τού σφάζει τά σπλάγγνα. Προσπαθεί νά κρατηθί, μά τó βογγητό βγαίνει άθελά του άπό τά σφιγμένα δόντια του. Ούτε κι' αυτόν τόν προσέχει κανείς. Μόνο ό γιατρός τόν σπρώχνει πότε-πότε με

τρόπο, για να κάτση πιδ καλά. Η άδυναμία κι' ο πόνος τόν έχουν εξαντλήσει και γέρνει άμύλητος.

* *

Στο διπλανό διαμέρισμα δακρυοπιόμενος θόρυθος. Γυναίκες, φαντάροι, πολίτες γλεντούσαν μεθυσμένοι από σπύρτα και καπνούς. Η άτμόσφαιρα του βαγονιού ήταν άβυσσάχη. Θαλή από τους καπνούς βαρείά από τις αναθυμιάσεις του ιδρώτα πούδγαίνε από βρώμικα κορμιά. Από τις αναπνοές πού βρωμούσαν σπύρτα, καπνούς. Από τα αίματα π' άρχιζαν να σπύρουν σ' άνάλλαγες πληγές και να χύνουν τη δηλητηριασμένη πνοή τους γύρω. Η κλάση κάτι τέτοιο θάνατο. Ζάλη και δυνατός πονοκέφαλος μου σφυρακοπάει τα μηλίγγια. Το τραίνο τρέχει χωρίς στανιδ στον πυρωμένο κάμφο.

Ο παπός κάνει τον κοιμισμένο. Μά το χέρι του καίθευει το σιγουρεμένο ταγάρι του και τα ματάκια του πότε-πότε παίζουσαν άν της άλεπούς. Ο νωματάρχης βήχει, φτύνει, καπνίζει και κάποτε σαρκάζει, κυτάζοντας το διπλανό του παπά, τον άνθυπολοχαγό πού από τα κλεισμένα μάτια του κυλάει κάποιο δάκρυ, το φτωχό λοχία πού αναθεύει το κορμί του σαν το κομμένο φίδι, ενώ πολεμάει να κρύψει τους πόνους του στο πνιγμένο βογγητό, και τον έπίατρο πού στριφογυρίζει στο κάθισμά του να κάτση καλύτερα, ενώ το στόμα του μασσάει δλοένα. Ο νωματάρχης δυο τρεις φορές θέλησε να μου πιάση κουθέντα.

— Δέ σηκώνεις, βλέπω, φασαρίες και σκουτούρες, συνάδελφε!

— Μμ!.. έκαμα γώ χωρίς ν' άπαντήσω. Κατάλαθε και σώπασε.

* *

Ο συρμός σταμάτησε άπάνω σε μια μεγάλη γέφυρα σιδερένια. Κάποιο μεγάλο ποτάμι κύλαγε από κάτω ήσυχά, μουντά, άσημένα νερά. Αξαφνα, ένας δλοκόκκινος ήλιος — ένα μεγάλο φλογερό πορτοκάλλι — φάνηκε ανάμεσα από τα πανύψηλα δέντρα του δάσους, πού σκέπαζε ως πέρα μακριά τις δχτες. Σε λίγα λεπτά, ο πυρωμένος δίσκος βούτηξε στο ποτάμι. Τα νερά μάτωσαν. Έπειτα πήραν ένα σκοτωμένο χρυσό χρώμα. Η άμαξοστοιχία ξεκίνησε. Πέρα μακριά ένα κομμάτι άναμμένο μάλαμα μένει άκόμα άπά-

νω από το ποτάμι. Σε μια στιγμή χάνεται κι' άμέσως βρίσκονται όλα στη σκιά.

Μπαίνουμε σε δάσος από ίτιές και σφεντάμνια. Δροσερό άεράκι πνέει και καθαρίζει το μολυσμένο άερα του βαγονιού. Όλοι άναστενάζουν άνακουφιστικά. Μόνο ο παπός έχει σφραγισμένα τα χείλη.

Παύουν και τα όργανα και τα τραγούδια δίπλα. Γέρνω κι' άποκοιμοῦμαι.

* *

Ευπνάω γύχα βαθειά. Το τραίνο σιαματημένο σε κάποιο σταθμό μεγάλο. Φανάρια πετρελαίου φωτίζουν άδύνατα την πλατφόρμα. Ο κόσμος ο άνάκατος έχει χυθή έξω και βουίζει, σαν το μελίσι, γύρω από τους πουλητάδες πού πήραν είδηση κι' έτρεξαν. Κυτάζω έξω σά χαζός. Προσπαθώ να διαβάσω τ' όνομα του σταθμού, μά μου το κρύβουσαν οι ψηλές φυλλωσές. Μόλις διακρίνω το μεγάλο ρολόγι στον τοίχο. Δείχνει 3 και τέταρτο. Έχουν περάσει 24 ώρες πού ταξιδεύω. Μπαίνει ένας σιδηροδρομικός. Κάτι φτιάνει, κάτι διορθώνει, και το βαγόνι πλημμυράει από λευκό φως. Δίπλα μου κάθεται ο παπός με κλειστά πάντα τα μάτια. Άπέναντί μου ο νέος άξιωματικός κλαίει με σιγανή άναφυλλητά. Προσπαθεί να δέση το κεφάλι του μέσα μεγάλο άσπρο πανί, άντι του ματωμένου βρώμικου έπίδερμου πού πέταξε. Ο λοχίας βογγάει πιδ πολύ. Ο γιατρός κι' ο νωματάρχης έχουν κατέδη.

Ο υπάλληλος έχει στ' άριστερό του μπράτσο μια ταινία μ' άργυρά γράμματα κι' άριθμούς. Έπίστρατος. Γυρίζει και μάς κυτάζει άυστηρά. Δείχνει κάποιο θυμό, κάτι σαν περιφρόνηση. Σάν το νοικοκύρη πού μπήκαν ζητιάνοι βρωμεροί, άκάλεστοι στο σαλό-νι του. Τόν ρωτώ μαζωμμένα:

— Συνάδελφε, ποιός σταθμός είν' έδώ; Δέν μ' άπαντάει. Ξαναρωτάω.

— Είναι θάλασσα κοντά; Κουνάει το κεφάλι του. — Ναι! χωρίς να μιλήση.

Πράγματι, ή δυνατή μυρουδιά της θάλασσας χυμένη γύρω.

* *

Δυο σφυρίγματα άπανωτά, δυνατά. Οι περισσότεροι τρέχουσαν να πιάσουσαν τη θέση τους. Μερικοί άδιάφοροι στέκονται. Άλλοι παζαρεύουσαν ψώνια: φαγώσιμα, νερό.

Τρίτο σφύριγμα. Το τραίνο ξεκινάει. Ο

νωματάρχης με ξαναχωρίζει από τον παπά. Κι' ο ταγματάρχης, άπέναντι βρήκε ευκαιρία να στραγγυλοκάτση. Η όψη του δείχνει ευχαρίστηση: θάφαγε. Το τραίνο κυλάει σφυρίζοντας ανάμεσα από άλλες άμαξοστοιχίες πού φαίνονται να του κάνουν τόπο να περάση.

Αξαφνα, άνοίγει με όρμη ή πόρτα και παρουσιάζεται ένας στρατιώτης: ψηλός νετέρι: ξεσκούφωτος, άναμαλλιασμένος, μ' άγριεμένα μάτια, τα παχιά ξανθά μουστάκια του τρέμουσαν. Το δεξί του μάγουλο έχει μια μικρή πληγή κ' ή μύτη του ξεγδαρμένη. Έχει βάνει καπνός να σταματήσει το αίμα.

Στέκεται μια στιγμή άναποφάσιτος, σαστισμένος, σαν το τσοπανόσκυλο στη χώρα. Το ζωηρό φως τόν τρομάζει. Έπειτα με άπότομη κίνηση προχωρεί και στρώνεται χάμω, ανάμεσα στα καθίσματα. Η πλάτη του άκουμπάει στο παράθυρο.

Δείχνει άνθρωπο μεθυσμένο, πού κάποια ταραχή τόν ξεμέθησε λίγο. Άνάθει ένα τσιγάρο κι' άφοῦ κάπνισε λίγο, άρχίζει να μιλήσει μοναχός του.

— Τους άτιμους! τι έπρεπε λοιπόν να κάνω, να ξεμπερδέψω κανέναν από δαύτους; — Τραθήξου, ρέ χαλέ, μου λέει δέν κολατίζεις! Ποιανός; έμένανα... Και για ποιά; Για μια σκρόφα!.. Έπρεπε γώ να το καθάρισω.

Ο έπίατρος άνοιξε το στόμα του.

— Τι έκανες; είπε άφηρημένα για να πη κάτι.

— Πού'μανε φυλακή; είπε ο μεθυσμένος. Άσ' τα, κύρ ταγματάρχη μου!

Χωρίς να τ' άποκριθή κανείς, άρχισε να διηγείται κάποια από τις συνηθισμένες ιστορίες.

«Κάποιος άτιμος, πού λέτε, με πήρε στο λαιμό του. Ζωρ-ζωρνά να μου πάρη τη γιαδουκλού μου! ρέ, κύρ μυστήριε, δέ σοῦ φτάνουσαν τόσες γίδες; Τη δική μου ζήλεψες; Κάποια νύχτα, σένα τρουσέκι, άνταμώσαμε. Κάτι λογοφέραμε. Θέλησε να μου κάνει το ζόρικο. Τι έφταιγá γώ; άρπαχτήκαμε και... ζωή σε λόγου σας! Έπειτα, πού λές, με στριμώξανε... Ισθβια, σοῦ λέει ο άλλος. Άς είναι: τώρα, όλα πάνε ξεχαστήκαμε...»

Τάλεγε άργά, ήσυχά, χωρίς έξαψη, καπνίζοντας το κακοφτιασμένο τσιγάρο του, σαν να διηγόταν καμιά ξένη ιστορία...

Τράκ! Τα φώτα σβήνουσαν, σκοτάδι μια στιγμή: άμέσως όμως χύθηκε μέσα στο βαγόνι γλυκό, άπαλό, γαλατέιο φως. Αύγή. Ψηλά, σκοτεινά δασωμένα βουνά φαίνονται από τ' άνοιχτό παράθυρο, κέρα, μακριά. Ο άέρας πού χύνεται όρμητικός, έχει κάποια γλυκειά βαλσαμική ευωδιά από τα έλατα και τα κέδρα του μακρυνού δάσους.

Ο ίσοδίτης, μόλις τελείωσε την ιστορία του, άκκούμπησε το κεφάλι του στο γόνα μου κι' άποκοιμήθηκε. Ροχάλιζε τώρα κομμένα. Όλοι κοιμόταν. Οι χαροκόποι δίπλα: πεσμένοι ο ένας άπάνω στον άλλον, σαν τα κτήνη, ανάμεσα σε πεταμένα άποφάγια, σπασμένες μπουκάλες, χυμένα ξερατά. Κίτρινοι άφροι πλαισιώνουσαν τα χείλη τους: οι πρώτες μύγες τους περιτρυγούριζαν. Κοιμόταν ξυλιασμένοι, ξεροί. Ο ταγματάρχης κοιμόταν με το κεφάλι γερμένο στο στήθος του. Καθώς χόρευε το βαγόνι άπάνω στις σούστες του, του το κουνούσε έδώ και κεί. Σάν να έλεινολογοῦσε όλους μας το κοιμισμένο χοντρό κεφάλι! Θαρρώ πώς λαγοκοιμόταν κι' ο παπός. Κοιμόταν κι' ο άνθυπολοχαγός και τόν ύπνο του τάραζαν άναφυλλητά. Κι' ο άρρωστος λοχίας. Το κεφάλι του είχε γείρει κι' άκκούμπησε στη ράχη του καναπέ. Η όψη του ήταν πελιδνή: όψη θανάτου. Δέ βογγούσε. Μόλις συχασμένος από το σκληρό βήχα, πού τόν βασάνισε όλη τη νύχτα, ο νωματάρχης είχε κλείσει τα μάτια του. Προσπαθούσα να μείνω άκίνητος, να μη στεναχωρώ κανένα. Δέν άκούγόταν, παρά ο ρυθμικός κρότος πού κάνουν τα σίδερα του τραίνου στον όρμητικό δρόμο του:

Τρούκ τράκ! Τρούκ τράκ! Τρούκ-τράκ!..

Αυτό ήταν νανούρισμα για τους κοιμισμένους...

Σε μια στροφή, τα ψηλά βουνά χάθηκαν. Τώρα τρέχαμε στα πλαγία κάποιας μακρόστενης λίμνης. Άκύμαντα νερά. Μια μικρή βαρούλα, σά σκαφίδι. Ένας γέρος κι' ένα παιδί τη σπρώχουσαν στο νερό. Αναγάλλιασα από την είδηση. Είδα μπροστά μου χαριτωμένα, γελαστά, ήμερα άκρογιάλια. Μια θάλασσα ζαφειρένια. Ένα γαλάζιο ουρανός. Ένα μαύρο πλοίο, πού μ' έπερνε για πάντα από τ' άξέχαστο νησί. Δυο λευκόφτερος γλάρους πάνω. Και το γέρω-μύλο, εκεί στο ψήλωμα, να με χαιρετάη κουνώντας άκούραστα τα πλατεία του χέρια... Όνειρα...

Μπαίνουμε σ'ένα στενό, σκοτεινό τουννέλ. Κατήφορος. Κατρακυλάμε με όρμη. Οι κρότοι απ' τόν αντίλαλο πολλαπλασιάζονται, γίνονται τρομακτικοί. Σφυρίγματα δυνατά του άερα, ουρλιάσματα. Πώς υποφέρουν τ' αυτιά μου... Τ'ά μάτια μου δ'ε συνήθισαν στο σκοτάδι τ' κλείνω, βουλώνω και τ' αυτιά μου με τ'ά δάχτυλα. Τρέχουμε, τρέχουμε, κατρακυλάμε. Μισή ώρα περασμένη... Τ'έλος, ο βροντερός αντίλαλος λιγοστεύει και σ'ε λίγο σβήνει. Άνοιγμα τ'ά μάτια μου' έχουμε βγή στο φως! Λαμπερός ήλιος σ' ανέφελον ούρανό. Άκολουθούμε τώρα τ'η δεξιά όχθη μεγάλου πλατιού ποταμού. Η άλλη του όχθη άκουμπάει στις μαδιές, σκιερές πλαγιές του ψηλού βουνού που βλέπαμε πριν μακρυνό. Φαίνεται τετράψηλο από κοντά. Άπ' τ'η μέση και πάνω τ'ό ζώνει ελάτιο, πυκνό δάσος. Τ'ε μεγάλο ποτάμι κυλάει, άλλο γρήγορο, όρμητικό, με βουή' κι' άλλο φαίνεται άκίνητο, κοιμισμένο. Στην άμμουδερήν όχθη, ένα παιδάκι τόσο δά' πασχίζει ν' αναγκάσει τ'ην άγέλη που βουκολούσε, ν' άραδιαστή στο ποτάμι, για πότιμα. Ο ταύρος άνήσυχος, άπειλητικός, στέκει με κατεβασμένο κεφάλι

δίπλα στη γραμμή. Η ουρά του μασιγώνει τ'ά πλευρά του. Η μηχανή άδιάφορη περνάει δίπλα του ξεφυσώντας.

Στροφή' χάνεται κι' αυτή η εικόνα. Τώρα, κάμπας ξερός πάλι' που και που, λίγο πράσινο' και πέρα, πολύ μακρυνό, άσπρίζει κάποια παλιτεία. Η μέρα έχει προχωρήσει. Ο ήλιος καίει. Η χθεσινή όσμη τ'ης άποσύνθεσης, πνιγηρή, φρικτή, γεμίζει ξανά τόν άέρα του βαγονιού. Ζκλισμένος γέρνω. Κλείνονται τ'ά μάτια μου. Πόση ώρα πέρασε έτσι δέν ξέρω. Με ξυπνάει τραχειά φωνή

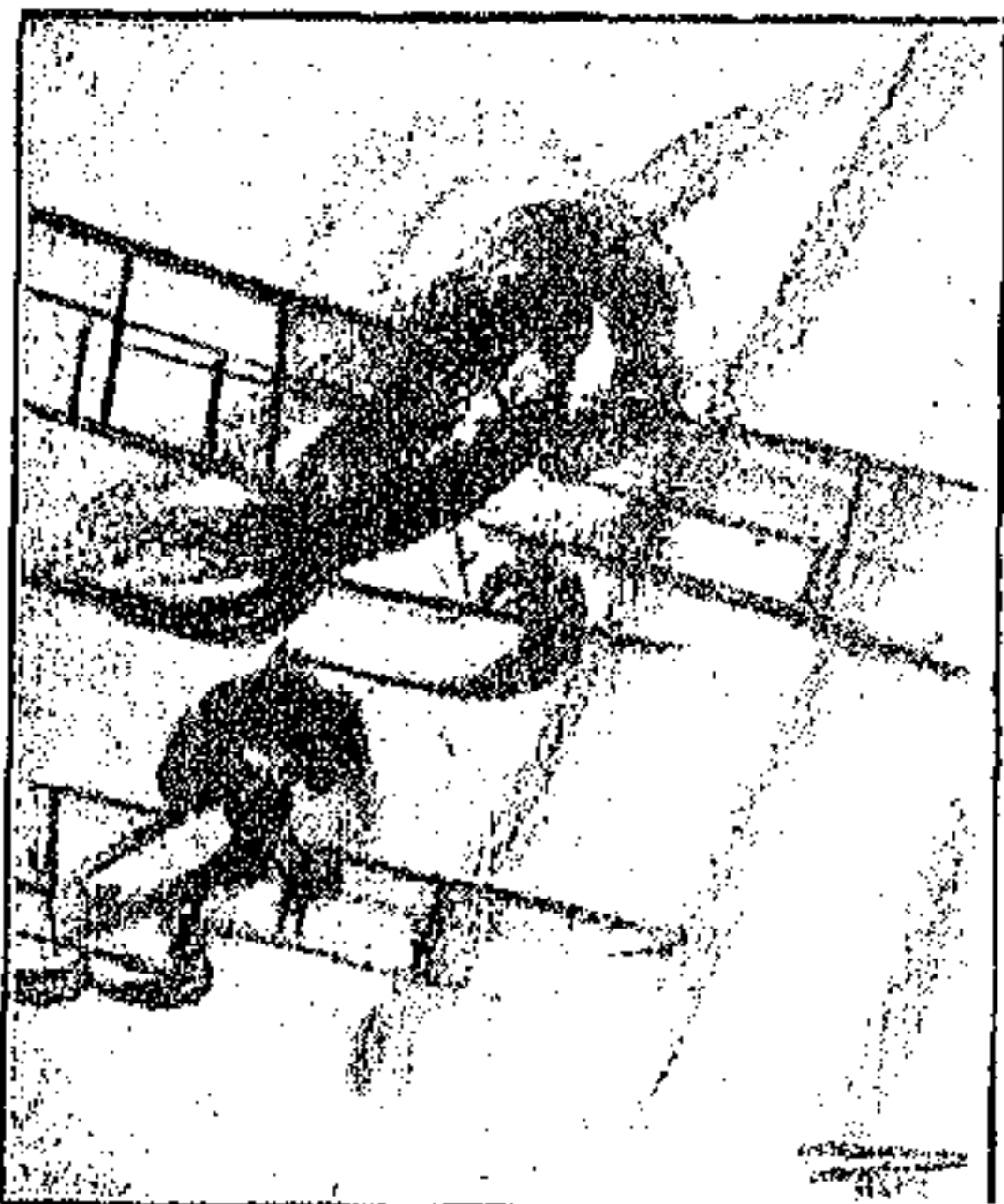
— Ρε παιδιά, δέν ξυπνάτε; Τούτος ε' φουκαράς τ'ά κακάρωσε!

Ορθός ο ίσοβίτης προσπαθούσε ν'α συνφέρει τ'ό λοχία, πουχε μείνει ξερός, με τ'ά χείλη μισάνοιχτα, πκννιασμένα, και τ'ά μάτια θολά, βασιλεμμένα. Τόν κουνούσε' φουσοίσε στο στόμα του, σ'αν νάθελε ν'ά τ'ην άνασθήση με τ'ην πνοή του. Τού άνοιγε τ'ά βλέφαρα, που ξανάκλειαν άδρανή. Φκινόταν συγκινημένος ο τραχύς αυτός άνθρωπος, που τόν είχε άποθηριώσει η φρίκη του πολέμου. Έδειχνε κάποιο τρυφερό ενδιαφέρο για τ'ό δυστυχισμένον αυτό, που η μοίρα έρριξε στο δρόμο του.

(Τ'ό τέλος στο έρχόμενο)

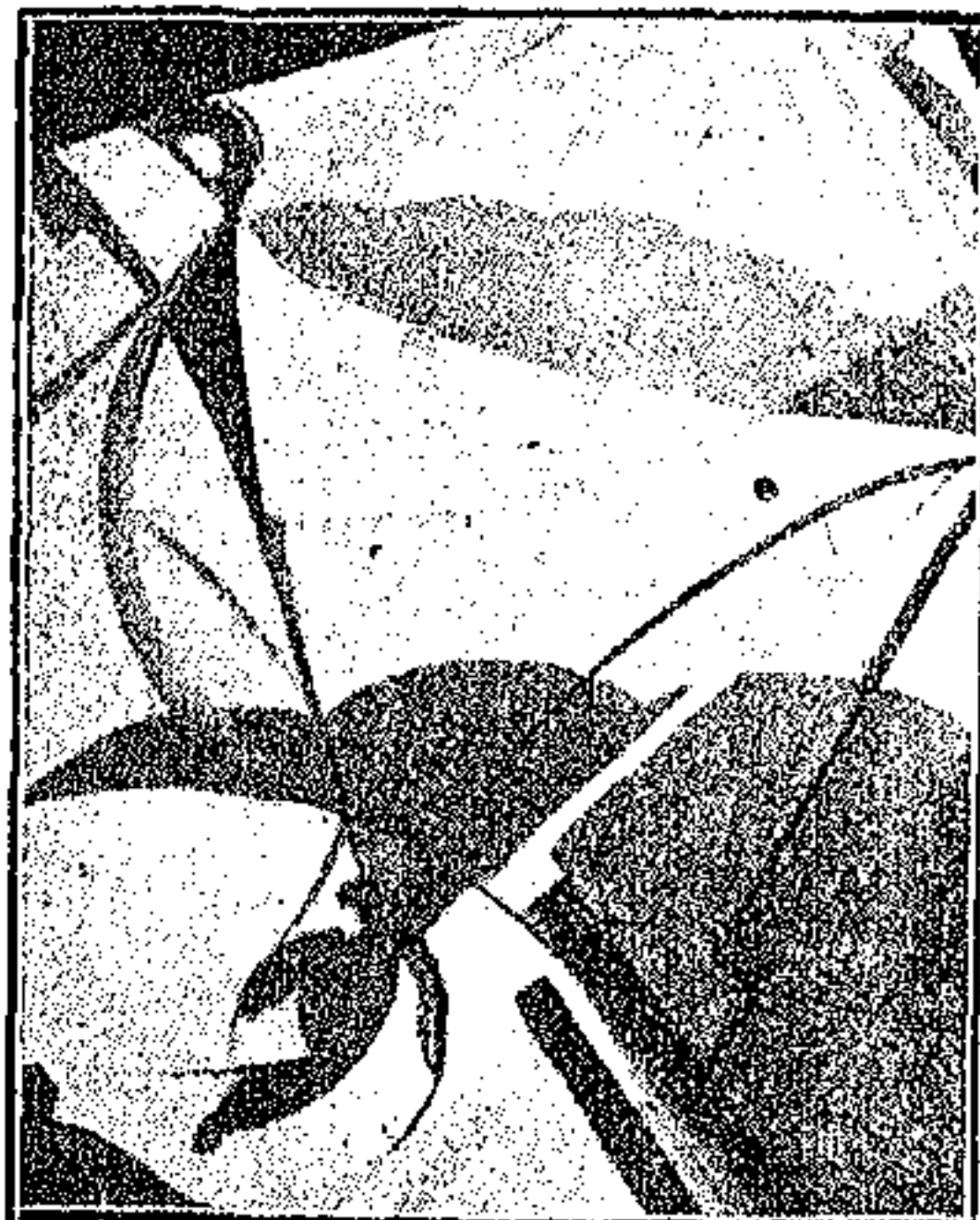
ΦΩΤ. ΛΕΛΟΥΔΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΟΥΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ

ΤΑΤΟ:

ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ

ΜΕ ΤΟ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΟ

[Βλ. άρθρον στο σημερινόν «Δεκαπενθήμερον»]

Η ΠΟΠΟΥΛΙΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ (POPULISME)

— ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΜΙΑ ΔΙΕΘΝΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ «GRANDE REVUE» —

Ο κ. André Mirambel — ε' πολύ γνωστός καλλιγητής τ'ης Νεοελληνικής, διάδοχος του Ψυχάρη στη Σορβόννη — μου έστειλε από τ'ό Παρίσι, τόν Ιούλιο του 1930, τ'ό ακόλουθο γράμμα, έτοι γραμμένο έλληνικά:

Άξιότιμε κύριε Ξενόπουλε,

Παίρνω τ'ην άδεια, εκ μέρους τ'ης «Μεγάλης Έπιθεώρησης», ν'ά σ'ε υποβάλω τ'ό ακόλουθο έρωτηματολόγιο, με τ'ην ελπίδα ότι θα θελήσετε ν'ά μ'άς γνωρίσετε τ'ην γνώμη σας για μ'ιά λογοτεχνική κίνηση, τόν Populisme, που ενδιαφέρει τ'ό γαλλικό κοινό.

Η ιδέα του Populisme, που τ'η δημιούργησε, εδω και μερικά χρόνια, ο κ. Paul Clouzet, διευθυντής τ'ης «Μεγάλης Έπιθεώρησης», τώρα πάλι πραγματοποιήθηκε από δυό γνωστούς Γάλλους μυθιστοριογράφους, τούς André Thérive και Léon Lemonnier.

Τους φάνηκε ότι τώρα η Φιλολογία μπαίνει σ' ένα άδιέξοδο δρόμο, που θέλει αντίδραση. Οι συγγραφείς, δήθεν καινούργιοι, δέν καταγίνονται, πολλές φορές, κατά τ'ην «ποπουλιστική» Σχολή, παρά με τούς τεμπέληδες και κομφούς ανθρώπους. Άφίνουν κατά μέρος τ'ό πιο ζωντανό, δυνατό, υγιεινό στοιχείο του Έθνους, τ'ό Λαό.

Από τέτοιο κοινωνικό λάθος καταντούνε σ' ένα λογοτεχνικό λάθος. Προβιβάζανε τ'ην ψυχολογική ανάλυση στα τελευταία της όριζ. Τ'ην κάνανε τ'ό μόνο σκοπό κάθε μυθιστορήματος, και δέν έχουν πιά υπ' όψη τους τ'ην περιγραφή τ'ης κοινωνίας, τ'η ζωή των προσώπων και τ'ην ταχύτητα τ'ης δράσης.

Οι Γάλλοι «ποπουλιστές» θέλουν τέλος ν'ά κινηθούν στην επιτήδευση και στο έργο τ'ην ηθική ύφος. Θέλουν λοιπόν ν'ά επιδείξουν τ'ε πιο απλούς τρόπους και τύπους. Περιμένοντας τ'ην τιμή ν'ά γνωρίσω στους

Γάλλους τ'η γνώμη σας γι'αυτή τ'ην καινούργια λογοτεχνική αντίληψη, που θα τ'η μεταφράσω γαλλικά για τ'ό περιοδικό μας, σ'ε παρακαλώ, άξιότιμε κύριε, ν'ά δεχτείτε τ'ά καλύτερά μου χαιρετίσματα,

Με υπόληψη,

A. MIRAMBEL

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

I. Μήπως σ'ε φαίνεται ότι οι σημερινοί μυθιστοριογράφοι πρέπει ν'ά προτιμούν ν'ά περιγράφουν τις λαϊκές τάξεις παρά τις άνώτερες κοινωνικές τάξεις;

II. Μήπως, έτσι, δ'ε θα επιτύχουμε τ'ην αναγκαία επίδραση που άπαιτεί η «ποπουλιστική» γαλλική σχολή ενάντια στο άσκημο γούστο, τ'ην επιτήδευση και τ'ην υπερβολή τ'ης ψυχολογικής ανάλυσης; μήπως έτσι δ'ε θα καταντήσουμε, κατά τ'ό ιδανικό του Populisme, ν'ά δημιουργήσουμε «πιο άληθινά παρά παράξενα» έργα;

III. Πώς βλέπετε τ'ά μελλοντικά τέτοιας φιλολογικής κίνησης;

I. — Δέν μπορώ ν'ά φαντασθω άλλες κοινωνικές τάξεις κατάλληλες κι' άλλες άκατάλληλες για ένα μυθιστοριογράφο. Από τις άνώτερες ως τις χαμηλότερες, σ' όλες βρίσκονται άνθρωποι με ψυχή, που έχουν όλοι τ'ό ίδιο δικαίωμα πάνω στην Τέχνη, η που η Τέχνη έχει τ'ό ίδιο δικαίωμα πάνω σ' αυτούς. Άποκλεισμός και κατάχρηση δέν πρέπει βέβαια ν'ά γίνεται ποτέ, σ'ε τίποτα. Κι' αν οι νεώτεροι Γάλλοι συγγραφείς αποκλείουν από τ'ά μυθιστορήματά τους τ'ό λαό — τόν εργάτη, τόν αγρότη, τόν άεργο, τόν άλήτη, — κι' αν αναλύουν κατά προτίμηση

τοὺς «κομφόους τεμπέληδες» τῶν ἀνώτερων τάξεων, ἀδικοῦν τὴν Τέχνη καὶ τὸ Κοινό. Ἴσως ἀκόμ' ἀδικοῦν καὶ τὸ ταλέντο τους, γιὰτί, ὅπως γνωρίζουν ὅλοι, τὰ λαϊκὰ θέματα γενικὰ εἶναι πιὸ γραφικά, πιὸ ἀθανταδόρικα, καὶ μὲ λιγώτερο κόπο δίνουν εἴσους ζωηρότερα. Ὅπως δὴποτε, μιὰ τέση, ὅταν κρίνεται σφαλμένη καὶ βλαβερή, δὲν μπορεῖ νὰ πολεμηθῇ παρὰ μὲ τὴν ἀντίθετη. Πρὸ πολλοῦ μᾶς ἔχει μάθει ὁ καλὸς ἐκεῖνος Ζὴν-Ζἰν πῶς πρέπει νὰ κάνουμε, ὅταν ἔχουμε νὰ ἰσιώσουμε μιὰ στραβὴ βέργα. . . Ἐἰς τὸ ἴδιο, ὑποθέτω, θέλει νὰ κάμῃ κ' ἡ Ποπολιστικὴ Σχολὴ στὴ Γαλλία.

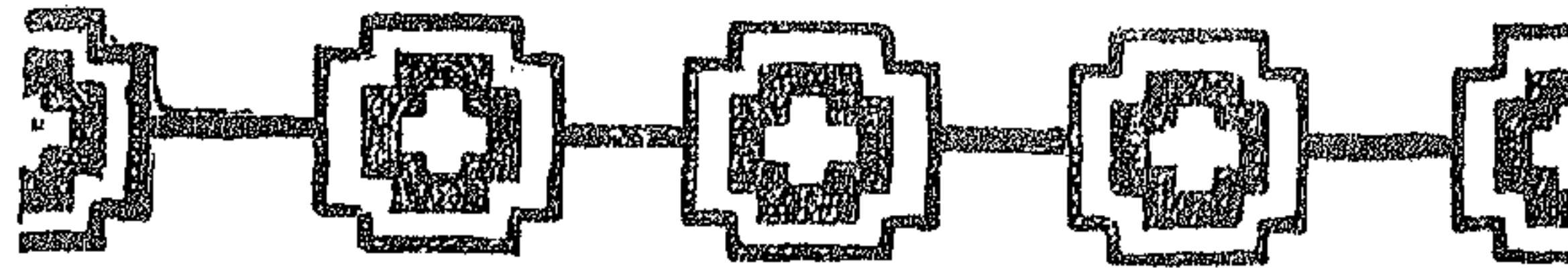
II.—Δὲν ξέρω ὅμως νὰ πῶ, ἂν αὐτὸς ὁ τρόπος ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ καλύτερο γοῦστο, νὰ λιγοστεύῃ ἡ ὑπερβολικὴ ψυχολογικὴ ἀνάλυση, καὶ νὰ δημιουργηθοῦν πιὸ ἀληθινά, παρὰ παραξένα ἔργα. Ἐκεῖνο ποῦ ξέρω, εἶναι, πῶς δὲ μ' ἐνθουσιάζουν καθόλου οἱ ὑπερμοντέρνες αὐτὲς παραξενιές, οὔτε στὴ γλώσσα, οὔτε στὸ ὄψος, οὔτε στὴ φόρμα, οὔτε στὴν ψυχολογία· καὶ πῶς ἂν ἡ Ποπολιστικὴ Σχολὴ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ στὸ μυθιστόρημα, καὶ στὴν Τέχνη γενικὰ, πιὸ ἀπλοὶ τρόποι, κάνει ἕνα ἀγῶνα δίκαιο καὶ ὠφέλιμο. Μόνον μιὰν ἐπιφύλαξιν ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ διατυπώσω: Ὅταν λέμε ἀπλοὺς τρόπους, δὲν πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τοὺς πρωτόγονους, τοὺς primitifs. Ἐτέτοιος θεληματικὸς γυρισμὸς θὰ ἦταν ἐκζητήσιμος καὶ ἐπιτηδεύσιμος χειρότερος ἀπ' αὐτὴν ποῦ βλέπουμε μ' ἀποτροπισμὸν στὰ βιβλία τῶν ὑπερμοντέρνων. Κάθε ἐποχὴ ἔχει τοὺς ἀπλοὺς τρόπους της, ὅπως ἔχει τὴν ἐκζητήσιμους, τὴν ἐπιτηδεύσιμους καὶ τὴν ὑπερβολὴς της. Ἄλλα ἦταν ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα πρὸ ἑκατὸ χρόνων, ἄλλα πρὸ πενήντα, καὶ ἄλλα εἶναι σήμερον. Ὅπως ἡ Φύση, ἔτσι καὶ ἡ Τέχνη δὲν κάνει ἄλλαματα Προχωρεῖ ὅμως πάντοτε, προοδεύει, σιγά-σιγά μὰ σταθερὰ. Μόνον λοιπὸν μὲ τοὺς ἀπλοὺς τρόπους τῆς ἐποχῆς τοὺς πρέπει νὰ ἐκφράζονται οἱ μυθιστοριογράφοι, καὶ ὄχι, σημερινοὶ αὐτοί, μὲ τοὺς ξεπερασμένους πιὸ ἀπλοὺς τρόπους τῆς George Sand π.χ. ἢ τοῦ Maupassant. Σήμερον, ἕνας ἀπὸ τοὺς γάλλους συγγραφεὶς ποῦ μεταχειρίζονται τοὺς πιὸ ἀπλοὺς τρόπους, εἶναι ὁ Romain Rolland. Ἐπίσης, στὸ Θέατρο, ὁ Jules Romain. Αὐτὸ ἄς μὴ φωνῇ παρὰξενό: οἱ τόσο μοντέρνοι συγγραφεὶς τοῦ «Ζὴν

Κριστόφ» καὶ τοῦ «Κινδὸν» εἶναι πραγματικῶς ἀπλοὶ, καὶ γιὰ νὰ τὸ ἴδῃ κανεὶς, ἀρκεῖ νὰ τοὺς συγκρίνῃ μὲ τοὺς ὑπερμοντέρνους (εἶναι περιττὸ νὰναφέρω ὄνόματα, ποῦ ἄλλωστε δὲν θάταν καὶ τόσο γνωστὰ, τόσο μεγάλα). Ἀλλὰ πόση διαφορὰ ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς τρόπους αὐτῶν τῶν δύο, ὡς τοὺς ἀπλοὺς τρόπους τῆς Sand καὶ τοῦ Maupassant ποῦ ἀναφέρουμε παραπάνω! Ὑπάρχει ὡς τόσο καὶ μιὰ σπουδαία ὁμοιότης: καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι, στὴν ἐποχὴ τους, ἦταν τὸ ἴδιο μοντέρνοι καὶ προοδευτικοί. Γι' αὐτὸ ζοῦν καὶ θὰ ζήσουν, ἐνῶ, ἀντίθετα, σκρῶθηκαν ὅλοι ὅσοι, στὴν ἐποχὴ τους, ἔγραψαν γιὰ τὸ μέλλον, ὅπως θὰ σκρῶθοῦν καὶ ὅσοι ὅσοι κάνουν σήμερον τὸ ἴδιο. Τῆ μεγάλῃ αὐτῇ ἀλήθειᾳ ἡ Φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας τῆ διατύπωσιν ἐπιγραμμικὰ μὲ τὸ στόμα τοῦ Spengler: «Ἡ θὰ γράψῃς γιὰ τὸν τρόπο σου, ἢ γιὰ ποθενά· ἢ θὰ γράψῃς γιὰ τὴν ἐποχὴ σου, ἢ γιὰ ποτέ.» Πῶς θάθελα νὰ μὴν τὸ ξεχνοῦν στιγμὴ αὐτὸ οἱ συγγραφεὶς ὅλοι — ποιητὲς, μυθιστοριογράφοι, δραματικοί, — πῶς θάθελα νὰ τῶχον γραμμικὸν καὶ στὸ μάκρο ἀκόμα τοῦ τζακιῦ τους, ὅπως εἶχε ὁ Zola τὸ «nulla dies sine linea»!

III.—Εἶμαι ξένος καὶ δὲν μπορῶ βέβαια νὰ προμαντέψω εὐκόλα τὰ μελλοντικὰ μίαν φιλολογικὴν κίνησιν στὴ Γαλλία. Ὑποθέτω μόνον πῶς δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει ἐπιτυχία καὶ ἀπήχησιν Σχολὴ ποῦ ὑποστηρίζεται μὲ ἔργα ἀπὸ συγγραφεὶς ὅσων τὸν André Thérive καὶ μερικῶν ἄλλων. Κ' εἶμαι βέβαιος ὅτι, ὅπως ἔγινε μ' ὅλες τὴς Σχολὰς ποῦ εἶχαν μέσα τους κάποιαν ἀλήθειαν καὶ μπόρεσαν ἔτσι νὰ τραβήξουν τὰ ληθινὰ νὰ ταλέντα, θὰ δημιουργηθοῦν — ἂν δὲν δημιουργηθῆσαν κίβλα, — μερικὰ ἀκόμα γαλλικὰ ἀριστουργήματα, ποῦ θὰ ζοῦν καὶ ἀφοῦ ἡ Σχολὴ θὰ πᾶσῃ νὰ ὑπάρχῃ. . . ὡς περιττὴ. Μιλῶ τώρα, βλέπετε, γιὰ τὸ ἀπώτερον μέλλον. Κι' ὅπως εἶναι σ' ὅλους γνωστὸ, οἱ Σχολὰς περνοῦν, τὰ ἔργα μένουν (*).

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

(*) Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν, ποῦ δημοσιεύθηκε στὴ «Grande Revue» κατὰ πιστὴν καὶ ὠραία μεταφράσιν τοῦ κ. Μιραμπέλ, παραλείπω μόνον τὸν μικρὸν πρόλογον, ὅπου μιλῶ γιὰ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας μου καὶ γιὰ τὰ θέματα τῶν μυθιστορημάτων μου — γιὰ πράγματα δηλαδὴ πολὺ ἄγνωστὰ σὺν ἑλληνα ἀναγνώστη. — Γρ. Ξ.

ΑΠ' ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑΣΤΗΣ ΡΕΒΕΚΚΑΣ

ΣΤΗ ΜΕΛΛΟΥΜΕΝΗ «ΡΕΒΕΚΚΑ»

Πόσες φορές τ' ἀπόσπερνο, ποῦ οἱ λογισμοὶ θλιμμένοι
στά βιάθη ἑνὸς ἀπελπισμοῦ τὸν ἐγκρημὸ κοιτᾶνε,
πόσες φορές οἱ σκέψεις μου νοσταλγικὰ πετᾶνε
πρὸς τ' ὄραμα σου, γυναικοῦλα μου νοσταλγεμένη!

Ναί, θάρθῃς ἕνα δειλινὸ, μόλις θὰ σουρουπῶνῃ,
σὰν ἑαρινὸ χαμόγελο καὶ σὰν εὐδαιμονία!

Ἔτσι ἀπαλά, ὅπως νεύομαι σε, πλάνο χελιδόνι,
νὰ φέρεις μου μιὰν ἀνοιξὴ στῆς ζωῆς μου τὴν ἀνία!

Θάρθῃς· καί, μόλις ἀντικρῦσω νὰ ζυγῶνῃ ἀγάλη
στοὺς ἀσημένιους τοῦ τροχοῦ τὸ λουλουδένιο σου ἴριμα,
σὰ λαφιασμένος θὰ ριχτῶ στὴ νεανικὴ σου ἀγκάλῃ
καὶ θ' ἀντικρῦσω ἀπὸ σιμὰ τῆς Ὄμορφιάς τὸ χάριμα:

Θάχῃς λουλούδινο κορμί, ψυχὴ ὅλη καλωσύνη
καὶ στά ματάκια σου βαθεῖα θενά φρωτοῦν δυὸ ἀστέρια.
Κι' ὦ εὐτυχισμός, ὅταν θ' ἀπλώσῃς μ' ἀγία ἐμπιστοσύνη
τ' ἄβρα σου χέρια πρὸς ἐμὲ — δίδυμα περιστέρια!

Σὺ θάχῃς βλέμμα ἀγγελικὸ καὶ στοματάκι τόσο,
ποῦ κόμπος-μέλι νὰ σκορποῦν τὰ λόγια σου μὲ χάρι·
θάσαι τοῦ κήπου ἡ κορὰ πηγὴ, τῆς ἀνοιξῆς ἡ δρόσο,
τοῦ καλυβιοῦ μου ἡ ζεστασιά κ' ἡ θέρημ στὸ Γενάρη.

Ἀγάπη, εἰρήνη θὰ σκορπᾶς — στοργή, θάρρος κ' ἐλπίδα
θάχῃς γιὰ μὲ — γιὰ τὸν ἀντροῦλη σου, γιὰ τὸν καλὸ σου!
Κι' ὅταν τῆς Μοίρας ποῦ καὶ ποῦ θ' ἀστράφτῃ ἡ καταγίδα,
τὰ μαῦρα νέφη θὰ σκορποῦν σ' ἕνα χαμόγελό σου!

Κ' οἱ πόρτες διάπλατα ἀνοιχτές — καὶ θὰν τὸ σπιτικὸ μας
τοῦ ἀπόκληρου κρυφὸς Ναὸς κ' ἄσυλο τῆς Συμπόνιας,
καὶ μιὰ μανοῦλα ὄλο θερμὴ στοργὴ καὶ γιὰ τοὺς δύο μας
κορόνα θάναϊ τοῦ σπιτιοῦ καὶ στύλος τῆς ὁμόνοιας.

. . . Ὁ μπάτης ὁ ἀνοιξιάτικος ἀπ' τὸ χλωρὸ κηπάρι
στὴς ντελικᾶτες μας ψυχὰς εἰς τὴν ἀπαλὰ θὰ φέρῃ,
ἐνῶ παράμερα, σὲ μιὰ γωνίτσα, τὸ λυχνάρι
τὸ φῶς μᾶς εὐτυχίας κρυφῆς τριγύρω του θὰ σπέρῃ.

Πρόβιαλα παιί, καί μὴν ἀργῆς, μελλοῦμενη γυναῖκα
σάν ἡλίου ἀχτίδα πού γλυστρά σέ μαύρη χαμοκέλλα !
"Ἐλα, καί πάντα σέ προσμένει, ὦ βιβλική Ρεβέκκα,
ἢ κρύα γωνιά τοῦ σπιτικοῦ καί τῆς καρδιάς μου—ἀχ ἔλα !

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

PAUL MORAND

Ἡ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΔΙΗΓΗΜΑ

[Σημ. Ἡ μετάφραση αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ, παρὰ ὡς μία δοκιμὴ γιὰ τὴν ἀπόδοση στὴ γλῶσσα μας ἐνὸς κειμένου, πού ἡ πρωτοτυπία του κ' ἡ ἀξία (περὶ τῆς ὁποίας ἐδῶ δὲν πρόκειται), ἔγχειται τόσο στὴν ἀναζήτηση τοῦ ἀπροσδοκῆτου σατιρικοῦ στοιχείου τῆς σύγχρονης ζωῆς, ὥσο καὶ στὴν παιγνιδίστικη προσαρμογὴ τῶν νοημάτων μὲ τίς λέξεις, σὲ τρόπο πού ἡ φραστικὴ ἐμφάνιση πέρνει ἰδιαιτέρη φρασιογνωμία. Ἐάν ὁ ἀναγνώστης εὐρεθῆ σὲ ἀμηχανία μπροστὰ σὲ ἀριστὰ φραστικὰ συμπλέγματα, εἰδοποιεῖται ὅτι ταῦτα εἶναι καί τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἡ μετάφραση προσπάθησε ὄχι νὰ ἐξουδετερώσῃ, ἀλλὰ νὰ διατηρήσῃ. Μὰ εἶναι πάντα μίᾶ δοκιμὴ. —Μ. Δ. Σ.]

Α'

Στὰ περίχωρα μιᾶς μικρῆς πόλης τοῦ διαμερίσματος Μπογκοντούκωφ, σταμάτησε βράδυ-βράδυ ἡ Καντιλλάκ τοῦ τοπικοῦ σοβιέτ. Ἦταν ἡ σιωπὴ. Κανένα τραίμ, ζωγραφισμένο μὲ ρασιοναλιστικὰ θέματα, δὲν ἔφτανε ἴσαμε κεῖ. Διαγράφοντας ζιγ-ζιάγ σάν ἴσμοι ἀπὸ νυχτερίδες, οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων γύριζαν στὰ σπίτια τους μὲ σκί. Οἱ ἴσμοι ἦταν τόσο βαθεῖα χαμένες μέσα στὸ χιόνι, ὥστε τὰ φῶτα τους δὲ φαινόταν καθόλου κ' οἱ στέγες τους ἐλάχιστα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς δίσταζε ὁ ἀντιπρόσωπος, γυρεύοντας νὰ βρῆ τὸ σχολεῖο.

Ὁ ἀντιπρόσωπος ἔβγαλε τὸν ἀστραχά-
νινο σκούφο του, (καί τότε φάνηκε ἕνα τρί-
χωμα παχύτερο καί πιὸ κατσαρό ἀπὸ τ' ἄλλο)
καί μπῆκε ἀπ' τὸ μαγειρείο, ὅπου, ὕστερ'
ἀπὸ τὸν ξεπαγιασμένο ἀέρα, δίχως διάμεση
κατάσταση, σ' ἔπνεγε μιᾶ ζέστη ἀπὸ χα-
μάμι καί μιᾶ μυρωδιά ἀπὸ σταῦλο καί
μουσκεμένο πετσί. Καμμιά ἑκατοστὴ μικρὴς
μπόττες, ἀρσενικὲς καί θηλυκὲς, ἦταν ἀρα-
διασμέγες στὸν προθάλαμο, κάτω ἀπὸ
τουλοῦπες καί τομάρια προβάτων. Ὁ ἀντι-
πρόσωπος ἀνοῖξε τὴν πόρτα τῆς τάξης καί
δέχτηκε κατὰ πρόσωπο, σὰ νὰ τοῦ πέταξαν
κάτι σκληρό, τὰ τελευταῖα λόγια ἀπὸναν
ἕμνο πρὸς τὸ προλεταριάτο, πού τὸν φώ-
ναζαν φωνὲς δίχως καμμιά ἐναλλαγὴ.

Δεξιὰ ἦταν ἀραδιασμένα τὰ γόδια, ἀρι-
στερὰ τὰ κορίτσια. Ἐβδομήντα κόκκινα

μοῦτρα, μὲ μάτια πού ἔκαιγαν. Κορμιά
πολυτάραχα, δέκα ὡς δεκατριῶν χρόνων,
πού ποδοπατοῦσαν τὸ καινούργιο κρασί.
Κεφάλια ξυρισμένα, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ
ἀνοιχτόξανθα ἢ στολὴ τῶν «σκαπα-
νέων»: μπλούζες χαλί, χιτώνια γαλάζια,
γραβάτες κόκκινες. Στὸ σανιδένιο χῶρισμα
τοῦ προπαρασκευαστικοῦ σχολείου γεω-
γικῆς ἐφαρμογῆς ἦταν ἀπλωμένα, ἀνάμεσα
σὲ διακοσμητικὸς κλάδους ἐλάτων πού
μύριζαν ρετσίμι, τὰ ἔργα τῶν μαθητῶν
τῆς πρώτης τάξης, καθὼς καί τοιχοκολλή-
σεις προπαγανδιστικὲς γιὰ τὴ νεολαία:
"Ἐνας ἐργάτης πού συντρίβει μὲ τὴν ἀξίνα
ἕνα Γολγοθᾶ καί κομματιάζει τὸ Σταυρό.
Πάνω στὸν πίνακα ἔγραφαν: «Μόνο τὸ
Κράτος εἶναι ἰδιοκτήτης». «Τὰ ζῶα δὲν
ἔχουν Θεό». Κι' ἕνας ἀστὸς κρεμασμένος.

Κάτω ἀπὸ τὴ γενιτὴ προφορὴ τοῦ
Μάρξ, στὴν τιμητικὴ θέση, βρισκόταν ἡ
Πόλα, σὲ στάση «προσοχῆ», μὲ μιᾶ κόκκινη
ποδηλατικὴ μπλούζα στὸ κορμί καί κοντὰ
μαλλιά ἀνορθωμένα ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτησία.
Στὸ χαιρετισμὸ τοῦ ἀντιπροσώπου ἀπάν-
τησε σάν ἴσος πρὸς ἴσον μὲ τὸν ἐπίσημο
τρόπο, ὑψώνοντας τὸ δεξί, γιὰ τὸς
«Σκαπανεῖς» ἀπαγορεύεται, γιὰ λόγους
ὑγείας, νὰ δίνουν τὸ χέρι.

— Συντρίβισσα, τῆς εἶπε ὁ ἀντιπρόσω-
πος, ἕνας «ἀμιγῆς» ἀναμαλλιασμένος, πού
τὸ στόμα του ξεροράφηκε μονομιᾶς κάτω
ἀπὸ τὸ βάρος μιᾶς ὑπόκωφης φλυαρίας, —

συντρίβισσα, τὰ αἰσθήματά σας εἶναι γνω-
στὰ στὴν U. R. S. S. Οἱ σημειώσεις σας γιὰ
τὸ A. C. V. T. H καί τὸ T. E. M. O. V., ἡ
ἐρευνί σας γιὰ τίς παιδικὲς συνεργατικὲς,
ἡ ἀναφορὰ σας γιὰ τὴν πτηνοτροφία τοῦ
διαμερίσματος Μπογκοντούκωφ εἶναι ἀλη-
θινὰ ὑποδείγματα ἐργασίας καί φανερό-
νουν πόση ἐμπιστοσύνη μπορεῖ νάχουμε σὲ
σᾶς. Ἐρχομαι νὰ σᾶς ἀναγγεῖλω ὅτι σᾶς
ἀνετέθη σπουδαία ἀποστολή. Θὰ πᾶτε στὴ
Δύση, στὴν Ἑνωσὴ τῶν ρωμανικῶν σοβιε-
τικῶν δημοκρατιῶν, στὴν παλιὰ Γαλλία,
ὅπου σᾶς περιμένει μιᾶ ἀνώτερη διοικη-
τικὴ θέση.

— Ὅπως πάντα, στίς διαταγὲς τοῦ Προ-
λεταριάτου, σύντροφε, ἀποκρίθηκε ἡ Πόλα,
δίχως νὰ ξαφνισθῆ καθόλου μὲ τὴν εἴδηση.

"Ὑστερ' ἀπὸ μιᾶ ὥρα, μέσα σ' ἔπνευρη-
μὲς, τυμπανοκρουσία καί δάκρυα (γιατί ἦ-
ταν ἡ πρωτόσχολη κι' ὄλα τὰ γόδια ἀγαποῦ-
σαν τὸ κόκκινο στόμα τῆς καί τὸ παιδι-
τικο κουνιστὸ στῆθος τῆς), μὲ τὴν πισσω-
μένη βαλίτσα τῆς στὸ χέρι, βγήκε ἡ Πόλα.
Ἀγκάλιασε τίς λευκὲς ἀλεποῦδες πού εἶχαν
φέρει πέρσου τὸ καλοκαίρι ἀπὸ τὴ Σιβηρία,
καί μὲ τὰ μάτια στεγνὰ μπῆκε στὴν Καν-
τιλλάκ πού ξεκίνησε μὲ δυσκολία μέσα στοὺς
γαλάζιους καπνοὺς τοῦ λαδιοῦ, — γιὰ εἶχε
χιόνι ὡς τοὺς ἄξονες — κ' ἔφυγε πρὸς τὸ
δυτικὸ τῆς πεπωμένο.

Β'.

Ἡ ρωσικὴ ἐπανάσταση, πού εἶχε ἔρ-
θει στὰ 1917 ἀπὸ τὴν Ἑλβετία μέσα σ' ἕνα
κασκέτο, εἶχε ἀπλωθῆ ἀρκετά, ἀφοῦ σή-
μερα ἑκατὸν τριάντα ἑκατομμύρια ἄνθρω-
ποι ζοῦσαν στὸν ἥσκιο τῆς. Στὸ μαλακὸ
καί λιπασματικὸ ρωσικὸ ἔδαφος φυτρῶνει
κάθε τι καί βλασταίνει, δίχως ἀγρονομία.
Ὅταν ὅμως ἡ δικτατορία τοῦ Προλεταριά-
του ἐπέξετάθη, λίγο μετὰ τὸ 192... σ' ὄλη
τὴν Εὐρώπη, ἡ Παγκόσμια Ἐπανάσταση
προσέκρουσε σὲ πολιτικὸς τόπο σκληρό-
τερος, ὅσο ἦταν παλαιότεροι. Ὑστερὰ ἀπὸ
τὴ γνωστὴ φοβερὴ πυρπόληση, ἡ Γερμανία
τρυπήθηκε.

Τὰ κόκκινα στρατεύματα μπῆκαν στὴ
Γαλλία δίχως νὰ ρίξουν τουφεκιά. Ἡ Προ-
βηγκία, ἡ Καταλονία καί ἡ Βρετάνη ἔγι-
ναν αὐτόνομες χῶρες, καί τὸ Παρίσι ξύ-
πνησε ἕνα προῖ στὰ χέρια τῶν Καβύλων

τοῦ Λεβαλλουά-Περρέ (*) καί τῶν Πολω-
νέζων ἀπὸ τὰ Σφριγεῖα. Ἀλλὰ γιὰ πρώτη
φορὰ, φάνηκε πὸς ἡ Μόσχα δὲν μποροῦσε
νὰ καρποθῆ τὴ νίκη τῆς. Οἱ κατακτητὲς
αὐτοί, οἱ δεκαοχτοχρονῆτες πολιτικοί, οἱ ἀ-
μούστακοι στρατηγοί, βρέθησαν στὴν πιὸ
σχηματικὴ καί λογικευόμενη χώρα τοῦ κό-
σμου, στὴν πιὸ γέφυρη ὄλης τῆς γῆς. Ἄν
εἶχαν νὰ παλέψουν μὲ μιᾶ δύναμη, ἐπιτέ-
λους εὐχαρίστως πολεμοῦσαν. Μὰ ποιθενα
δὲν τὴν ἔβρισκαν. Ἡ γαλλικὴ νεολαία εἶχε
συνθῆ στὴ μέτωπο ἐπὶ τέσσερα χρόνια καί
δὲν ξαναγύρισε παιί. Τὰ παιδιά ἦταν τόσο
σπάνια, ὥστε οἱ μπολσεβικὲς στανιστικὲς
οὔτε τὰ ἐμνημόνευαν κ' ἄν. Δὲν ἀπόμειναν,
μπροστὰ στὰ στρατεύματα τῶν Μαγγόλων
καί τῶν Μπουζύρων, παρὰ μόνο γέροι—κι'
ἀπέναντι ἀκριβῶς σ' αὐτοὺς βρισκόταν ἡ
πληρὴ ἡ Μόσχα.

Αὐτοὶ ἔμεναν οἱ ἀληθινοὶ κύριοι τῆς χώ-
ρας, ἄσηπτοι μέσα στὸν σκεπτικισμό τους,
στὴν ἐγκριότητα, τὴ φιλιργυρία καί τὴ σκλη-
ρότητα πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους. Εἴτε λιχωβί-
νοι εἴτε συντηρητικοὶ ἦταν, στεγάζονταν
στὶς διοικήσεις, στὶς φέρμες, στὶς οἰκογέ-
νειές τους. Ἡ ρωσικὴ οἰκογένεια μοιάζει
μὲ τὰ ζωοφυτόστρακα: μιᾶ νὰ ξεκολλήσῃ,
ὄλες τίς πέρνει τὸ ρέμα. Μὰ ἡ γαλλικὴ οἰ-
κογένεια ἔχει λατινικὴ ἀκαμψία. Θὰ χρεω-
ζόταν νὰ κίμουν τόσο μακριὰ ἀπὸ τίς βιά-
σεις τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀληθινὸ κλεφτοπό-
λεμο γιὰ νὰ τοὺς ὑποτάξουν. Οἱ δρόμοι,
τὰ λαϊκὰ συσσίτια, τὰ νοσοκομεῖα, τὰ κόκ-
κινα ἐπιτελεῖα ἦταν πλημμυρισμένα ἀπὸ
τοὺς γέρους αὐτοὺς μαυροφορεμένους κυ-
ρίους, πού υπεράσπιζαν τὴν ἀστυνομία τους
μὲ ὀμπρελλιές. Φώναζαν, ἔδειχναν τὰ πα-
ρίσημά τους, πού γινόνταν πράσινα, κόκ-
κινα ἢ μαβιά, ἔτριζαν τὰ δόντια, ζητοῦσαν
περιποίηση κ' ὕστερὰ ἀμέσως ἀρνιόνταν
νὰ πάρουν τὸ φάρμακο, καί χρησιμοποιοῦ-
σαν σ' ὄλους μὴν ἐξουσία, πού δὲν ὑπῆρχε
τρόπος νὰ τοὺς τὴν ἀφαιρέσουν, γιὰ τὴν
ἔδιναν οἱ ἴδιο στὸν ἑαυτὸ τους.

Τοὺς ἔβαζαν στὴ φυλακὴ παραπονιόν-
ταν ὅτι ἡ σούπα τους δὲν εἶναι ἀλατισμένη,
δαί τὰ πιᾶτα εἶναι κρύα κ' ὅτι τοὺς ἄλλο-
ζαν τὸν κῆκο πού τυλίγει τὴν πετσετά. Ἡ

(*) Levallois Perret, πόλις τῆς Γαλλίας, ἐ-
παρχίας Salut-Denis.

φώναζαν ξαφνικά ὅτι εἶχαν φάει ποντίκι στὴν πολιτορχία τοῦ 1870 κ' ὅτι δὲν ἔννοοῦσαν νὰ τὸ φῶν μαγειρεμένο μὲ ὀξυλλίδα.

Δὲν ἔδειχναν ἀνυπακοὴ στὸ νέο πνεῦμα. Μὰ ὁ πεσσιμισμὸς τοὺς ἦταν τέτοιος, ποὺ ἀπογοήτευε καὶ τοὺς πιὸ ἐπίμονους. Ἡ Μόσχα δοκίμασε νὰ τοὺς ἀγοράσῃ: ἦταν ἀδιάφοροι· νὰ τοὺς κἀνὴ νὰ πεθάνουν: εἶχαν περιῆσει καὶ τὴν ἐποχὴ τῶν ἀσθενειῶν καὶ καίμια κακουχία δὲν εἶχε πέραση στὰ γέροντα κατακόρυφα κόκκαλά τους. Προσπάθισαν νὰ σβήσουν ἀνώμια καὶ τὴν ἀνάμνηση ἀπ' ὅλους τοὺς θεσμούς: τύπο, τράπεζες, ἀκαδημίες, ὑπουργεῖα, ποῦ οἱ γέροι αὐτοὶ ἦταν οἱ κεφαλές τους, μὰ οἱ κεφαλές αὐτὲς εἶχαν ζήσει πολὺν καιρὸ εἰς βάρος τῶν σωμάτων, ὥστε μποροῦσαν νὰ ζοῦν καὶ χωρὶς αὐτὰ—καὶ τῷδεξαν.

Καὶ τί νὰ πῆ κανεὶς γιὰ τὶς γυναῖκες τους; Μὲ τὰ χεῖλη τους, τὰ σφιγμένα σὰν πορτοφόλια, τὰ μάτια τους τὰ ὀδοντοχρονίτικα, τὰ ζωηρὰ καὶ σκληρὰ, τὰ θρησκοδόληπτα καὶ κοκκαλιάρικα χέρια τους, τὰ προσποιητὰ τους «ἐπιφυλάσσομαι», τὶς πτισάνες τους, τὸ ρεαλισμὸ τους, τὴ δικονομικὴ τους συμπεριφορὰ, τὶς κακολογίες τους διατυπωμένες σὲ τέλεια καὶ παγερὴ γαλλικὴ.—διατηροῦσαν κατὰ τῶν ἐλευθερωτῶν ἕνα εἶδος λευκῆς ἀπεργίας στὰ λεωφορεῖα, καρτέλ γυναικεῖο μέσα στὰ θεωρεῖα, καὶ κρατοῦσαν ὀλόκληρο πληθυσμὸ σὲ μάχη, γιὰ ἐκεῖνο ποὺ τὸ ἀποκαλοῦσαν λογικὴ καὶ αὐτονομία, δηλαδὴ γιὰ τὶς παραδόσεις τοῦ νοικοκυριοῦ καὶ τῶν μαγειρικῶν συνταγῶν.

Στὴ Μόσχα ἔγιναν συμβούλια, ποὺ κατέληξαν σὲ μιὰ λύση, ποὺ θὰ φανῆ δείγμα καλῆς πολιτικῆς ψυχολογίας. Στὴ Ρωσσία ἔφταναν πληροφορίες, ποὺ ἔλεγαν ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἦταν ὅσο φαινόταν ρημαγμένη ἀπὸ νέους, ἀλλ' ὅτι οἱ νέοι εἶχαν ἀναγκασθῆ νὰ κρυφτοῦν ἢ νὰ ζοῦν κάτω ἀπὸ τὴ γῆ. Σ' αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ στηριχθῆ ἡ Ἐπανάσταση, δίνοντάς τους πίσω τὴν ἐμπιστοσύνη της. Τὰ σοβιετ εἶχαν φέρει στὴ Γαλλία, ὅπως κ' ἄλλοῦ, τὴν πάλιν τῶν τάξεων. Τώρα τὴ μετέβαλαν σὲ πάλιν γενεῶν.

Τότε ἀποφάσισαν νὰ παραδώσουν τὴ Γαλλία στὰ παιδιά κ' εἶσι ἡ χώρα αὐτή, ἡ γεμάτη ἀπὸ ξηροὺς σπασμούς κ' ἀχρηστὰ ἀντικείμενα τέχνης, νὰ γίνῃ ἕνα πολιτικὸ νηπιαγωγεῖο. Μερικὲς μέρες ἔφτασαν γιὰ

νὰ ὀνομασθῆ ἕνας μικρὸς Ἀρμένιος ὀχτὼ χρόνων Νομάρχης τοῦ Βορρᾶ, ἕνας μικρὸς Ἰουδαῖος δέκα χρόνων, Διοικητὴς τῶν Ἀνατολικῶν Χωρῶν, κ' ἕνας κινέζος μπεμπές Διοικητὴς τῆς Ἰράπεζας τῆς Γαλλίας. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, ἦρθε, ἕνα χειμωνιάτικο βράδυ, ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν σοβιετ μέσα στὴν Καντιλλάκ, νὰ βρῆ τὴν Πόλα στὸ βῆθος ἑνὸς χωριοῦ τοῦ Μπογκομπούκωφ. Ἡ μικρὴ εἶχε διορισθῆ, μὲ διάταγμα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ πρωτὶ τῆς ἴδιας μέρας, Στρατ. Διοικητὴς τῆς Τουραίν.

Γ'

Ἡ Πόλα ἔκαμε ἐπίταξη σὲ μιὰ ἑπαυλὴ σ' ἕνα ψῆλωμα, ποὺ δεσπόζει τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐντρ.

Ξυπᾶ μὲ τὴ χαρραυγὴ. Εἶναι τόση δά, μὲ τοὺς ὄμους της ὄλο γωνιές καὶ γούβες ἀπὸ τὶς παιδικές της ὀμοπλάτες, μέσα στὸ ἀπέραντο ἐπίσημο κρεβάτι, στολισμένο μὲ κίτρινο δαμασκηνό, τὸ κρεβάτι τῶν πρώην μαρκησιῶν ντὲ Ρ., εἶδος φτερωτοῦ ἄρματος γιὰ τὶς γιορτὲς τοῦ ὕπνου. Εἶναι τόσο δροσερὴ, ποὺ πρὶν πλυθῆ, φαίνεται πλυμένη.

Στοὺς τοίχους, μὲ μεγάλα ρωσσικὰ στοιχεῖα εἶναι κερρωμένα τὰ παραγγέλματα τοῦ Σκαπανέως, ἀνάμεσα σ' ἕνα ζευγάρι σκί, ἄχρηστα πιά:

1ο Συλλογίζου τὸ Λενίν!

2ο Μὴ μένεις στὸ κρεβάτι!

3ο Πλύσου!

4ο Βούρτσισε τὰ δόντια!

5ο Στρώσε τὸ κρεβάτι σου!.. κ.τ.λ.

Ἀπὸ τὸ ψηλὸ παράθυρο, στὴν Ἀναγεννήσεως, ἡ Πόλα βλέπει τὴ λευκὴ φωτογραφία τοῦ Λενίν, ποὺ ζώνει ὅλον τὸν πυργίσκο σὰν τεράστιο κολλάρο, ποὺ διακρίνεται κ' ἀπὸ τὴ γέφυρα. Ὅπως κάνουν στὰ τέρατα ἀπὸ τὶς ποδηλατοδρομίες, ἀνάμεσα στὰ γυμνὰ δέντρα ποὺ κατεβαίνουν ὡς τὸ βῆθος τῆς κοιλάδας, εἶναι τεντωμένες λουρίδες ἀπὸ κόκκινο τσίτι, μὲ τὰ περιφημότερα γνωμικὰ τοῦ Λενίν.

Ἡ Πόλα, συνειδησμένη ἀπὸ τὴν ρυθμικὴ ζωὴ τοῦ σχολείου, σηκώνεται μ' ἕνα πήδημα, κάθεται στὸ κρῦο νερό. Τὴν ὥρα ποὺ πλένεται, συλλογίζεται τὸν πατέρα της, τὸν κ. Γιούντενσον. Θυμᾶται τὸ γλυστερὸ σκίτι τους στὰ κατακόρυφα προάστεια τοῦ

Σικάγου, τὶς γαλάζιες σερπαντίνες, στολίδι στὰ φτωχικὰ τζάκια, τὸ καλοκαῖρι, τὴ σοῦπα ἀπὸ τ' ἀποξέσματα, καὶ τὴν τρούπα, ποὺ ὁ σιράφης κ. Γιούντενσον γύριζε τὸ βράδυ, τσακισμένος ἀπὸ τὴν ὀλοήμερη ὀρθοστασία. Πλαῖ τοῦ ἀπόθετε τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς του (ἦταν καὶ χρυσοκός), τὴ μικρὴ ζυγαριὰ γιὰ τὰ καρᾶτι, καὶ μέσα σ' ἕνα σικκουλάκι ἀπὸ πράσινο σέρζ, τὸ τσιμπιδάκι καὶ τοὺς φρακούς του. Κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο, τὰ πετράδια πάνω σὲ χυρτὶ καί, ἀντὶ γιὰ διαβατήριον, ποὺ τοῦ τ' ἀρνήθηκε ἡ Αὐτοκρατορικὴ Προσβεία, τὰ «δοκουμέντα» του—μεταχειριζόταν καὶ στὴ χώρα τῶν «γυιάνη» τὴ ρωσσικὴ λέξη.

Εὐθὺς μόλις ἀνοίχτηκαν οἱ πόλες τῆς Ρωσσίας, ἄφησαν τὸ Σικάγο καὶ γύρισαν, ἀφοῦ πέρασαν ἀπὸ τὴν Κίνα κ' ἀφοῦ ἔδιωξαν στὸ Βλαδιβοστόκ τὸν παποῦ μὲ τὸ σγουρό του σῆλι. Τὶ μεταβολὲς μέσα σ' ἕξη χρόνια! Σήμερα, ὁ κ. Γιούντενσον ἦταν πρῶτος πολιτικὸς ἀντιπρόσωπος στὰ στρατεύματα τοῦ Καυκάσου μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ στρατηγοῦ, κ' ἡ Πόλα, ἀφοῦ ἔκαμε στὴ Ρωσσία τὴν ἐκπαίδευσή της σ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς (τάξις ἐμβρύου, μικροῦ σπόρου, σκαπανέων, κομμουνιστικῆς νεολαίας), βρέθηκε μεταφερμένη κατωμόναχη ἐδῶ, ἀφέντισσα στὸ ἐξῆς μᾶς ἀγνωστῆς χώρας.

Ἄξαφνα, ἡ Πόλα θυμᾶται τὸν πληγωμένο της.

Χτὲς, κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἔβγαινε ἀπὸ μιὰ συνέλευση τῆς Λέσχης τῶν Λεμοναδοποιῶν—καίτι ἀνάλογο μὲ τὴ Λέσχη τῶν Εὐγενῶν στὴ Μόσχα—καὶ γύριζε στὸ στρατηγεῖο της, ὅταν ἡ κόκκινη μοτοσυκλέττα τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, ποὺ προπορευόταν, χτύπησε ἕναν ἄνθρωπο, ποῦμεινε ξαπλωμένος καταμειςὶς στὸ δρόμο, μὲ μιὰ τρούπα στ' ἄσπρα του μαλλιά. Κρατοῦσε στὸ δεξιὸ του χέρι ἕνα μπουκέτο ἀπὸ πετούνιες καὶ στ' ἀριστερὸ μὴν ὀμπρέλλα, ποὺ δὲν τὴν ἄφησε ἀπ' τὰ δάχτυλά του.

Σταμάτησαν.

— Ἀδύνατο νὰ κυβερνηθοῦν αὐτοὶ οἱ γέροι, εἶπε ἡ Πόλα.

Ὅσσο τὸν πῆραν καὶ τὸν πλάγιασαν στὴν ἑπαυλὴ. Εὐθὺς μόλις νεύθηκε, ἡ Πόλα ζήτησε πληροφορίες γι' αὐτόν. Ἡ πληγὴ δὲν ἦταν σοβαρὴ. Μὲ τὸ κεφάλι δεμένο, ὁ κύριος μπῆκε αὐτοπροσώπως. Βρῆκε τὴν

Πόλα καθυμμένη στὸ αἶτωμα, ἀνιῆσα στὰ ἔγγραφα.

— Σὰς ζητῶ συγγνώμη, δεσποινίς, εἶπε, ποὺ βρέθηκα χτὲς βράδυ μὲς στὸ δρόμο σας. Ἀλλὰ στὸν καιρὸ μου, τὰ μεσάνυχτα, τὰ παιδιά εἶχαν κοιμηθῆ.

— Τ'ὄνομά σας.

— Κύριος Γκαρραπαῖν, πρῶην εἰσοδηματίας.

— Πῶς συμβαίνει νὰ μὴν ἔχετε νούμερο;

— Κρυβόμουν, ἔκανα τὶς βίβλιές μου μόνο νύχτα.

ἔλχε χοντρὰ μίγουλα, ἄλλοτε στρογγυλά· ζύγωναν μόνο καίτω ἀπὸ τὴ δυστυχία, μὰ ἦταν καμωμένα γιὰ νὰ μὴ ζαρῶνουν, τετράγωνες μασέλλες, ποὺ τώρα εἶχαν ἀνεργία, καὶ μιὰ γενειάδα, ποὺ τὴ σοβαρὸτητα της τὴν ἔβγαζε ψεύτικη τὸ ἥσυχο κ' ἀγαθὸ ὕφος του. Ἐνας γέρος μπεμπές. Ἄστεῖος μὲ τὸ δεμένο του τὸ κεφάλι. Τὰ ροῦχα του, τριμμένα καὶ λερωμένα, ἄλλοτε θὰ στοίχισαν ἀκριβῶ.

Ἡ Πόλα κατὶ ζήτησε νὰ τοῦ πῆ. Μὰ δὲν καλοῦξερε τὰ γαλλικά. Τότε, μὲ τὴν προφορὰ τοῦ Μάιντλ Οὔεστ:

— Speak English, old boss?

— Yes, I do, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Γκαρραπαῖν (Κι' ἡ Τουραίνη, βλέπετε, εἶναι ἀγγλικὴ ἀποικία)... Τὶ παίζετε ἐκεῖ μόνη σας; ποσόθεσε μὲ τὸ παιδιᾶτικο ὕφος του καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμία στὰ μάτια νὰ παίξῃ κ' αὐτός.

— Κάνω τὶς ἐξορίες μου, ἀποκρίθηκε ἡ Πόλα.

Ὁ κ. Γκαρραπαῖν χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Ἄνῆκε σὲ μιὰ εὐτελῆ γενεά, ποὺ εἶχε περάσει τὴ ζωὴ της νὰ γλεντᾶ, νὰ πίνῃ καὶ νὰ χαρτοπαίξῃ. Καταλάβαινε τὸ σφάλμα του καὶ ὅτι, γιὰ νὰ πληρωθῆ, ἔπρεπε σήμερα νὰ δουλέψουν τὰ παιδιά. Προσφέρθηκε κ' αὐτὸς νὰ χρησιμεύσῃ σὲ κάτι.

— Τότε, ταχτοποιήστε μου αὐτὰ τὰ χαρτιά, εἶπε ἡ Πόλα. Δεξιὸ καλάθι, ραδιογραφήματα ἀπ' τὴ Μόσχα· ἀριστερὸ καλάθι, ἀπαλλοτριώσεις· τὸ μεγάλο σικκουλί κοντὰ στὸ παράθυρο: καταγγελλες.

Ὁ κ. Γκαρραπαῖν κάθισε κατὰ γῆς κ' ἔπιασε δουλειά.

Τὸ μεσημέρι, μ' ὄλο ποὺ ντρεπόταν καὶ φοβόταν τὴν καινούργια του προϊσταμένη, εἶπε:

— Πεινῶ.

Ἡ Πόλα τὸν κοίταξε μὲ περιφρόνηση. Τὸ πρῶτο φαιγητὸ ἦταν στὶς πέντε. Ὁ κ. Γκαρραπαὶν σάπασε τὸ ἀτύχημά του τὸν εἶχε ἐξασθενήσει. Ἐκλάψε. Ἡ Πόλα σήκωσε τοὺς ὤμους καὶ διέταξε νὰ δώσουν γάλα στὸ σύντροφο.

Δ'

Ἡ Πόλα ἐφοροῦσε στὴν Τουραίνη εὐσυνείδητα ὅλες τὶς γνώσεις φυσικῆς ἱστορίας ποὺ ἀπέκτησε στὸ Σχολεῖο τῶν Σκαπανέων. Εἶχε μάθει νὰ ταξινομῇ τὰ ζῶα σὲ εἶδη χοίσιμα καὶ εἶδη βλαβερά. Ἔτσι ταξινόμησε καὶ Τουραίνεζους. Τοὺς πρῶτους τοὺς ἀνέχθηκε, τοὺς δευτέρους τοὺς ἔστειλε στὸ Κολόμπ-Μπεζάρ. Ἀπὸ τοὺς χρήσιμους ἔκαμε μιὰ ἐπιλογή γιὰ τὴν ἀναπαραγωγή, ὅπως εἶχε κίμει γιὰ τὶς ἀσπρες τῆς Ἀλεπουδρῆς. Ὄρισε ἡμέρες γιὰ τὸν περὶαιτο, γιὰ τὸν κινηματογράφο, γιὰ τὸ κούρεμα. Ὑπαγόρευσε τὶς διαταγές τῆς ἀγγλικῆς. Ὁ κ. Γκαρραπαὶν ἔκανε τὸ διεργμηνέα.

Ἀπὸ εἴν ἡμέρα τοῦ ἀτυχήματός του, ἐρχόνταν κάθε μέρα στὴ Στρατιωτικὴ Διοίκηση. Ἡ Πόλα δὲν μπορούσε πιά νὰ κάμῃ δίχως τὸ γέρο αὐτό, τὸν τόσο εὐγενικό καὶ ἀστείο. Μάθαινε σὲν ἐξηγητὴν αὐτὸ εἰσοδηματὶα νὰ δουλεύει, καὶ ὁ κ. Γκαρραπαὶν μάθαινε στὴν προϊσταμένη του νὰ παίξει. Γιὰ τὸ χατῆοι τῆς ξαναβοῆκε τὴν παιδική του ζωὴ, ποὺ ἄλλωστε δὲν τὴν εἶχε ἀφήσει καὶ ποτέ. Στὴν ἀρχή, ἡ Πόλα δὲ συμμορφώνεται:

— Δὲ ντρέπεσθε, στὴν ἡλικία σας, θειούλη μου; Καὶ τί θέλετε νὰ παίξουμε;

— Ὅ,τι νᾶναι, ἔτσι στᾶστεῖα, ὅπως λέν τὰ παιδιά.

— Ἄν μᾶς ἔβλεπε τὸ Προλεταριάτο...

Ὁ κ. Γκαρραπαὶν, ποὺ ἀνήκει σὲ μιὰ ἐποχή, ὅπου τὰ παιδιά κρυβόνταν γιὰ νὰ καπνίσουν, ἐξηγεῖ στὴν Πόλα τὴν εὐχαρίστηση νὰ παίξει κανεὶς κρυφά. Ἀνακαλύ-

πτει κοντὰ στὸ θερμοκήπιο ἓνα κίσσι μὲ ρομβοειδῆ χρωματιστὰ γυαλιά, ὅπου κανεὶς δὲ θαρρῆ νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ. Ἡ Πόλα μιθαίνει νὰ παίξῃ τὴ γάτα καὶ τὸ σιδηρόδρομο. Ὁ κ. Γκαρραπαὶν κάνει σινιάλα μὲ τὰ χέρια του καὶ ἡ Πόλα εἶναι ἀτμομηχανή.

Ποτὲ ἄλλοτε δὲν τῆς εἶχε ξανατύχει νὰ παίξῃ. Ἐξῆσε σὲ ἄπονα κλίματα, ὅπου εἶδε ἀληθινὰ ναυάγια, ἀληθινὰ σιδηροδρομικὰ ἀτυχήματα, ἀληθινὸς χωροφύλακες καὶ κλέφτες. Ἡ μικρὴ ἀνακαλύπτει τώρα τὴ γλύκα τῆς αὐταπάτης καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἡ θέλησή της λυγίζει. Ἡ Μόσχα καλεῖ τὸν ἀντιπρόσωπό της στὸ τηλέφωνο, ἀλλὰ ἡ Πόλα δὲν ἀποκρίνεται πιά. Στὸ βάθος τοῦ κήπου—ἢ κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι ὅταν βρέχη— διασκεδάσει μαζί μὲ τὸν κ. Γκαρραπαὶν, ποὺ εἶναι πιά ἀχώριστός της. Δὲν τὴ φτάνει πιά ἓνα παιγνίδι, φωνάζει, ξετρελλαίνεται, γυρίζει γύρω-γύρω μὲ τὸ κουτσό. Φιλεῖ τὸ γέρο τῆς φίλο, τοῦ πέρνει τὸ μονόκλ, κάθεται καβαλλητὰ στὸ λαϊμό του. Στὸν ἥλιο, εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ τὴ βλέπῃ μὲ τὴ λάμψη στὰ μάτια. Τὸ δέγμα τῆς πέρνει μιὰ γυαλάδα, μεγαλώνει ἓνα χρόνο κάθε μέρα, σὰν Ἀγγλίδα στὶς τροπικὲς χώρες...

Φτάνει ὁ Ἀπρίλης. Δὲν ὑπάρχουν πιά νὰ καταδιώξουν. Καθὼς τὰ λουλούδια ἀνοίγουν καὶ οἱ φυλακῆς. Ὅλοι παίζουν. Τὸ κρασί κυλά ἀπὸ τὶς ἀκτῆς τοῦ Λουάρ, ὅπου κρυβόταν στὶς τρύπες. Ἡ Πόλα δὲν ἔπινε ἄλλο ἀπὸ νερό. Ὁ κ. Γκαρραπαὶν τῆς διδάσκει τὸ κρασί. Τὰ λαϊκά συσσίτια δὲ δίνουν παρὰ μόνο ὄρεχτικά. Καμιόνια κουβαλοῦν ζαχαρωτά. Ἡ Τουραίνη δὲν παύει νὰ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ εἶναι: ἡ πιὸ ἐγωϊστικὴ ἐπαρχία τῆς πιὸ ἐγωϊστικῆς καὶ πιὸ εὐτυχισμένης χώρας τοῦ κόσμου.

Οἱ καταγγελλῆς δὲν ἄργησαν νὰ κατακλύσουν τὴ Μόσχα. Ὁ κ. Γκαρραπαὶν ἐξορίστηκε στὸ Νότιο Ὄραν. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἀνακάλεσε τὴν Πόλα. Ἦταν ἔγκυος καὶ τῆς ἐχορήγησε ἑτησίαν ἀδεια.

Μετάφρ. Μ. Δ. Σ.

Ο ΚΑΡΝΤΟΥΤΣΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

Ὅλοι βέβαια οἱ μεγάλοι ποιητὰ ποτίσθησαν ἀπὸ τὴν ἀκένωτη πηγὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἄλλ' εἶναι μερικοὶ ποὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐλάτρευσαν τὴν ἐλληνικὴ ἀρχαιότητα σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις της. Κι' ἓνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ Ἰωσήας Καρντούτση, ὁ μεγάλος Ἰταλὸς ποιητῆς (1835—1907). Ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ ποιήματός (Juvenilia, 1850-1860) δείχνει τὴν κλασικὴν ἐμπνευσή του. Στὴν ἀρχὴ τοῦ ποιητικοῦ του σταδίου ἀκολούθησε τὸ Φώσκολο, τὸν Ἰταλοῦ ἑλληνα ποιητῆ τοῦ κλασικισμοῦ. Ἐπειτα ἡ μούσα του ξέφυγε ἀπὸ τὴ σχολὴ τοῦ Φωσκόλου καὶ ἀκολούθησε ἓνα δικό της δρόμο, δημιουργήσασα ἰδιαίτερη σχολή. Καρδουτσιὰκή, ἡ ὁποία ὅμως εἰς τὴ γενικὴ τῆς κατεύθυνση δὲν ξέφυγε ἀπὸ τὰ καλοῦπια τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς. Ἀκόμη καὶ ὁ στίχος του ἦταν γέννημα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ στίχου στὶς περισσότερες μορφές του.

Καθηγητῆς τῆς φιλολογίας, ὁ Καρντούτση ἤξερε πολὺ καλά τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ διάβασε τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς μας στὸ πρωτότυπο. Ἀπ' αὐτοὺς βραδύτερα ἐλάτρευε τὸν Ὀμηρο, «τὸ θεῖο γέρο ποὺ τοὺς κροτάφους του περιβάλλει αἰώνιο φῶς νεότητος», καὶ τὸν Αἰσχύλο, τοὺς δύο ποὺ περισσότερο ταίριαζαν στὸν ποιητικὸ τὸν χαρακτήρα. Γιὰ τὸν Ὀμηρο ἔχει γράψῃ τρία Σοννέτα (σελ. 547-549) τῆς τελικῆς ἐκδόσεως τῶν ποιημάτων του) καὶ ἓνα ξεχωριστὸ ποίημα. Ὅπως ὁ Ἰδιος λέει στὶς σημειώσεις του (σελ. 258), σκεπτόταν νὰ γράψῃ ἓνα μεγάλο «Ἔπος στὴν ἐλληνικὴ ποίηση», ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸ τελείωσε, γι' αὐτὸ ἐδημοσίευσε τ' ἀποσπάσματα ποὺ ἔγραψε (σελ. 107-118). Ὅταν τὰ διάβασε ὁ μεγάλος συγγραφεὺς Γκουεράτση, εἶπε δὲ στὰ ποιήματα αὐτὰ «παρουσιάζεται μαθητῆς τοῦ Φωσκόλου, ἀλλὰ σὰν τὸν Ἀχιλλέα ποὺ ἔμαθε νὰ χειρίζεται τὸ τόξο ἀπὸ τὸν Χείρωνα»: ὁ Καρντούτση ὅμως, βλέποντας καὶ αὐτὸς πῶς ἡ παραβολὴ ἦταν ὑπερβολικὴ, παρατηρεῖ στὶς σημειώσεις του ὅτι «ἔξεραι πολὺ καλά πῶς ἔμεινε κατώτερος ἀπὸ τὴν παραβολὴ καὶ τὴν εὐχὴ αὐτῆ».

Ἐν' ἀπὸ τ' ἀποσπάσματα τοῦ ἔπους ποὺ δὲν τέλειωσε, εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Ὀμηρο, ὅπου τὸν δείχνει σὰν ὑπεράνθρωπον, ἀνυψω-

μένον πᾶνω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, στὰ θεῖα (transumanato). Τὰ πλήθη γοητευμένα τοῦ ζητοῦσαν τραγοῦδι, καὶ ἐκεῖνος αὐτὸ ἀκλινῆτα σθηστὰ του μάτια ὑψώνοντας σὲν οὐρανὸ, ἀτενίζει τὸν ἥλιο ποὺ εἶδε τὸν πόλεμο κάτω ἀπὸ τὸ ἱερὸ Ἴλιον καὶ ψάλλει τὴν ἐλληνικὴ ἐποποιῖα καὶ τὸ ἡρωϊκὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἀχιλλέα, ὅταν πᾶνω στὸ ἄρμα του, τρέχει κατεπάνω σὲν ἐχθρό:

Ὀὐρλιάζει ὁ Χάρος πίσω ἀπὸ τὸν ἥρωα, τρέχουν μπροστὰ οἱ Μαινάδες, ἡ φυγὴ καὶ ὁ τρόμος.

Μέσα σ' ἕκαστὸ πενήντα στίχους δίνει ὁ ποιητῆς μιὰ θαυμασιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου μὲ τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Ὀμηρο, ὅπως εἶπαμε, ὁ Αἰσχύλος τὸν ἐλκύει. Ὁ Ἰταλὸς ποιητῆς τοῦ ἀτσαλένιου στίχου δὲν ἦταν δυνατό νὰ μὴ θαυμάσῃ τὸ γίγαντα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, καὶ σ' ἓνα ποίημά του (σελ. 150 κ. ἐ.), ὅπου ζωγραφίζει τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας καὶ τὸν Ξέρξη, ὁ Καρντούτση γράφει πῶς ἦταν κλαγγὴ τροπαίων τοῦ Αἰσχύλου ἡ τέχνη, ὅπου ἀναβλύζει ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ χύνει νέα ζωὴ στῶν Ἀχαιῶν τὰ στήθη.

Ὁ ποιητῆς ποὺ ἔψαλλε τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἰταλίας, φυσικὸ ἦταν νὰ θαυμάσῃ τὸν ἑλληνα ποιητῆ ποὺ ἔψαλλε τὶς νίκες κατὰ τῶν βαρβάρων, ὅταν ἤρχοντο νὰ συντρίψουν τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμὸ. Κι' ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν Αἰσχύλο, καθὼς καὶ ὁ ἐνθουσιασμός του γιὰ τὸν Ἀρμόδιο ποὺ συμβολίζει τὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας (σελ. 341).

Ἀντάρτης σ' ὄλη του τὴ ζωὴ, ἐπαναστάτης στὴν ποίησή του, ὁ Καρντούτση δὲν μπορούσε νὰ μὴν ὑμνήσῃ ἓναν ἄλλο συμβολικὸ ἀντάρτη, τὸν Προμηθεά. Ἐν' ἀπὸ τ' ἀποσπάσματα τοῦ «Ἐπους στὴν ἐλληνικὴ ποίηση» τὸ ἀφιερώνει στὸν Προμηθεά, δίνοντας μιὰ θαυμασιὰ κλασικὴ εἰκόνα τοῦ μύθου τοῦ ἐπαναστάτη θεοῦ. Ἡ κατωτέρω μετὰφρασή μου, πολὺ ἀτεχνῆ δυστυχῶς, δὲν δίνει παρὰ μικρὴ ἰδέα τῆς ὁμορφίας τοῦ ἰταλικοῦ πρωτοτύπου:

Ἡ φήμη λέει πῶς τότε ὁ Προμηθεάς, φεύγοντας τοὺς χρυσοὺς τοῦ Ὀλύμπου ὀρόνους

και τον άθνατο των κόσμων ήχο,
στη γη μας, θδοιπρος θεος, πλανητο.
Στον άπειρον Άκεανό ζωογόνο
έτρεχε φοιτηνός ο θεος "Ηλιος
κι' ή άγνωστη της γης έρμιά σιοποδός.
"Έρμι τ' ανθρώπινο κοπάδι κάτω
από τον Ιακίο του μεγάλου θάσου
της γης μαζεύθη. "Ο Προμηθέας μαζί του
έφερε στο μοιραίο του δρόμο
τό πύρ τό θείο τό σφρανοκλημμένο.
Σόπιω του σκληρή τον κνηγούσε
ή δύναμη κ' ή σιδερένια "Ανάγκη.
"Τού σφιγγε ή μιά τις άλυσίδες κ' ή άλλη
κάρφωνε τον "Ιτάνα έκει στα ήψη,
ένώ στον άτιμο τό βράχο ο Κρόνος
του μαύρου του θογίου έσπρωχνε την πείνα.
"Αλλά ξαναζωντανέφε όμως στον "Ορφέα
τ' άσθεστο πύρ, κι' αήτος, με την κιθάρα
του ανθρώπινο μυαλό, τό βαρύ βράχο
έκοινησε και τά χρυσά τά θάση,
ώς πού τ' ανθρώπινο του γού ζωγράφος,
δμοιος με τους θεούς και με τη Μοίρα,
ο "Ομηρος σηκώθη.

Η ελληνική Ιστορία και μυθολογία δέν
έχουν γι' αυτόν μυστικά. Και τά ποιήματά
του, τά περισσότερα, βασίζονται πάνω στην
ελληνική ιδέα, Ιστορία και μυθολογία. Γι'
αυτό ο Καρντούσης έμεινε ο άριστοκράτης
ποιητής των έκλεκτων, έννι άπεναντίας ο
σύγχρονός του Στεκχέτη γίνηκε λαϊκός.

Σε δύο ποιήματά του ψάλλει τό Φοίβο
"Απόλλωνα, τό πρώτο είναι 54 τετράστιχα
κι' άπ' αυτό έμπνεύστηκε ο Στέφανος Μαρ-
τζώκης τον ώραίο του «"Γυμνο στο Φοίβο
"Απόλλωνα». Το άλλο είναι ένα ποίημα για
τον "Απόλλωνα και την "Αφροδίτη μαζί,
γεμάτο από ειδυλλιακή χάρη

Και ή Σελήνη «ή βασίλισσα του τυφλού
"Ερέβους» του ένέπνευσε ένα από τά καλύ-
τερα ποιήματά του.

Έκει όμως όπου ο Καρντούσης ύψώθηκε
άληθινά στην καρφή του Παρνασσού, είναι
στις «"Ελληνικές "Ανοίξεις», τις ύπέροχες
αυτές συνθέσεις, όπου περνά ζωντανεμένη
ήλη ή αρχαία "Ελλάδα, με τις δόξες της, με
τους θεούς της, με τους ήρωες της, με τά
ειδύλλιά της. Οι "Ωδές αυτές δημοσιεύθηκαν
τό 1910 σ' ελληνική μετάφραση από τον
Α. Τυπάλλο Μπασιά. Για δσους άσχυλουν-
ται με τά νεοελληνικά γράμματα, φαίνεται
παράξενο πώς, ένας άνθρωπος πού ποτέ δέν
άσχολήθηκε με την ποίηση και ποτέ δέν έ-
γραφε σε δημοτική γλώσσα, μπόρεσε να με-
ταφράση τόσο ώραία σε δημοτική τά δυσ-
κολώτατα αυτά ποιήματα. "Εγώ όμως ξέρω

από τό στόμα του Στεφάνου Μαρτζώκη, ότι
τά ποιήματα αυτά τά μετέφρασε ο Μαρτζώ-
κης κατά παραγγελία του Μπασιά. "Αλλως τε,
και χωρίς την έμολογία αυτή, φθάνει να δια-
βάση κανείς τη μετάφραση, για να ιδή
ότι είναι ή γλώσσα, ο στίχος κ' ή τεχνο-
τροπία του Μαρτζώκη, του μόνου πού μπο-
ρούσε να μεταφράση ένα τόσο δυσκολομετά-
φραστο λυρικό ποίημα με τόσο κυριολεξία
και έπιτυχία.

Σε μιá στιγμή πόνου, για τό θάνατο του
μονάκριβου γιού του, γράφοντας τό «"Ιντερ-
μέτζο» του, ο Καρντούσης δείχνει ήλη την
άπογοήτευσή του για τη ζωή και ξαναγυρι-
ζει στην "Ελλάδα για να ζητήσει άνάπαυση:

Δώσε μου, Πάρο ευγενική, μάρμαρο τόσο,
δσο μου φθάνει τη φτωχή καρδιά να θάψω

"Ο Πάρο, ο "Ελλάδα, ο ήρεμη αρχαιότη,
τά μάρμαρα και τά τραγούδια δώστε μου!

* * *

Και δέν άγαπούσε μονάχα την αρχαία
"Ελλάδα. Γι' άγάπη αυτής άγαπούσε και τη
νέα "Ελλάδα, κάθε έκδήλωση της "Ελλάδας,
κάθ' εποχή της. Για την άγάπη του προς
την αρχαία "Ελλάδα έχουμε, μαζί με δσα
είπαμε έως τώρα, κ' ένα γράμμα πού έ-
στειλε τό 1873 στο λόγιο φίλο του "Ιωσήφ
Κιαρίνη:

«Διαβάζω, του γράφει, τις ώρες πού έχω
έλεύθερες, τους διαλόγους μεταξύ του "Ικαίτε
και του "Εκκερμαν και τις «"Ρωμαϊκές "Ε-
λεγείες» και τό διάβασμα αυτό με ξαναγυρι-
ζει δλόψυχα και με πλήρη πεποίθηση στη
μεγάλη ελληνική ποίηση. "Ας έμολογήσωμε
κατά βάθος ότι αυτή έστάθηκε ή μεγαλύτε-
ρη ποίηση της ύψηλου. "Ο "Ομηρος, ο Πίν-
δαρος, ο Σοφοκλής, ο "Αριστοφάνης, ο Θεό-
κριτος, είναι τά ακρότατα όρια του καλού
της πρώτης βλάστησης, νιάς, άνθηρης, ή-
ρεμης. "Ερχεται άργότερα ή άντανάκλαση,
τό καμπουριασμένο, τό γέρικο. "Εμείς κατε-
χόμεθα από τό ρίγος του χειμώνα και νομί-
ζουμε πώς είναι οι άνατριχίλες της έμ-
πνευσής».

"Αλλά κι' έπειτα από τους μεγάλους κλα-
σικούς χρόνους, ο Καρντούσης δέν παύει να
θαυμάζει την "Ελλάδα και τους μεγάλους της.
Για τον "Αλέξανδρο έχει γράψει ένα θαυμά-
σιο ποίημα με τον τίτλο «"Αλεξάνδρεια». Και φαντάζεται ότι στην Αίγυπτο μαζί με

PAUL MAC

ΤΟ ΕΙΔΩΛΟ

τό Μέγαν "Αλέξανδρο παρουσιάζονται οι "Ελ-
ληνες για να χαιρετίσουν τη νέα κατάκτηση
του "Αλεξάνδρου. Και λέγουν:

«Ξαναφέρνουμε στον "Αμμωνα Δία ένα παιδι πού
αυτός γνωρίζει, τον αγαπημένο, αυτό μαθητή της
Θεσσαλίας, την ώμορφη κι' αγέρωχη αυτή ράτσα
του "Αχιλλέα.

»Σαν ευωδιασμένη δάφνη κυματίζει ή κόμη του,
τό ρόδινο τό μάγουλό του μοιάζει σαν τά "Έμιπη

άνθιαμένα. "Έχει στα μάτια τον ήλιο πού γελά
στην "Ολυμπία.

»"Έχει του Αίγαίου την άκτινοβόλο γαλήνη ξε-
χυμένη πάνω στο πρόσωπό του παντοτεινά, έκτός
μονάχα, όταν, λευκά άβνησα, περνούν τά όνειρα
της δόξας και της ποίησης.

»Για να έκδικήση την "Ελλάδα, τρέχει λιοντάρι
από τό άγριο Θεσσαλικό κοπάδι, τσακίζει κάρα
κι' ελέφαντες, γκρεμίζει αστράτες και βασιλιάδες.

»Χαίρε, "Αλέξανδρε, στην ειρήνη και στον πό-

λεμο θεά! Σ' έπε τή λύρα ανάμεσα στά φιλιθιόνια δάκτυλα, σ' έπε τό λαμπερό ασήμενο τόξο στό χέρι δίνοι ο 'Απόλλων!

»(1) Λύσιπος σέ μπρούτσο κι' ο 'Απελλής μέ χρῆμα ας σέ παραδώσουν στήν αιώνητη κι' ας σ' ανυψώση, γαληνεμένη από τούς θυμούς τών άπαισιών θυμαγωγών, ή 'Αθήνα στόν Παρθενώνα».

Και ή ελληνική επανάσταση δέν τόν άφηκε άσυγκίνητο. Τό μεγαλόρρημα του Ελκοσιένα έχει αποθανατισθή στά ποιήματά του μέ τήν Τζαβέλαινα, πού στά βουνά του Σουλίου «μέ τά νύχια της σφίγγει τό νεογέννητο παιδί της πάνω στό βυζί της, ένῃ μέ τό άλλο χέρι σκοτώνει τό βάρβαρο έχθρό και τόν άπαισιο πασά». Κι' άργότερα, στά χρόνια πού μιá ειρηνική επανάσταση έδιωχνε τό βασιλέα Όθωνα, ο δημοκράτης Καρντούτσι τό 1863 αναγαλλιάζει πώς ή 'Ελλάδα γκρεμίζει τά εἶδωλα τών βασιλέων. 'Αλλά στό τελευταίο τετράστιχο, πού ώρισμένως έ πρόσθεσε άργότερα, τελειώνει μέ τό παράπογο ότι ο ελληνικός λαός έζήτησε έναν άλλο ξένο για νά τόν κυβερνήση.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

«'Ακόμη λοιπόν, Ιερή θεά Έλευθερία, ξαναγυρνάς στή γή της 'Ελλάδας, πού άλλοτε μέ όπλα και τραγούδια και καπνίζοντες βωμούς ξάναθε για σέ:

»Κι' έχει, από τό γέριχο Πειραιά, άπ' τό νησί πού διηγείται στούς αιώνες τά κατορθώματά σου, της τρομερής φυγής σὺ ακόμη τήν πικρή στιγμή διδάσκεις στούς βασιλείς.

»Ζήτω σου λοιπόν! Όπου εσύ τούς λαούς σηκώνεις στά όπλα και τούς θρόνους εξαφανίζεις, έχει είν' ή Μούσα μου, πάνω σ' άλαφρά της φαντασίας φτερά έχει εγώ βρίσκομαι.

»'Ε πόσο εἶθιμο ανάμεσα άπ' τό Σούνιο και τά νησιά τ' αγαπημένα στόν Όμηρο και στόν 'Απόλλωνα, κυματίζει τό Αιγαίο, πάνω σ' όποιο περπατεί τών μεγάλων γεγονότων ο ήχος!

»'Ας κρατούν τά χαλινάρια τών βαρβάρων λαών οι βασιλείς! Η 'Ελλάδα τούς διώχνει. Ελέπω τό Δημοσθένη νά ρίχνη τ' άγριεμένο του βλέμμα στή Παυσαρική έξορία.

»Σκιá εὐχαριστημένη, άναζητεί άκείνος τήν 'Αγορά, πού άλλοτε σπαρταρούσε, ανατρίχιαζε, σπρωχόταν στόν ήχο της φωνής του, όπως στή βροντή ή μαυρισμένη θάλασσα.

»'Από τήν εποχή πού τό μαχαίρι στή μυροίνη έκρυψαν ο 'Αρμόδιος κι' ο λεβέντης άδελφός του, ποτέ άλλη ήμέρα πού εὐτυχισμένη δέν άνάταιλε από τόν ξανθόν Ύμητό.

»'Ακούτε... 'Ενα άλλο βάρβαρο παιδί ή 'Αθήνα ζητιανεύει για βασιλέα. Κρόφου, Μούσα! 'Ας ξαναγυρίση σέ κλάμμα του 'Αρμόδιου τό τραγούδι αυτές τίς άθυμες ήμέρες!»

'Αλλη μιá φορά ακόμη ή Μούσα του Καρντούτσι έψαλλε τήν 'Ελλάδα. 'Ήσαν ήμέρες Ολιθερές, τό 1897, όταν, έπειτα άπό ένα άθλιο πόλεμο, ή Θεσσαλία ξανάπωσε για λίγο καιρό στά τούρκικα χέρια. Στήν 'Ιταλία έδημοσιεύετο στις έφημερίδες τό εξής τηλεγράφημα: «'Αθήναι, 14 'Ιουνίου 1897. Οι Τούρκοι άρχισαν νά θερίζουν στή Θεσσαλία κι' εξακολουθούν νά λεηλατούν». Τότε ο Καρντούτσι, θυμωμένος γιατί ή χριστιανική Εύρώπη άφηγε τούς βάρβαρους νά καταπατούν τήν πατρίδα τών αρχαίων θεών και της άθάνατης τέχνης και σοφίας τό λίκνο, έγραψε ένα δυνατό τραγούδι, του όποίου τήν αξία δέν θά μπορέσουν δυστυχώς νά κρίνουν οι άναγνώσται μου από τήν ώχρη αυτή πεζή μετάφραση:

ΤΟ ΘΕΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΟΥ

Θερίζει ο Τούρκος. Κάτω άπ' τό γιαταγάκι του έπαφταν χθές αρμένικα κεφάλια. 'Απαίσια μ' άνοικτό τό στόμα τά πρόσφρε, για νά παρηγορήση τήν κλαψιάρικη Εύρώπη.

Θερίζει ο Τούρκος. 'Η αιματωμένη Θεσσαλία, πού δέν τήν καλλιέργησε, του δίνει ξανθό καρπό: —'Αλώνι μου είναι, λέει, του πολέμου ο κάμπος και τό γκιαούρη θέρνοντας θ' άλλωνίζω!

Θερίζει ο Τούρκος και στό νωθρό τόν τύραννο στέρνει τό άνθος της ελληνικής όμορφιάς. Οι χριστιανοί μονάρχαι θά παραστέκουν, λευκοί εἰνοῦχοι, στό χαρέμι του Παδισάχ.

Μόνο ένας ποιητής μ' ελληνική ψυχή θά μπορούσε νά πονέση τόσο και νά ξεσπάση σέ τέτοιο καυτηρίασμα της Εύρώπης. Και ο Καρντούτσι ήταν διανοητικό παιδί της άθάνατης 'Ελλάδας πού έδημιούργησε τόν Όλυμπο, έδωσε τούς μεγάλους σοφούς και ποιητές και ίδίως έδίδαξε στήν ανθρωπότητα νά λατρεύουν τήν θεά Έλευθερία. Για τήν ιστορία πρέπει νά σημειώσωμε ότι κι' άλλοι δύο 'Ιταλοί ποιητά, τήν ίδια εποχή, έγραψαν τσουχτερά ποιήματα για τήν αναισθησία της Εύρώπης απέναντι της 'Ελλάδας: ο Στεκκέττι κι' ο μεγάλος Φιλέλληνας Καβαλλόττι.

* *

Πριν τελειώσω, θά παραθέσω ένα σονέττο του Καρντούτσι πού δέν έχει σχέση μέ τήν 'Ελλάδα. Μ' αυτό ήθέλησα νά δείξω κάπως, μέ μιá άτεχνη μετάφρασή μου, τή δύναμη του στίχου του ποιητή και τό μεγαλείο της έμπνευσης. 'Αλλ' ο Καρντούτσι είναι από

τούς ποιητές πού δέν μεταφράζονται, γι' αυτό και σ' άλλες γλώσσες μόνο πεζές μεταφράσεις του υπάρχουν.

ΣΤΕΡΝΟ ΤΑΞΕΙΔΙ

Μονάχη ή βάρκα μου περνά, στό θρήνο ανάμεσα τών αλκυδώνων, κι' όλη κόματα τήν τυλίγουν και σπαράζει, θαρμμένη από βροντές κι' αστροπελέκια.

Μές στό χαμένο τ' ακρογιάλι, στρέφουν οι άνάμνησες τήν όψη λυπημένη και νικημένες πέφτουν οι έλπίδες επάνω στό κουπί τό τσακισμένο...

Μά όρθος όμως στή πρύμη επάνω ο ναός μου θάλασσα κι' ούρανό κυττά και φάλλαι, ένῃ τά ξάρτια κι' ο άνεμος βογκάει:

—'Ας λάμνωμε, οι σύντροφοι θλιμένοι, ως τό λιμάνι πέρα εκεί της Αθήνης, κάτω, ως τόν άσπρο σκόπελο του Κάρου.

'Ο Καρντούτσι ήταν μεγάλος πατριώτης, τόσοσ μάχιστα ήταν ο πατριωτισμός του, ώστε

νά τόν τυφλώνη κάποτε και νά τόν κίνη νά λέη πράγματα πού δέν ήσαν σωστά, πού κι' ο ίδιος χωρίς άλλο μέτα του θά αισθανόταν πώς δέν αντιπροσωπεύουν τήν αλήθεια. Παραδειγματός χάριν, σέ μιá μελέτη του για τή γέννηση της Ιταλικής φιλολογίας, λέει ότι δέν είχε σχεδόν καμιά έπιρραή σ' αυτήν ή ελληνική φιλολογία και ότι οι Έλληνες λόγιοι του Βυζαντίου, πού καταφύγαν στήν 'Ιταλία, δέν πρόσφεραν τίποτε στά Ιταλικά γράμματα, γιατί είχε πια σχηματισθή τήν εποχή εκείνη ή Ιταλική φιλολογία. 'Η γνώμη αυτή είναι άδικη, κι' εἴλοι όσοι έγραψαν, έξω άπ' αυτόν, για τό θέμα αυτό, άπόδωσαν δικαιοσύνη στή μεγάλη επίδραση πού είχαν τά ελληνικά φώτα στή Δύση, πού βρισκόταν ακόμη τήν εποχή εκείνη στό σκοτάδι της άμάθειας. 'Αλλ' ή αγάπη ή υπερβολική της πατρίδας κάποτε τυφλώνει κι' αυτά τά πιό δυνατά μυαλά ακόμη.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

Α Μ Ο Ρ

Συντρόφισσα! άδερφή!.. μέ τό κορμί τό βεργολιγερό, τώρα πού ή σάρκα ή ροδαλή, κρουστή σου σπαρταρίζει, ρόδο κλειστό, πού τήν πρωϊνή τή δρόσο λαχταρίζει, έλα, κι' από κλωνάρια σουστρωσα κλινάρι εὐωδερό.

'Ακου τό δάσο... σης Νυχτός τή σιγαλιά, πώς θροΐζει!.. χίλιων φιλιών κροταλισμοί κι' έρωτικοί ψιθυρισμοί: σκιρτούν στις φλέβες μου σαν Σάτυροι της νεότητας μου οι χυμοί ή Ζωή μέσ στά νιοβλίσταρα και μέσ στά στήθια σφύζει!

'Ελα και στήν υπέρτατη, τήν κρίσιμη Ιερή στιγμή, πού μέ κοντάρια ο 'Ερωτας κι' ο Θάνατος συμίγουν, πού ή ύπαρξή μας σπαρταρά ως τά τριόβαθα, κι' ανοίγουν τάρτοι, και τρίζουν κόκαλα, κι' άχοῦν κραυγές κι' άλαλαγμοί,

τά μπρίτσα μου θά δώσω εγώ, κι' άτράνταχτον σὺ δροῦ κορμό, τό σμιλευτό σου εἶναι λαιμό, και τό γαλήνιο βλέμμα κ' οι δύο, τό πλούτος της ψυχής και της καρδιάς τό αίμα στό Θεό πού αστράφτει και βροντά στων σπλάγγνων μας τόν τιναγμό!

Συντρόφισσα! άδερφή, μέ τό κορμί τό βεργολιγερό, τώρα, πού ή σάρκα ή ροδαλή, κρουστή σου σπαρταρίζει, ρόδο κλειστό, πού τήν πρωϊνή τή δρόσο λαχταρίζει, έλα, κι' από κλωνάρια σουστρωσα κλινάρι εὐωδερό!

ΓΙΩΡΓΟΣ Δ. ΘΕΜΕΛΙΣ

Η ΠΑΙΔΟΥΛΑ ΜΕ ΤΑ ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ

Γαλάζια και μεγάλα. Τὰ ἰσκιάζουν μαύρες, πυκνές, μακρούς, βλεφαρίδες.

Τὸ χαϊδεμένο τὸ ἀρχοντόπουλο, ὁ Ζωγράφος, στὸ γυρισμὸ τοῦ ἀπὸ τὸ Παρίσι, τὴν πρωτόειδε στὸ ἀκρογιάλι, σιμὰ στὸ γέροντ τῆς παπποῦ, ποὺ διόρθωνε τὰ δάχτυλα τοῦ.

— «Τὸ ξέρεις, πὼς ἔχεις τὰ ὠραιότερα μάτια, ποὺ εἶδα στὴ ζωὴ μου; Σουδάωσε ἡ θάλισσα τὸ χρῶμα τῆς, ἢ σὺ χρωματίζεις τὴ θάλασσα; Μὲ ἀφήνεις, Γέρον, νὰ κάμω τὴν εἰκόνα τῆς;»

— «Μετὰ χαρᾶς, παιδί μου.»

Κάθε κοντόβραδο ὁ νέος μὲ χρώματα καὶ μὲ πινέλα στέκει μπρὸς στὴν παιδούλα καὶ τὴ ζωγραφίζει. Ὁ ἥλιος αὐτὴν τὴ ὥρα βυθίζεται στὸ κῦμα. Ἡ ψαράδων βάρκα τοῦ παπποῦ ἀκουμπισμένη στὸ ἀκρογιάλι καὶ φόντο ἢ πίσω τους ραχούλα μὲ τὰ ψηλά, ὀλόρθα, μαῦρα κυπαρίσσια.

Καὶ τῆς μιλεῖ. Καὶ τῆς λέει γιὰ τὶς Σειρήνες μὲ τὰ λευκά κορμιά, ποὺ γαλάζια — σὰν τὰ μάτια τῆς — φαντάζονται μέσα στὴ θάλασσα, καὶ μὲ τὸ τραγούδι τους τραβοῦν τοὺς θαλασσινοὺς καὶ τοὺς ξετρελλάνουν. Γιὰ τὰ κοράλλια, ποὺ κρύβονται μέσα στῆς θάλασσας τὸ βυθὸ καὶ ποὺ μοιάζει τὸ χρῶμα τους μὲ τὸ χρῶμα τῶν χειλιῶν τῆς. Γιὰ τὰ μαργαριτάρια, ποὺ βρίσκονται μέσα σὲ μακρούλα, πολύχρωμα κοχύλια, καὶ τόσο θυμίζουν τὰ δοντάκια τῆς. Γιὰ κάποια θαλασσινά, ποὺ ἀνοιγοκλειοῦνται μονάχα τους καὶ σκλαβώνουν ξάφνου τὰ δάχτυλα τοῦ ἀνθρώπου, σὰ θὰ τολμήσῃ νὰ τὰ πιάσῃ, τὸ ἴδιο ὅπως ἡ ἀγάπη σκλαβώνει τὶς καρδιές. Γιὰ τὸ τραγούδι τῆς τοικυμισμένης θάλασσας, ὅταν οἱ ἄγριοι γλάροι κάνουν ἐπάνω τῆς στροφές καὶ κάτασπροι ἀφροὶ τῆ στεφανώνουν, λὲς κ' εἶναι τὸ τραγούδι τῆς ἦχος τοῦ ἀφροῦ, ἀνάλαφρος, μονότονος, καὶ θλιβερός, σὰν τὴν ψυχὴ ποὺ ἀγαπάει καὶ πονεῖ. Γιὰ τὰ ζαρκάδια, ποὺ ἔχουν λυ-

γερὸ κορμί, σὰν τὸ δικό τῆς, κ' ὅταν τὰ λαβώνῃ ὁ κυνηγὸς — μοιάζει τότες τόσο ὁ κυνηγὸς μὲ τὴ ζωὴ! — παίρνουν τὰ μάτια τους, πρὶν ἔρθῃ τὸ ξεψύχισμα, μιά τέτοια τρυφερὴ γλυκάδα, ποὺ θυμίζει τὴ ματιὰ τῆς, σὰν ἀκούει τὶς ἱστορίες τῶν θλιβερῶν! Κι' ὅλο λέει. Γιὰ νὰ βλέπῃ μέσα στὰ μάτια τῆς τὴ συγκίνηση ποὺ τῆς δίνουν τὰ λόγια του. Γιατὶ ζητάει γιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ μὴν ἀφραστῆ ἔκφραση. Τοῦ χρειάζεται γιὰ τὸ ἔργο του, ποὺ τὸ θέλει ἀθάνατο.

Κι' αὐτὴ τὸν ἀκούει. Τὰ λόγια του τῆς φαίνονταν σὰν τὰ κρυφομιλήματα τῶν πουλιῶν. Τὰ μάτια του σὰν τὰ στῆρα, ποὺ τρεμοσιβίζουν στὶς ἀφέγγαρες βραδυές. Τὰ χέρια του τὴ μαγεύουν. Τὶ λεπτὰ καὶ τὶ ἄσπρα ποὺ εἶναι! Ποιὸ παιδί στὸ χωριὸ τῆς ἔχει τέτοια χέρια; Κανένα. Τῆς θυμίζουν τὰ κάτασπροι κρινάκια, ποὺ ξεφυτρώνουν, τὸ φθινόπωρο, κεῖ πάνω στὴ ραχούλα κ' ὁ παπποῦς δὲν τὴν ἀφάνει νὰ τὰ βάλῃ στὸ στόμα, γιατί λέει πὼς εἶναι φαρμακερά. Τάχα;

Ζῆ ὅλη τὴν ἡμέρα ἡ μικρούλα περιμένοντας αὐτὲς τὶς στιγμές.

Ἦρθε τὸ φθινόπωρο ἡ εἰκόνα τέλειωσε καὶ τὸ ἀρχοντόπουλο ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

* * *

Σὰν ξανᾶρθε τὸ Καλοκαῖρι, ξανᾶρθε κ' ὁ ζωγράφος στὸ χωριό.

Πέρασαν μέρες, μέρες μακρόσυρτες. Ἡ παιδούλα μὲ τὰ γαλάζια τὰ μάτια περιμένει. Πὼς τὸν περιμένει! Ἐνα κοντόβραδο τέλος κατέβηκε στὸ ἀκρογιάλι.

Τὴν κοίταξε μὲ ἀπορία:

— «Μπα! καὶ τὰ ὄμορφα σου τὰ μάτια πὼς χάλασαν ἔτσι; Κρίμα!»

— «Ἐκλαψα... ἔκλαψα τόσο... ἀπὸ τότες!»

Μὰ ὁ νέος δὲν ἀκούει. Ἔχει ὅλη τὴν προσοχὴ σκλαβωμένη σὲ κάτι αἰγνεφια διαβιτάκια, ὀλοκόκκινα, ποὺ διανείζονται τὸ χρῶμα τους ἀπὸ τοῦ ἡλίου τὶς στερνές ἀχτίδες.

Καὶ δὲν τὸν ξανίειδε ἀπὸ τότες. Ζωγράφιζεν ἐρημοκλήσια, καλύβες, λισσάκια, στὶς πέρι ραχούλες. Τὸ φθινόπωρο, ξανάφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

* * *

Στὴν ἐκθεσὴ τοῦ Παρισιᾶσοῦ, ὄλος ὁ κόσμος σταμάτησε μὲ προτίμηση καὶ θαυμασμὸ μπρὸς στὴν «Παιδούλα μὲ τὰ γαλάζια μάτια.» Ὁ νέος εἶναι πιά ἀναγνωρισμένος καλλιτέχνης.

* * *

Καὶ πάλι, σὰν τὸ καλοκαῖρι ξανᾶρθε, ξαναπῆγε στὸ χωριό.

Δὲν ἄφησε νὰ περάσουν μέρες, μέρες μακρόσυρτες, τὴν πιά κανεὶς δὲν περμένει.

Κοντόβραδο κατέβηκε στὸ ἀκρογιάλι.

Βρῆκε μονάχο τὸν παπποῦ. Πιὸ γε-

μασμένο, πιά κυρτωμένο, σωστὸ ρημάδι. — «Κ' ἡ παιδούλα μὲ τὰ γαλάζια μάτια; Θέλω νὰ τῆς πῶ, ποὺ τῆς χρωματίζω τὴ δόξα μου.»

— «Ἦσανε δυὸ μῆνες τόρρα, ποὺ τὴν ἔθαψα.»

Τρέμων τὰ χέρια, τρέμει τὸ κεφάλι, τρέμουν τὰ χεῖλη τοῦ παπποῦ.

— «Εἶναι δυνατὸ;... Κι' ἀπὸ τί πέθανε;

— «Ἐσθηνε, μέρου μὲ τὴν ἡμέρα.»

— «Κι' ὁ γιατρός;

— «Ἐγραψε δυναμωτικά, κουνούσε θλιβερά τὸ κεφάλι.»

— «Δὲν πονοῦσε;

— «Δὲν παραπονέθηκε ποτέ.»

— «Τὸ θάνατό τῆς τὸν ἔννοιωσε;

— «Δὲν πιστεύω. Τὶς ὑστερες στιγμὲς παραμιλοῦσε. Ἦμιον κοντὰ τῆς τῆς κρατοῦσα τὸ χέρι. Ἄνοιξε τὰ χεῖλη τῆς καὶ σιγοψιθύρισε: «Κάλλιο ἔτσι, νὰ κλειστοῦν τὰ μάτια μου γιὰ πάντα, ἀφοῦ πιά δὲν ἀξίζουν.» Ἀκοῦς;... τὰ μάτια τῆς δὲν ἄξιζαν πιά!... Αὐτὰ ἦτανε ἡ χαρὰ μου. Πὼς παραμιλοῦσε τὸ παιδί μου!..

ΕΙΡΗΝΗ Κ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ

ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Ο ΚΥΚΛΩΠΑΣ

ΣΑΤΥΡΙΚΟ ΔΡΑΜΑ (*)

Μετάφραση ΔΗΜ. Μ. ΣΑΡΡΟΥ

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ἄκου Ὀδυσσεά' θὰ σοῦ ποῦμε κάτι τί.

175

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Σὰ φίλοι σ' ἕνα φίλο βέβαια φέρνεστε.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Τὴν Τροίη καὶ τὴν Ἑλένη ἔσεῖς ἐπήρατε;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Κι ὄλο τὸ σπίτι τοῦ Πριάμου ἀρπάξαμε.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Κι ὅταν τὴ νέα ἐλάβετε στὰ χέρια σας, δὲν τὴν δουλέψατε ὅλοι ἔσεῖς μὲ τὴ σειρά, ποὺ εὐχαριστιέται ἀλλάζοντας ἄντρες πολλούς; Τὴν ἄπιστη, ποὺ ξεμυαλιστὴ βλέποντας σ' ἑνὸς ἀντρὸς τὰ σκέλη παρδαλὰ βρακιά, καὶ γύρα στὸ λαιμὸ του τραχηλιὰ χρυσή,

180

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

κίτιο ἀνθρωπίαι ἀρνήθη, τὸ Μενέλαο·
τῶν γυναικῶν τὸ γένος νὰ μὴ φύτρωνε
ποτὲ στὴ γῆς—παρὰ μονάχα ὄσο γιὰ μέ.

[Βγαίνει ἀπὸ τὴ σπηλιὰ ὁ Σιληνός μ' ἀρνιά καὶ τυριά]

ΣΙΑΗΝΟΣ

Νά, τὰ θεοφάρια τῶν βοσκῶν, ποῦναι γιὰ σᾶς,
ἀφέντη μου Ὀδυσσεύ, διαλεγμένα ἀρνιά,
κι' ἀπὸ κηγμένο γάλα περισσὰ τυριά. 190
Πιάστε τα καὶ φρυγᾶτε ἀμέσως, δίνοντας
τὸ βαρυντικὸ σ' ἐμένα σταφυλόζουμο!

[Ῥίχνοντας μιὰ ματιά στὸ ἔμπασμα τῆς σπηλιάς]

Πωπώ! Νά, φτάνει ὁ Κύκλωπας. Τί κάνουμε;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Χαθίκαμε πιά, γέρο. Ποῦ νὰ φύγουμε;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Μὲς στὴ σπηλιὰ μπορεῖτε νὰ ξεφυγετε. 195

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἄσκημα λές, νὰ μποῦμε μὲς στὰ δίχτυα του.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἄσκημα λές, νὰ μποῦμε μὲς στὰ δίχτυα του.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Δὲ γίνεται. Κὴ Τροία θάναστέναζε,
ἂν θὰ κρυφτοῦμε ἐμεῖς ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο,
ἐνῶ πολλές φορὲς μὲ τὴν ἀσπίδα μου,
μπρὸς σὲ μυριάδες Φρύγες ἀντιστάθηκα. 200
Μὰ ἂν πρέπη νὰ χαθοῦμε, θὰ πεθάνουμε
μὲ τὴν τιμὴ μας, κι' ἂν πάλι θὰ ζήσουμε,
τὴν πρωτινὴ μας δόξα θὰ φυλάξουμε.

[Οἱ Σάτυροι ἀρχίζουν νὰ πηδοῦν στὴν ὀρχήστρα. Σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεσαξὺ παρουσιάζεται ἀπὸ τὰριστερὰ ἕνας πελώριος ἄνθρωπος μὲ γένεια, κρατώντας στὸ χέρι μιὰ μαγκούρα. Τὸν ἀκολουθοῦν σκυλιά. Σταματᾷ μὲ ἀπορία καὶ λέει στοὺς Σάτυρους]:

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Στάσου νὰ ἰδῶ, τί τρέχει; Τί μου κάθεστε;
Χαροκοπάτε; ὁ Βάκχος δὲ θὰ φτάση ἐδῶ.
Χαλκοματένια κρόταλα δὲν εἶν' ἐδῶ
καὶ τουμπανοχτυπήματα. Τί γίνονται 205
στὰ σπήλια τὰ νιογέννητα βλαστάρια μου;
Βυζαίνουν τὰ μαστάρια τῶν μανάδων τους
καὶ τρέχουν στὰ πλευρά τους; Γάλα ἀρμέξατε
καὶ μὲ τυρὶ ἐγεμίσετε τὰ βούρλινα
τὰ τυροβόλια; Πῶς; Τί λέτε; Γλήγορα
κάποιος θὰ χύση δάκρυα, σὰν ξυλοδαρθῆ. 210
Ἄπάνω κι' ὄχι κάτω νὰ κοιτάζετε!

[Ὅλοι οἱ Σάτυροι μαζί σηκώνουν πρὸς τὸν οὐρανὸ τὰ κεφάλια τους]

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Νά, πρὸς τὸ Δία τὰ κεφάλια ὑψώνουμε,
καὶ τὰστρα βλέπω καὶ τ' Ἀλετροπόδαρο.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Τὸ γιῶμα μου ἐτοιμίστηκε;

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Σὲ καρτερεῖ.

215

Τὸν καταπιόνα μόνον νάχεις ἐτοιμο.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Μὲ γάλα τίς καρδιάρες τίς γεμίσετε;

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Πιθάρι ἀκέραιο, ἂν θέλεις, ἠμπορεῖς νὰ πιῆς.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἄγελαδίσιο, ἢ πρόβειον, ἢ ἀνακατωτό;

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ἄπ' ὅ,τι θέλεις, φτάνει ἐμὲ μὴν καταπιῆς.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἄσκημα λές, νὰ μποῦμε μὲς στὰ δίχτυα του. 220
Ἄσκημα λές, νὰ μποῦμε μὲς στὰ δίχτυα του.

[Ἄσκημα λές, νὰ μποῦμε μὲς στὰ δίχτυα του.]

Μπά! τί εἶν' αὐτοὶ ποὺ βλέπω στὰ μαντριά κοντά;

Ληστὲς ἢ κλέφτες πλάκωσαν στὸν τόπο μας;

Βλέπω τὰρνια παρμένα ἀπὸ τὰ σπήλια μου,
ποὺ στὸ κορμί τους τᾶδεσαν μὲ λυγαριές, 225

καὶ τυροβόλια ἀνάσμιχτα, κι' ἀπὸ κοντὰ
ὁ φαλακρὸς ὁ γέρος, ποῦν' τὰ μοῦτρα του
ἀπ' τὸ δαρμὸ πρισμένα.

ΣΙΑΗΝΟΣ

[Προχωρεῖ μπουτσουκλαώντας].

Ἄλιμονο σ' ἐμέ,

ἀπὸ τὸ ξύλο ὁ δύστηνος θεομάθηκα.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ποιὸς στὸ κεφάλι, γέρο, σοῦδωκε γροθιές;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Τοῦτοι, ποὺ νὰ σὲ κλέψουν δὲν τοὺς ἄφησα. 230

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Δὲν ἤξεραν πὸς εἶμαι θεὸς καὶ θεῶν παιδί;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Τοὺς τὰ εἶπα ἐγώ, μὰ ἐκεῖνοι σοῦ ἄρπαζαν τὸ βιό,

κἔτρωγαν τὸ τυρὶ σου, ἐνῶ τοὺς μπόδιζα,

κἔσουφρωναν τὰρνια σου, καὶ φοβέριζαν

πὸς θὰ σὲ δέσουν μ' ἕνα τρίπηχο σχοινί, 235

κι' ἀπὸ τὴ μέση τὰραλοῦ σου στανικῶς

θὰ σοῦ θερίσουν τ'άντερα, τὴ ράχη σου

θὰ τὴν ἀποστραγγίσουν μὲ τὸ βούρδουλα

κι' ἀφοῦ δεμένον μὲς στὸ πλαῖο σὲ ρίξουν πιά,

σὲ κάποιον θὰ σὲ δώσουν σκλάβο, νὰ γυρνᾷς
τὸ μῦλο ἢ καὶ νὰ βγάξης πέτρες μὲ λαστιό.

240

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἄλήθει· Τρέξε γρήγορα κι ἀκόνισε
γιὰ κόψιμο μαιχάρι, βίλε μιὰ ἀγκαλιὰ
μεγάλα ξύλα κι ἀναψέ τα. Θὰ σφυαυτοῦν
εὐθύς, νὰ μοῦ κυραγερίσουν τὴν κοιλιὰ:
ἄλλους θὰ φάω ζεστοὺς ἀπὸ τὰ κάρβουνα
κι ἄλλους βραστοὺς στὸ λέβητα καὶ μαλακοὺς.
Φαγιά ἀπὸ κρέας ἀγριμῶν βιερέθηκα
χόρτασα λάφια καὶ λιοντάρια τρώγοντας,
κἄγω καιρὸ νὰ φάγω σάρκα ἀνθρώπινη.

245

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἄπὸ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, ἀφέντη μου,
πὸ νόστιμα εἶναι τὰ καινούργια βέβαια.
Κεῖναι καιρὸς πὸ ξένοι ἐδῶ δὲ φάνηκαν.

250

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἄκου κἔμᾳς τοὺς ξένους τώρα, Κύκλωπα!
Ἐμεῖς, ψομί ζητώντας νάγοράσουμε,
ἦρθαμε στὶς σπηλιές σου ἀπ' τὸ καράβι μας.
Κι αὐτὸς ἐδῶ τάρνιά σου μᾶς τὰ πούλησε
γιὰ ἓνα καυκὶ κρασί· σὰν τῶπιε, τᾶδωνε,
θέλοντας, ὄχι μὲ τὴ βιά, κι αὐτὸς κἔμεῖς.
Κι ἀπ' ὅσα λέει δὲν εἶναι τίποτε σωστό,
γιατὶ τὸ βιό σου ἐπιάστη νὰ πουλῆ κρυφά.

255

260

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἐγώ; πὸ νὰ χαθῆς!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἄν λέγω ψέματα.

ΣΙΑΗΝΟΣ

(Πέφτοντας στὰ γόνατα τοῦ Κύκλωπα)

Μὰ τὸ γονιό σου Ποσειδῶνα, ὦ Κύκλωπα,
μὰ τὸ Νηρέα καὶ τὸ μέγα Τρῶννα,
μὰ τοῦ Νηρέα τὶς κόρες καὶ τὴν Καλυψώ,
μὰ τοῦ γιालοῦ τὰ ψάρια καὶ τὰ κύματα,
καλό μου Κυκλωπάκι, κι ἀφεντάκι μου,
σ' ὀραίξουμαι, τὸ βιό σου ἐγὼ δὲν πούλησα
ποτὲ στοὺς ξένους· εἰδὲ μὴ κακὴν καιῶς

265

(δειχνοντας τοὺς Σατύρους)

νὰ χάσω τὰ παιδιὰ μου, πὸ τὰ λαχταρῶ.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ἐσὺ νὰ πάθης! Σ' εἶδα ἐγὼ πὸ πούλαγες
τὰ πράματα στοὺς ξένους· κι ἂν λέω ψέματα, —
νὰ χάσω τὸ γονιό μου! οἱ ξένοι αὐτοὶ δὲν φταῖν.

270

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ψέματα λέτε. Ἐγὼ κι ἀπ' τὸ Ραδάμανθη
σ' αὐτὸν πιστεύω πλειότερο καὶ τὸν θαρρῶ
πὸ δίκιο. Θέλω νὰ ρωτήσω, ξένοι, ἔσᾳς:
ἀπὸ ποῖο μέρος ἦρθάτε; κι ὁ τόπος σας
ποιός εἶναι; καὶ ποιά χώρα σᾶς ἀνάθρεψε;

275

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Μὲς στὴν Ἰθάκη γεννηθήκαμε· ἦρθαμε
ἀπὸ τὴν Τροία σὰν τὴν καιαστρέψαμε,
ξεπρονησιμένοι, Κύκλωπα, στὸν τόπο σου,
ἀπὸ τὶς ἄγριες τρικημὲς τῆς θάλασσας.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ἀλήθεια, ἔσεῖς στὴν Τροία ἐκεῖ στὸ Σαίμαντρο,
ἔχετε πάγει νὰ τὴν τιμορήσετε,
γιὰ τῆς Ἑλένης τῆς κακῆς τὴν ἄρπαγή;

280

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἐμεῖς, πὸ τέτοιο ἀγῶνα πέρα βγάλαμε.

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

Ντροπή, πὸ μὲ καράβια ἔξεκινήσατε
γιὰ μιὰ γυναῖκα μὲς στὴ χώρα τῶν Φρυγῶν!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Δὲ φταίει κανένας· ἦταν θέλημα θεοῦ.
Μὰ ἔμεῖς, τοῦ θεοῦ τῆς θάλασσας ἀρχοντογιέ,
παρκαλοῦμε καὶ σοῦ λέμε ἐλευτέρα:
μιὰ ποῦρθαμε σὰ φίλοι μὲς στὰ σπήλια σου.
μὴ θέλεις νὰ μᾶς σφίξης κι ἀνομιή θροφή
μᾶς ρίξης, ἀρχοντά μου, στὰ σαγόνια σου!
Ἐμεῖς μ' ἀγῶνες τοῦ πατρός σου τοὺς υἱοὺς
στὰ βιάθη τῆς Ἑλλάδας τοῦ φυλάξαμε.
Μένει ὁ ἱερὸς λιμένας του στὸ Γαίναρο
ἀγγιχτός καὶ στὶς ἀκροὺς τοῦ Μυλιά οἱ σπηλιές.
Μένει στὸ Σούνιο ἀκέρια ἡ ἀργυρόπετρα
τῆς θείας Ἀθηνᾶς, καὶ στὰ κρωτήρια
τοῦ Γαιρεστοῦ προβάλλον οἱ Καταφυγές.
Δὲ δώσαμε στοὺς Φρύγες γῆς Ἑλληνική,
πὸ θὰ ἦταν πὰ δυσκολοβίασταχη ντροπή.
Σ' αὐτὰ κἔσῃ ἔχεις μέρος, γιατί κάθεσαι
στὰ πόμακρα τὰ βιάθη γῆς Ἑλληνικῆς,
κάτω ἀπτῆς Αἴτνας τοὺς φλογόσταχτους γκρεμούς.

285

290

295

(Ὁ Κύκλωπας κουνεῖ τὸ κεφάλι του)

Κεῖν' ἓνας νόμος στοὺς θνητοὺς — ἂν δὲ μ' ἀκοῖς —
νὰ δέχεσαι τοὺς ναυαγοὺς τῆς θάλασσας,
καὶ νὰ τοὺς ντύνεις καὶ νὰ τοὺς φιλοξενεῖς,
κι ὄχι σαγόνια νὰ γεμίσης καὶ κοιλιὰ,
μπήγοντας τὰ κορμιά τους σὲ βοῖδόσουβλες.
Φταίνει ὅσο ἡ Τροία τὴν Ἑλλάδα ρήμαξε,
σὰ ρούφηξε τὸ αἷμα τόσων τῆς παιδιῶν
κονταροσκοτωμένων, κι ἄφησε πολλὰς
γυναῖκες δίχως ἄντρες, γριές χωρὶς παιδιὰ,
καὶ πατεράδες γέροντες, πὸ τοὺς χάλασε.
Κι ἂν ἐσὺ ψήσης ὅσους μένουν καὶ τοὺς φᾶς,
ποῦ πὰ νὰ πάη κανένας; Κύκλωπα, ἀκου με:
τοῦ σαγονιοῦ σου πάψε τὴν ἀχορταγιά,
προτίμησε τὸ δίκιο κι ὄχι τᾶδικο:
γιατὶ πολλοὺς τοὺς ἔβλαψαν κέρδη κακά.

300

305

310

ΣΙΑΗΝΟΣ

Θέλω κ' ἐγὼ μιά συμβουλή γιὰ νὰ σοῦ πῶ:
χαρῆνὰ νὰ μὴν τοῦ ἀφίσης ἀπ' τὸ κρέας του
καὶ νὰ διαγκύσης, Κύκλωπα, τὴ γλώσσα του,
ξύπνιος θὰ γένης καὶ πολυλογώτατος.

315

ΚΥΚΛΩΠΑΣ

(Στὸν Ὀδυσσεύ)

Ὁ πλοῦτος εἶναι, ἀντρούλη, τῶν σοφῶν ὁ θεός,
κεῖναι ὅλα τ' ἄλλα λόγια παχιά κ' ἄμορφα.

Ὅσο γιὰ τ' ἀκρογιάλια, ποῦ ὁ πατέρας μου
ἔχει ναιὸς, ἀδιαφορῶ. Τί μοῦ τὰ λές;
Τοῦ Δία δὲ φοβῶμαι ἐγὼ τὸν κεραινό,
μῆτε τὸ ξέρω ἂν εἶναι θεὸς ἀνώτερος
ὁ Δίας ἀπὸ μένα. Δὲ μὲ μέλει πιά.

320

Κι ἀκουσε γιὰ ποῖο λόγο δέ με μέλει κ' ἄν.

Ὅταν ἐκεῖνος ρίχνει ἀπὸ ψηλὰ βροχή,
ἔχω σ' αὐτὸν τὸ βροῖχο ἐγὼ στεγνὸς σκεπές,
καὶ τρώγοντας ψητὸ μοσκάρι ἢ τοῦ βουνοῦ
κανέν' ἀγρίμι, κι ἀπὸ κ' ἄνω πίνοντας
ἕνα καρδίρι γάλα, πέφτω ἀνάσκελα,
μὲ καλοποτισμένη τὴν κοιλίᾳ μου,
κι ἀπὸ σκουτιά μου κάτω δίνω τιναξιές
κι ἀντιβροντῶ στοῦ Δία τις βροντὲς κ' ἐγώ.

325

Κι ὅταν τὸ χιόνι ρίχνει ὁ θρακικὸς βοριάς,
ντυοῦμαι βερῶν τομάρια, ἀναύω τὴ φωτιά, —
καὶ γιὰ τὸ χιόνι δὲ μὲ μέλει τίποτε.

330

Κῆ γῆ ἀπ' ἀνάγκη, θέλοντας μὴ θέλοντας,
γεννῶντας χλόη παχαίνει τὰ θρεφτάρια μου,
ποῦ δὲν τὰ θυσιάζω σὲ κανένα ἐγώ,
παρὰ στὸν ἑαυτὸ μου — κι ὄχι σὲ θεούς —
καὶ στὴν κοιλία μου, αὐτὴν τὴν πιὸ τρανὴ θεά.

335

Γιατὶ γι' ἀνθρώπους γνωστικούς, Δίας θὰ πῆ
νὰ καλοπίνης κάθε μέρα καὶ νὰ τρῶς
καὶ νὰ μὴν ἔχης λύπη στὴν καρδιά ποτέ.

Ὅσο γιὰ κείνους, ποῦ τοὺς νόμους ἔβαλαν
γιὰ νὰ στολίσουν τῶν ἀνθρώπων τὴ ζωὴ,
κακὸ χαμὸν ἄς ἔχουν. Δὲ θὰ πάψω ἐγὼ
νὰ εὐφραίνω τὴν ψυχὴ μου — τρώγοντας κ' ἐσέ.

340

Καὶ γιὰ φιλοξενία θὰ σοῦ δώσω πιά —
γιὰ νὰ μὴν ἔχω κατηγορία ἐγὼ καμιά —
φωτιά, κ' αὐτὸ τὸ πατρικὸ μου —

(δείχνοντας τὸ ρυάκι)

καὶ τὸ λεβέτι, ποῦ θὰ σοῦ καλοδεχτῆ
τις σάρκες σου κομματιασμένες βράζοντας.
Μαῖτε λοιπόν' στυθῆτε γύρω στὸ βωμὸ

345

(δείχνοντας τὴν κοιλία του)

τοῦ θεοῦ τῆς μάντρας, καὶ καλοδειπνᾶτε με.

(τοὺς ἀμπόχνει μέσα στὴ σπηλιά).

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

(ἐνὸ τοὺς σέφνων μέσα)

Ἄλιμονο! ποῦ ξέφυγα τὰ βίαια
τῆς Τροίας καὶ τῆς θάλασσας κ' ἄραξα πιά
σὲ θέλημα κακούργου καὶ σκληρῆ καρδιά,
Παλλάδα, δέσποινί μου, θεὰ Διαγέννητη,
βόηθα με τώρα τώρα γιὰτὶ βρισκοῦμαι
σὲ πιάθια ἀπὸ τὴν Τροία πλιὸ χειρότερα
κι ἄπανωθιὸ στὸν κίνδυνο. Δία, κ' ἐσέ,
τῶν ξένων ὁ προστάτης, ἔπου κ' ἔθεσαι
μὲς στὰ λαμπρὰ ἀστροτόπια, ἴδὲ τί γίνεται!
κι' ἂν δὲν τὰ βλέπης, σὲ πιστεύουν ἄδικα
γιὰ θεὸ Δία, μὰ δὲν εἶσαι τίποτε.

350

355

(Μπαίνει μὲ τοὺς συντρόφους του στὴ σπηλιά).

4. ΣΤΑΣΙΜΟ Α'

ΧΟΡΟΣ

Στροφή

Κύκλωπα, γιὰ τέντωσέ το
τὸ πλατύ σου τὸ λαρύγγι
γιατὶ σῶχουμε ἐτοιμάσει —
καὶ ψημένα καὶ βραστά
κι ἀπὸ τὴ φωτιά ζεστά —
νὰ γευτῆς νὰ ροκανίσης
καὶ νὰ καλογειωμάτῃς,
τὴν κοιλία σου νὰ γεμίσης
ἀπ' τῶν ξένων σου τις σάρκες
ξαπλωμένος μὰ χαρὰ
στὴν πυκνόμαλλη τραγιά.

360

(Κάνει τάχα σὰ νὰ τοῦ δίνει ὁ Κύκλωπας κρη-
μάτι σάρκας)

Μὴ μου δίνεις, κράτησέ τα
στῆς μαούνας σου τ' ἀμπάρι
μόνος σου κατέβασέ τα!
Νὰ μὴ βλέπω αὐτὸ τὸ σπήλιο,
νὰ μὴ βλέπω τις θυσιές
τις παράνομες ποῦ κάνει
μέσα ὁ Κύκλωπας τῆς Αἴτνας.

365

ποῦ τῶν ξένων τὰ ψαχνὰ
καταπίνει μὲ χαρὰ.

Ἀντιστροφή

Ἄσπλαχνος, καταραμένε,
εἰν' αὐτὸς ποῦ θυσιάζει
ἔσους ξένους ἀθελί τους
ἔρχονται ἱκετευτικά
στοῦ σπιτιοῦ του τὴ γωνιά,
καὶ τις σάρκες των βρασιμένες
λαίμαργα καταχωνιάζει
καὶ μὲ τ' ἄγρια του τὰ δόντια
τὰ κριάσια κομματιάζει
καὶ τὰ τρώει ρομηνιστὰ
ἀπ' τὰ κάρβουνα ζεστά.
(Μὴ μου δίνεις, κράτησέ τα
στῆς μαούνας σου τ' ἀμπάρι,
μόνος σου κατέβασέ τα!
Νὰ μὴ βλέπω αὐτὸ τὸ σπήλιο,
νὰ μὴ βλέπω τις θυσιές
τις παράνομες, ποῦ κάνει
μέσα ὁ Κύκλωπας τῆς Αἴτνας,
ποῦ τῶν ξένων τὰ ψαχνὰ
καταπίνει μὲ χαρὰ).

370

5. ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ Β'

(Βγαίνει ὁ Ὀδυσσεύς ἀπὸ τὴ σπηλιά μὲ τ' ἀσπί του).

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ὦ Δία, φρένη ποῦ εἶδα μέσα στὴ σπηλιά,
κι' ἀπίστευτα, σὰ μύθους, κι' ὄχι ἀνθρώπινα!

375

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Γ' εἶναι, Ὀδυσσεύ; Μήπως τοὺς συντρόφους σου
καταχωνιάζει ὁ ἄνομος ὁ Κύκλωπας;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Αυτό, σὺν τοῖς εἶδε καὶ τοῖς ἀνισήκωσσε
στὰ χέρια του, θρημιμένους καὶ παχύσαρκους.

380

ΧΟΡΟΣ

Καὶ πῶς, δυστυχημένε, τὰτραβᾶτε αὐτά;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Στὸ πέτρινο αὐτὸ σπήλιο καθὼς μνήκαμε,
ἀνάψε πρῶτον στὸ πλατὺ του ψησταριὸ
φωτιά, σὰ ρίχνει κούτσουρι βαλανιδιάς,
βίαιος πὸν τρία ἀμάξια μόλις θάσσεραν.

385

Ἔπειτα στήνει πλιάι στὴ φλόγα τῆς φωτιάς
στρώμα ἀπὸ φύλλα ἐλάτινα κατιύχυμα.

Καὶ μὰ καρδιάρα ὡς δέκα στίμνες γέμισε,
ἀπὸ γελάδες ἄσπρο γάλα ἀομέγοντας.

Καὶ πλιάι του βιάζει καρκομένα ἀπὸ κισσό,
πλαταιὰ τρεῖς πῆχες ἴσως τέσσαρες βαθειά.

390

Καὶ στὴ φωτιά λεβέτι στήνει χάλκινο
καὶ σοῦβλες, πὸν στὴν ἄκρα ἦταν φλογόκαφτες,

καὶ στ' ἄλλο μέρος δρεπανοπελέκητες,
ἀπὸ κλωνάρια παλιουριῶ. Ἐκεῖ βρίσκονταν

καὶ Ἀιτυαίικα κοπίδια καὶ πελέκια ἀψιά.

395

Καὶ σὺν τὰ ἐτοίμασ' ὄλα ὁ θεομίσητος
μάγειρας τ' Ἄδη ἀδράχνει δυὸ συντρόφους μου,

τοὺς σφάζει μὲ ρυθμό, τὸν ἕνα ἐπανωθιὸ
στὸ βαθουλὸ χαλκωματένιο λέβητα,

τὸν ἄλλο ἀρπάζει ἀπὸ τὴ φτέρνα τοῦ ποδιοῦ
καὶ τὸν χτυπᾷ στὴ μύτη πέτρας σουβλερῆς

400

καὶ τὸ μυαλὸ του χύνει καὶ σὺν ἄρπαξε
μαχαίρι ἀψύ, τίς σάρκες ψήνει στὴ φωτιά
καὶ ἄλλες νὰ βράσουν ρίχνει μὲς στὸ λέβητα.

Κεγὼ μὲ μάτια δακρυσιμένα ὁ δύστηχος
στὸν Κύκλωπα κοντὰ ἦμιον καὶ τὸν δούλευα,

405

οἱ ἄλλοι σὺν βάρη τῆς σπηλιάς ἐξάρωσαν,
σὺν τὰ πουλιά, καὶ χιήθηκε τὸ αἷμα τους.

Σὰ χόρτασε ἀπ' τίς σάρκες τῶν συντρόφων μου
κἔπλάγιασα φρασόντας ἀπ' τὸ φάρυγγα

410

βαρειά πνοή, μοῦ μπῆκε φώτιση θεϊκή:
γεμίζω τὸ κανκί μου μὲ τὸν κρᾶσο αὐτὸν

τοῦ Μάρωνα καὶ τοῦ τὸ δίνω λέγοντας:
«Κύκλωπα, τοῦ θαλασσινοῦ θεοῦ παιδί,

γιὰ κοίτα, τί θεϊκὸ πιοτὸ ἀπ' τὰμπελία της
βγάξει ἢ Ἑλλάδα, τοῦ Διόνυσου χαρά!»

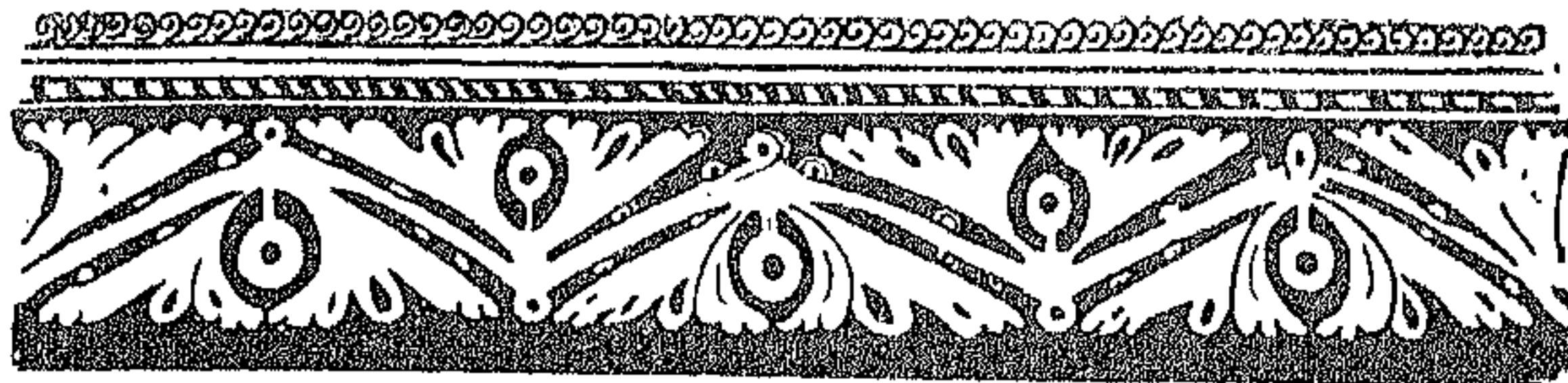
415

Κι' αὐτὸς, χορτάτος ἀπὸ τάνομο τραγί,
τὸ πῆρε καὶ ὄλο μονομιᾶς τὸ ρούφηξε

καὶ τὸ παινάει σηκώνοντας τὸ χέρι του:
καὶ μοῦ εἶπε: «Ξένε, ἀγαπημένε καὶ ἀκριβέ,

καλὸ πιοτὸ μοῦ δίνεις σὲ καλὸ τραγί.»

(Ἀκολουθεῖ)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ

— ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ — (*)

ΙΑ'

Ἡ ἀγάπη τοῦ Πρεβεδοῦρου

Ὁ ἐκλαμπρότατος σιδρ-Μπέμπος δὲν μπο-
ροῦσε νὰ ξεχάσῃ τὰ χρυσόμαλλα τῆς Ἐλε-
νας. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα μάλιστα πὸν τὴν ἀπάν-
τησε στὸ δρόμο κι' ἔμαθε ἀπὸ τὸ κοραλλένιο
τῆς στόμα πὸς ἦταν παντρεμένη στὴ χώρα,
τὴν ἐβλεπε καὶ στὸν ὕπνο του.

Ὁ Γκιουζέπος ὁ Καντζηλιέρης, πὸν πε-
ρετοῦσε σὲ ὄλα τὸν προϊστάμενὸ του, δὲν ἀρ-
γησε «νὰ τοῦ ξετρυνώσῃ» τὸν Ἰζώρτζη τὸ
Λούγαρη.

— Ἔχει σαράγια κοντὰ στὴν Ἀνάληψη,
τοῦ εἶπε μιά μέρα, καὶ τὸ σπίτι του εἶναι
στὴν Κάτου Ρούγα, κοντὰ στὰ Καπνισέικα.
Φαίνεται καλὸς ἀνθρώπος, νοικοκύρης. Ἔχει
τὸν τρόπο του καὶ δὲν ἀνακατώνεται σὲ βρω-
μοδουλειές.

— Μοῦ φαίνεται ὅμως, εἶπε ὁ σιδρ Μπέ-
μπος, πὸς δὲ θάταν δύσκολο νὰ τὸν κάμου-
με μεις... νὰ λάβῃ καμμιά φορά τὴν ἀνάγκη
μας.

— Οὐ!... ἔκαμε ὁ Γκιουζέπος: φτάνει νὰ
τὸ θέλῃ ἢ ἐκλαμπρότη σου, καὶ ὑπάρχουνε
χιλιοὶ-δυὸ τρόποι.

— Βάλε λοιπὸν σ' ἐνέργεια ἕναν, ὁποιοῦ
θέλεις...

Ὁ Καντζηλιέρης συλλογίστηκε τότε τὸν
προχειρότερο; Συνεγνωσθήθηκε μὲ τὸν ντουα-
νιέρη γιὰ νὰ προστιμάρουν μὲ δυὸ χιλιάδες
ρεάλια τὸν Ἰζώρτζη τὸ Λούγαρη, τάχα πὸς
ἔστειλε κάποτε στὸ Μοριὰ στάρη καὶ λάδι
χωρὶς νὰ πληρώσῃ τὸ νόμιμο. Γιὰ νὰ γίνῃ
αὐτὸ, βρέθηκαν εὐκόλα καὶ μηνυτῆς καὶ

ψευτομάρτυρες. Καὶ μὴν ἀυγὴ παρουσιάστη-
καν στὴ σαράγια τρεῖς Μαρκοῦνοι μ' ἕνα
χαρτί σφραγισμένο καὶ ὑπογραμμένο.

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, στὴ βενετοκρατούμενη
Ἐφτάνησο τὰ κόλπα αὐτὰ ἦταν συνηθισμέ-
να. Ὁ Πρεβεδοῦρος ἔκανε ὅ,τι ἤθελε, — ἀλλὰ
πάντα μὲ βενετσιάνικον τρόπο... Ἡ
Βενετία ἔστειλε στὰ νησιά τῆς φτωχοῦς, ξε-
τιναγμένους εὐγενεῖς, γιὰ νὰ ξανακάμουν πε-
ριουσία. Ἔτσι ἡ δωροδοκία ἦταν σχεδὸν νό-
μος. Ἡ φόνος γινόταν, ἢ κλεψιά, ἢ λαθρεμ-
πόριο, ὁ Πρεβεδοῦρος ἔπαιρνε χρήματα καὶ
δῶρα γιὰ νὰ τὰποσκεπάσῃ. Κι' ὅταν δὲν ἦταν
στὴ μέση ἀδίκημα πραγματικὸ, ἀρκοῦσε ἕνα
πλαστὸ, μιά συκοφαντία. Στὴ Ζάκυθο ἔμεινε
ἱστορικὴ ἡ γυναίκα κάποιου Πρεβεδοῦρου,
πὸν, ὅταν ἄκουγε ἀπὸ τὸ Κάστρο πιστολιές
στὴ χώρα, ἐβγαίνει χαρούμενη στὸ μπαλκόνι
τῆς Ρεζιντέντσας κι' ἐφώναζε, τρίθοντας τὰ
χέρια:

— «Λάντι... λάντι!...»

Σὰ νάλεγε: «Φονικὸ θάγινε πάλι καὶ ὁ
φονιάς θὰ μᾶς στελεῖ λάδι γιὰ νὰ τὸν γλυτώ-
σουμε».

Ἀλλὰ γιὰ νὰ εἴμαστε δίκαιοι, πρέπει νὰ
προσθέσουμε, πὸς ἡ μεγάλη αὐτὴ διαφθορὰ
βασίλευε μόνο στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βε-
νετοκρατίας, ἔταν ἡ Γαληνότατη Δημοκρα-
τία, σάπια ὡς τὸ κόκαλο, ψυχομαχοῦσε.

Ὁ σιδρ Γερδολυμὸς Μπέμπος — ἕνας ἀπὸ
τοὺς δέκα Μπέμπους πὸν χρημάτισαν Πρε-
βεδοῦροι στὴ Ζάκυθο — ἀνήκει ἐπίσης στὰ
χρόνια τῆς παρακμῆς. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἐπά-
σχισε τόσο νὰ κάμῃ περιουσία, γιὰτ' εἶχε
ἀρκετὴ, καὶ μπροστὰ σ' ἄλλους προκάτο-
χους, ἦταν τιμιώτερος. Ἀνύπαντρος, ἀν καὶ

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

προχωρημένος στην ηλικία, — θὰ ἦταν τώρα σαρανταπεντάρης — μόνο γιὰ τίς γυναῖκες εἶχε μανία, κι' ἔτι παρανομία ἔκανε, θάταν γιὰ γυναικοδουλεία. Στὸ νησί, πού τὸ κυβερνοῦσε τώρα τέσσερα χρόνια, τὸν ἤξεραν καλὰ κι' ἔλεγαν: «Στείλε στὸ σιδρ Μπέμπο μιά ἑμπερφη καὶ θὰ τὸν ἰδῆς πρόθυμο νὰ σοῦ δώσει λιμπερτὰ κι' ἂν ἐσχότινες ἀκόμα τὸ Δόγη!»

Ποῦ νὰ φανταστῇ ἕμως ὁ Τζώρτζης ὁ Λούγαρης πῶς τοῦ γυρεύανε δυὸ χιλιάδες ρεάλια, μόνο καὶ μόνο μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς θὰ ἔστειλε τῇ γυναῖκα του νὰ παρακαλέσῃ τὸν Πρεβεδοῦρο! . . . Ὁ ἄνθρωπος ἀπόρησε, σταυροκοπήθηκε, κοίταξε τοὺς Μαρκουίνους, ἄφησε τὸ μαγαζί του στὸ παιδί καὶ πῆγε ἴσια στὴ Ντουάνα.

Οἱ χωροφύλακες ξοπίσω του.

Ἐγύρευε τὸν ἀρχιντουανιέρη καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ τοῦ πῆ πότε ἔστειλε στὸ Μοριά στάρη καὶ λάδι, χωρὶς νὰ πληρώσῃ τὸ νόμιμα. Ὁ ἀρχιντουανιέρης σήκωσε τοὺς ὤμους του.

— Ἐγὼ βέβαια δὲ σὲ εἶδα, τοῦ εἶπε· γιατί ἂν σ' ἔβλεπα, ἢ θὰ πλέρωνες, ἢ θὰ πῆγαινες φυλακῇ. Ὁ Μπαρμπούσης ἕμως σὲ καταγγέλλει κ' ἔχει μάρτυρες τὸ Γούλο καὶ τὸ Βερτζόγια.

Αὐτοὶ ὅλοι ἦταν ἄνθρωποι τοῦ σχοινοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ.

— Ὁ Μπαρμπούσης; . . . φώναξε κατά-πληχτος ὁ Λούγαρης ὁ Γούλος; ὁ Βερτζόγιας; . . . Καὶ τί ἔχω ἐγὼ νὰ καμω μ' αὐτοὺς τοὺς κανάγηδες; Πότε μὲ εἶδανε νὰ στέλνω ἢ νὰ βγάλω κοντραμπάντο; Καὶ γιατί νὰ μὴ μοῦ τὸ ποῦνε πρῶτα ἐμένα, παρὰ νὰ ἔρθουνε στὴν ἀφεντιά σου;

— Δὲν εἰξέρω τίποτα. . . Ἐμεῖς τοὺς ἀκούσαμε, γιατί τί συμφέρο εἶχανε νὰ ποῦνε ψέμματα; Ἐχετε μαζί καμμιά διαφορά; καμμιά ἔχθρα;

— Ἐγὼ; μ' αὐτὸ τὸ σκυλολόδι; τί νάχω; . . .

— Βλέπεις το λοιπόν; Τελospάντων, σοῦ δίνομε διορία πέντε μέρες ἀπὸ σήμερα. Ἄν δὲν πληρώσης ἴσια μὲ τὸ Σαδδάτο. . .

— Ἐγὼ νὰ πληρώσω; Ἄ, δὲν εἶμαι ἐγὼ ἀπὸ κείνους πού πληρώνουνε γιὰ τὸ ἔτσι θέλω! . . . Κι' ἂν ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ λεφτὰ, νὰ γράφετε στὴ Βενέτσια νὰ σὰς στείλουν.

— Μὴ βρίζης τὸ Γκουβέρνο! . . . φώναξε θυμωμένος ὁ ἀρχιντουανιέρης. Γιατί ξέρεις τί

σοῦ κάνω; Σὲ στέλνω στὴ φυλακῇ πρὶν περάσουν οἱ πέντε μέρες!

— Μπορεῖς νὰ μὲ στείλῃς καὶ τώρα, ἀποκρίθηκε ὁ Τζώρτζης· μὰ γιὰ νὰ πληρώσω τοῦ κακοῦ χαίμαντ' δυὸ χιλιάδες ρεάλια, βγάλτε το ἀπὸ τὸ νοῦ σας. Ἐγὼ θὰ κάμω τώρα τὴν ἀναφορά μου στὸ Κοινάριο καὶ νὰ ἰδοῦμε. . . Ἐὰ χαλάσω τὸν κόσμο! . . .

— Ἐ, ἂν κάμῃς τὴν ἀναφορά σου στὸ Κοινάριο, κι' ἂν τὸ Κοινάριο παρακαλέσῃ τὸν Πρεβεδοῦρο, κι' ἂν ὁ Πρεβεδοῦρος μὲ διατάξῃ νὰ κλείσω τὰ μάτια μου, πάει καλά. Ἄλλοιῶτα δὲ μπορῶ νὰ κάμω τίποτα. Πικραίνουμε πολὺ, σιδρ Τζώρτζη, μὰ τὸ φταίξιμο δὲν εἶναι δικό μου. Στὸ καλὸ λοιπόν καὶ ἀριβεντέρτσι σὲ πέντε μέρες.

Ὁ Τζώρτζης βγήκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο χωρὶς νὰ χαιρετήσῃ ἀπ' τὸ θυμὸ του.

Οἱ Μαρκουῖνοι ἔκαμαν νὰ τὸν ἀκλουθήσουν.

— Ἐ, τοὺς φώναξε· γιὰ ποῦ; δὲν ἀκούσατε πῶς ἔχω διορία πέντε μέρες; Ἀμέτε, χριστιανοί μου, στὸ καλὸ καὶ ἀφήστε με ἡσυχο.

— Ὅχι, ἀποκρίθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς Μαρκουῖνους· θὰ εἶμαστε πάντα ξοπίσω σου. Καὶ στὸ σπίτι θὰ σὲ φυλάμε καὶ στὸ μαγαζί. Ἴσιαμε πού νὰ πληρώσης.

— Ἄλλο τοῦτο τὸ κακό! . . . Φευγάτε, χριστιανοί μου. . .

— Δὲ φεύγουμε. . .

Τῇ στιγμῇ πού λογόφερναν ἐκεῖ ἀπόξω ἀπ' τὴ Ντουάνα, πλησίασε τάχα, ἀπὸ περιέργεια, ἕνας κάποιος Βλασσόπουλος, ξεπεσμένος ἀρχοντας, χασομέρης, ὄχι καὶ μὲ πολὺ καλὴ φήμη, πού τὸ μόνο του συστατικό — ἴσως καὶ τὸ μόνο του βιοποριστικό — ἦταν ἡ σιενή φίλια πού εἶχε μὲ τὸν Καντζηλιέρη τοῦ Πρεβεδοῦρου.

— Σκουζάτε, εἶπε· μπορῶ νὰ μάθω τί ἀστάθηκε;

Ὁ Τζώρτζης τὸν ἐγνώριζε λιγάκι. Ἦξερε ἀκόμα πῶς εἶχε τὰ μέσα στὴν Καντζηλιέρη καὶ, φυσικά, στὴ Ρεζιντέντσα. Ὅπως ὅποτε, ἔδρισκε ἕναν ἄνθρωπο γιὰ νὰ ξεθυμάνῃ. Καὶ διηγῆθηκε ὅλη τὴν ἱστορία στὸ Βλασσόπουλο.

— Ἄς εἶναι, εἶπε στὸ τέλος ὁ φίλος τοῦ σιδρ Γκιουζέπου· τὰ παιδιὰ εἶναι καλὰ καὶ θὰ σφῆσουν αὐτὲς τίς πέντε μέρες, γιὰ νὰ κάμῃς καὶ σὺ ἐκεῖνο πού πρέπει καὶ νὰ γλυτώσης ἀπὸ τῶδικο.

Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνή, πρόσθεσε.

— Δὲς τοὺς ἕμως κάτι τι.

— Ἴί νὰ τοὺς δώσω;

— Ἀπὸ ἕνα τάλλαρο, εἶναι καλά. Δὲς μου ἐδῶ τρία τάλλαρα κι' ἐγὼ τὰ βολεύω, ἔγνοια σου.

Ἴί νὰ κάμῃς κι' ὁ Τζώρτζης; Ὅυτε τὸ διάβολο νὰ ἰδῆς, οὔτε τὸ σταυρὸ σου νὰ κάμῃς. . . Ἐβγαλε τὸ πουγγί του κι' ἔδωσε τρία ἀσημένια τάλλαρα στὸν ὑποχρεωτικὸ ἄνθρωπο.

Ὁ Βλασσόπουλος τὰ πήρε, ἔκραξε κατὰ μέρος τοὺς Μαρκουῖνους καὶ τοὺς μίλησε κρυφά. Τοὺς ἔδωσε ἕμως καὶ τὰ λεφτὰ; ἢ τοὺς τὰ ἔδωσε ὅλα; Ὁ Θεὸς κι' ἡ ψυχὴ του! Γιατί ὁ Τζώρτζης δὲν εἶδε παρὰ τοὺς Μαρκουῖνους νὰ φεύγουν καὶ τὸ Βλασσόπουλο νὰ ξαναγυρίσῃ.

— Αὐτοὶ πάνε, σ' ἀφήσανε, τοῦ εἶπε. Ἐλα ἕμως τώρα νὰ ἰδοῦμε τὸ ἄλλο. Μοῦ εἶπες πῶς θὰ κάμῃς ἀναφορά στὸ Κοινάριο. Ἴί τὸ θέλεις τὸ Κοινάριο; Δίνουν αὐτοὶ οἱ Ζακυθῖνοι ἀφεντάδες ἕνα κατρίνι, ἂν θὰ πληρώσης ἐσὺ δυὸ χιλιάδες ἢ δέκα; Δὲ βαρύνει! . . . Τὸ καλὸ πού σοῦ θέλω, σιδρ Τζώρτζη, νὰ πᾶς κατευθεῖα στὸν Καντζηλιέρη. Ὁ σιδρ Γκιουζέπος εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, θάκούσῃ τὴν κάουζά σου, θὰ καταλάβῃ πῶς σοῦ τῇ φτιάσανε οἱ παλιανθρώποι, ποιὸς ξέρει γιὰ τοιοῦς σκοπούς, καὶ θὰ πῆ τοῦ Πρεβεδοῦρου νὰ σοῦ δώσῃ τὸ δικίο σου. Ἄν μπορέσης μάλιστα νὰ ἰδῆς καὶ τὸν ἴδιο τὸ Πρεβεδοῦρο, ἀκόμα καλύτερα. Ἄκουσέ με μένα, γιατί αὐτὲς τίς βρωμοδουλειὲς τίς ξέρω καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Πηγαίνω στὴν Καντζηλιέρη συχνά. Καὶ τὸ τί βλέπουνε τὰ μάτια μου καὶ τὸ τί ἀκούνε ταῦτιά μου, εἶναι ἄλλο πρᾶμμα!

— Φαντάζουμαι, ἀποκρίθηκε ὁ Τζώρτζης κουνώντας τὸ κεφάλι του, τὸ φαντάζουμαι, γιατί ἐκεῖ πού κατάντησε καὶ τοῦτο τὸ Γκουβέρνο, καλύτερα ζοῦνε τὰ δρέφια μας, στὸ Μοριά, κάτω ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Καλύτερα, ἐδῶπᾶ πού τὰ λέμε, νάχαμε κέμεῖς στὸ κεφάλι μας ἕναν Τούρκο πασά, παρὰ ἕνα Βενετσιάνο Πρεβεδοῦρο. Γιατί, τὸ ξέρεις καλύτερά μου, ἀπὸ τὸ κεφάλι βρωμάει τὸ ψέρι. . . Τελospάντων! Ἄφου δὲν εἶναι ἄλλο, θὰ κάμω ὅπως μοῦ λές. Καὶ τί ὥρα μπορεῖ νὰ σ' εἶρω στὴν Καντζηλιέρη, νὰ μὲ μπᾶσης τοῦ λόγου σου στὸν Καντζηλιέρη; γιατί ἐγὼ δὲ γνωρίζω τὸν ἄνθρωπο. . .

— Μπράβο! ἔκαμε μὲ προθυμία ὁ Βλα-

σσόπουλος· ἔλα τῆποιοματῆκι· ἢ εἶμαι ἐκεῖ καὶ σὲ μιάζω.

— Σὺμφωνοι, ἢ ἔρθω. Καὶ σ' εὐχαριστῶ πολὺ, ἀδερφέ.

— Ἴίποτα, κύρ Τζώρτζη. . . Καὶ γιὰ τί ἄλλο εἶμαστε οἱ ἄνθρωποι στὸν κόσμο, παρὰ γιὰ νὰ βοηθηόμαστε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο;

Καὶ χωρίστηκαν. Ὁ Τζώρτζης τράβηξε γιὰ τὴ σκράγια του, κι' ὁ Βλασσόπουλος ἔτρεξε ἀμέσως νὰνταμῶση τὸν Καντζηλιέρη.

— Ἐγιναν ὅλα ὅπως τὰ μιλῆσαμε, τοῦ εἶπε σ' αὐτί. Ἐὸ ἀπόγοιμα θὰ εἶν' ἐδῶ ὁ λεγάμενος.

— Ἄ, μπράβο! . . . ἔκαμε ὁ Καντζηλιέρης χαρούμενος· πᾶω νὰ τὸ πῶ τοῦ σιδρ Γερσολυμάκη.

Χαϊδευτικά, ἔτσι ἔλεγε ὁ Καντζηλιέρης τὸν Πρεβεδοῦρο.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ὁ Τζώρτζης ἔφαγε συλλογισμένος. Ἡ μητέρα του κ' ἡ γυναῖκα του τὸν ρώτησαν πολλές φορές τί ἔχει, μὰ δὲν τοὺς εἶπε. Καὶ στίς τρεῖς τὸ ἀπόγεμα ἦταν στὴν Καντζηλιέρη.

Ἐὸ ἐπίσημο αὐτὸ γραφεῖο, κι' ἐκείνη ἀκόμα τῇ ἐποχῇ, ἦταν μέσα στὸ Κάστρο, ἀντικρὺ στὴ Ρεζιντέντσα, ἔπου κατοικοῦσε ὁ ἐκλαμπρότατος Πρεβεδοῦρος. Μολονότι δὲν ἦταν πιά καμμιά ἀνάγκη νὰνεβαίνουν λαχανιασμένοι οἱ Ζακυθῖνοί τσι ταντίνοι, ὅσοι εἶχαν δουλειὲς μὲ τὸ Γκουβέρνο, τὸν ἀνήφορο τοῦ Κάστρου — ὅπως ἄλλη φορὰ πού ὅλη σχεδὸν ἡ χώρα ἦταν ἐκεῖ-πάνω — οἱ Πρεβεδοῦροι ἕμως ἔκριναν καλὸ νὰ κρατιοῦνται σὲ κάποια ἀπόσταση, σὲ κάποιο ὕψος καὶ, ἂν θέλετε, σὲ κάποια ἀσφάλεια.

Ὁ Βλασσόπουλος, ὑποχρεωτικὸς πάντα, περιμένε τὸν Τζώρτζη στὸ ἰντρόιτο, καὶ μόλις τὸν εἶδε, τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦ εἶπε:

— Πᾶμε. Τοῦ μίλησα καὶ θὰ σὲ δεχτῇ.

Καὶ τὸν ἔμπασε στὸ γραφεῖο, ἔπου ὁ Καντζηλιέρης καθόταν μονάχος.

— Ἀπὸ δῶ εἶναι ὁ κύρ Τζώρτζης ὁ Λούγαρης, εἶπε ὁ Βλασσόπουλος, δείχνοντας τὸ σαραγιάντη, πού εἶχε βγάλει τὸ μπερρετόνι του καὶ προσκυνόουσε ὡς κάτω.

Σοβρὸς, ἄγριος σχεδὸν, ὁ Γκιουζέπος σήκωσε τὰ μάτια του καὶ τὸν ἐκοίταξε καλὰ. Σὰ νὰ ἤθελε νὰ καταλάβῃ ὡς πόσο μποροῦσε νὰ τὸν ἀγαπᾶ ἡ γυναῖκα του κι' ὡς

πέσο θὰ ἦταν εὐκολο ἢ δύσκολο νὰ τὸν ἀπατήσῃ . . .

— Τι θέλεις; τὸν ρώτησε ἀπότομα.

— Μὰ . . . ὁ κύριος Βλασσόπουλος, πιστεύω, ἀφέντη μου, θὰ σοῦ εἶπε, ἄρχισε νὰ ψιθυρίζῃ σαστισμένος λέγον ὁ Τζώρτζης.

— Ὅχι, τὸν ἔκοψε ὁ Καντζηλιέρης· δὲ μοῦ εἶπε τίποτ' ἄλλο, παρὰ πῶς εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος καὶ πῶς κάτι ἔχεις νὰ με παρακαλέσῃς.

— Ναῖσκε, ἀφέντη μου, εἶπε ὁ Τζώρτζης. Σήμερα τὴν αὐγή, στὰ καλὰ καινούμενα, τρεῖς Μαρκουῖνοι μοῦ φέρανε τοῦτο τὸ χαρτί.

Κι' ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ ἔγγραφο μὲ τὶς ὑπογραφὰς καὶ τὶς βουλὰς.

Ὁ Καντζηλιέρης τὸ πῆρε, τὸ ἄρπαξε καλύτερα ἀπὸ τὰ χέρια του, κι' ἐκαμώθη πῶς τὸ διαβάσει μὲ προσοχή.

Ὁ Τζώρτζης περιμένε ὀρθὸς νὰ τελειώσῃ. Σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ ὁ Βλασσόπουλος τὸ ἔστριψε ἀπὸ τὸ γραφεῖο μὲ τρόπο.

— Χμ, χμ, κατάλαβα . . . μουρμούρισε ὁ Γκιουζέπος σὲ λίγο. Θέλεις νὰ σοῦ χαρίσουμε τὸ πρόστιμο, ἔ;

— Μὰ βέβαια . . . ἀποκρίθηκε ὁ Τζώρτζης· ἀφοῦ δὲν εἶναι παρ' ἀπὸ μιὰ συκοφαντία; Πότε ἐγὼ ἔστειλα στὸ Μοριὰ στὰρι ἕ, λάδι, χωρὶς . . .

— Καλὰ, καλὰ, τὸν ἔκοψε πάλι ὁ Καντζηλιέρης· τὰ ἴδια λέτε ὅλοι. Μὰ ὁ Ἐκλαμπρότατος δὲν ἀκούει τίποτα . . . Γίνονται τόσες κλειψιές, τόσα κοντραμπάντα καθεμέρα, ἀπὸ σὰς τοὺς ἐμπόρους, ποὺ κοντεύει νὰ μὴ βγάγῃ τὸ Γκουβέρνο οὔτε τὰ ἔξοδά του. Ἔτσι λοιπὸν στοχάζεστε ἐσεῖς οἱ Ζακωβίνοι, πῶς κοντζὰ Βενέτσια θὰ σὰς ἔχη στὴν ἰσχυρὴ της προστασία, ἐξασφαλισμένους ἀπὸ τὸν Τοῦρκο κι' ἀπὸ κάθε ἄλλον ποὺ θὰ σὰς ἔκανε σκλάβους, ἔτσι, χάρισμα καὶ μὲ ζημιὰ; Ἄ, νὰ τὸ βγάλετε ἀπὸ τὸ νοῦ σας! . . . Γι' αὐτὸ ὁ Ἐκλαμπρότατος ἔδωκε κάρτα-μπιάνκα στὸ Ντουανιέρη.

Καὶ πρὶν προφτάσῃ ὁ Τζώρτζης νὰ διαμαρτυρηθῇ, ὁ Καντζηλιέρης, μὲ θυμὸ τάχα, τὸν κεραυνοβόλησε φωνάζοντας δυνατὰ:

— Τὸ ξέρεις τοῦ λόγου σου, πῶς ἄλλη φορὰ ἢ Βενετία εἶχε ἀπὸ τὰ Ἐφτάνησα ἑννιά χιλιάδες δουκάτα τὸ χρόνο, καὶ πῶς σήμερα, γιὰ νὰ μὴν πλερώνετε τοὺς δασμοὺς σας, ἐσὺ κι' ὁ ἄλλος, δὲν ἔχει οὔτε ἑννιά χιλιάδες

τρισίνια; Νὰ μοῦ κάμῃς τὴ χάρη, λόγια δὲ θέλω. Ὁ πλερώσης καὶ θὰ πῆς ἕνα τραγούδι. Γιὰ τέτοιες βρωμοδουλειὲς ὁ Ἐκλαμπρότατος, σοῦ εἶπα, εἶναι σκυλλί. Δὲν ἀκούει οὔτε τὸ Γκράν-Πάπα!

— Μὰ, καλὰ, ἔκαμε ὁ δυστυχισμένος ὁ Τζώρτζης, κοιτάζοντας γύρω του σὰ νὰ ζητοῦσε βοήθεια· τὸ θέλει ὁ Θεὸς νὰ πλερώσω ἐγὼ, φτωχὸς ἄνθρωπος, ἄδικα τῶν ἀδικῶν, δυὸ χιλιάδες ρεάλια, σὰ νὰ ἦταν δυὸ χιλιάδες κατρίνια; Μὰ δυὸ χιλιάδες ρεάλια, ἀφέντη μου, μὰς κάνουν χίλια διακόσια δουκάτα. Καὶ μοῦ ἄφησε μένα ὁ πατέρας μου χίλια διακόσια δουκάτα, γιὰ νὰ τὰ χάρισω στὴ Σερενίσσιμα Ρεπούμπλικα; (!)

— Ἄς ἐπλέρωνες τὸ σωστό, νὰ μὴ σοῦ γυρεύανε τώρα τὸ παραπανίσιο! Πρόστιμο εἶναι τοῦτο, τιμωρία, κοντραμπάντα, πῶς τὸ λένε;

— Μὰ χωρὶς νὰ κάμω τίποτα;

— Αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω ἐγὼ· ὁ Ντουανιέρης ποὺ ἔκαμε τὴν ἀνάκρισή του, τὸ ξέρει. Καὶ πάλι . . . νοικοκύρης εἶσαι νὰ μὴν πλερώσης. Φτάνει νὰ σ'ἀρέσῃ, καλύτερα ἀπὸ τὸ δικό σου, ἐκεῖνο-κεῖ τὸ σπίτι. Νά, κοίτα το! . . .

Κι' ἔδειξε ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ γραφείου στὸ σαστισμένο Τζώρτζη ἕνα μεγάλο σπίτι, ζοφερό, ποὺ οἱ τοῖχοι του ἦταν τρυπημένοι ἀπὸ μικρὰ-μικρὰ παραθυράκια. Ἦταν ἡ φυλακή, κι' αὐτὴ στὸ Κάστρο, ἀντίκρου ἀπὸ τὴ Ρεζιντέντσα.

— Καλὰ, ἔκαμε ὁ Τζώρτζης· τώρα δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ νὰ ἰδῶ τὸν ἴδιο τὸν Ἐκλαμπρότατο.

— Ἄν ἔχῃς τύχη, ἀποκρίθηκε ὁ Καντζηλιέρης· καὶ τοῦδωκε μὲ θυμὸ τὸ χαρτί του, σημάδι πῶς ἔπρεπε νὰ φύγῃ.

Ὁ Τζώρτζης βγήκε χωρὶς λέξη ἄλλη, κι' ἀπέξω στὸ Ἰντροῖτο, ἀπάντησε πάλι τὸ Βλασσόπουλο.

— Τίποτα δὲ μοῦ κάμῃς! τοῦ παραπονέθηκε· δὲν ἀκούει τίποτα ὁ Καντζηλιέρης . . .

— Καὶ τί σοῦ φταίω ἐγὼ; τοῦ δικαιολογήθηκε ὁ Βλασσόπουλος. Ἔχουν ἀπόφαση νὰ μὴ δίνουν ἀκρόαση, ἅμα εἶναι γιὰ τέτοια δουλειὰ. Τοῦ μίλησα τοῦ σιὸρ Γκιουζέπου . . . μὴ στοχαστῆς πῶς δὲν τοῦ μίλησα, γιὰτί

(!) Σερενίσσιμα Ρεπούμπλικα—Γαληνότατη Δημοκρατία, ἢ Βενετία.

ἔτσι σοῦ τῆπε. Μ' ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μεῦκοψε τὸ βήχα. «Ἐρασιμάκη μου, μοῦ εἶπε, γιὰ ἔ,τι ἄλλο νὰ ἦτανε, εὐχαρίστως· μὰ γιὰ κοντραμπάντα δὲ μπορῶ νὰ κάμω τίποτα· οὔτε τοῦ ἀδερφοῦ μου . . .» Ἔ, ποῦ τόξερα ἐγὼ;

— Ἔχεις δίκιο, μὰ ἐγὼ τί νὰ κάμω τώρα; . . . Ἀὐς νὰ πάω καὶ στὸν Πρεβεδαῦρο;

— Χμ . . . δὲ χάνεις τίποτα . . . πῆγαινε. Ποιὸς ξέρει . . .

Ἄπελπισμένος ὁ Τζώρτζης, ἀλλὰ ἔτσι γιὰ νάχη τὴ συνείδησή του ἤσυχη, ξεκίνησε γιὰ τὸ παλάτι τοῦ Πρεβεδαῦρου.

Ἦταν, καθὼς εἶπαμε, ἐκεῖ κοντά.

Ἐπέρασε μιὰ μεγάλη πύλη, ποὺ εἶχε ἀπὸ πάνω σκαλιστὸ σὲ μάρμαρο τῆς Φεράρας τὸ

λιοντάρι τοῦ ἁγίου Μάρκου, καὶ μπήκε στὴ μεγάλη χαλικόστρωτη αὐλὴ. Ἀντίκρου ἢ πόρτα τοῦ παλατιοῦ ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπροστά της ἐσουλατσάρει ἕνας Μαρκουῖνος μὲ ἄρκο-μπορζο (τουφέκι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης) καὶ μπαγιονέττα ἐν κἀννα.

— Τι γυρεύεις; ρώτησε ἰταλικά τὸν Τζώρτζη.

— Θέλω νὰ ἰδῶ τὸν Ἐκλαμπρότατο, ἀποκρίθηκε ὁ Τζώρτζης στὴν ἴδια γλῶσσα.

— Κόπιασε.

Ἀνέβηκε τὴ σκαλίτσα κι' ἕνας ὑπηρέτης μὲ ἄσπρο κοντὸ παντελονάκι καὶ μικρὸ μπλέ φράκο μὲ χρυσὰ σειρήτια, ποὺ στεκόταν στὴν πόρτα, τοῦ ἔδειξε δίπλα ἕνα σαλότο, ποὺ ἦταν σὰ γραφεῖο.

(Ἀκολουθεῖ)

ΣΤΟΝ ΗΣΚΙΟ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

1

Πεῦκε, δὲν ἦρθα στοῦ ἥσκιου σου τὴ δρόσο ν' ἀκκουμπήσω τὴν ἔννια μου ἢ τὴν κούραση, μέσ' στὸ φρουγμένο κίμα. Θέλω τὴ φύση ὀλάκερη στὰ στήθια μου νὰ κλείσω, νὰ ποτιστῶ ἀπὸ τ' ἄδολο τὸ γέλιο της καὶ κλάμα.

Τὴ ζωντανή, στὴ θλίψη της, σιωπὴ θὰ κρυφακούσω τῶν αἰώνων, ποὺ κοιμήθησαν στὴ μούχλα τοῦ ἔρμου σπήλιου, καὶ θὰ μὲ πᾶει τὸ γέλιο της ἀγέρωχος νὰ κρούσω πέτρα, τὴν πύλη τ' οὐρανοῦ καὶ τὰ παλάτια τοῦ ἥλιου.

2

Πεῦκε, κορώνα τοῦ βουνοῦ, καμάρι ὄλου τοῦ δάσου, μετρᾷ ὁ Καιρὸς μὲ τὶς φωλιές τὰ χίλια σου τὰ χρόνια, ποῦ, ἀκόμα κι' ἂν ἡ χειμωνιά σκορπίσει τὰ πουλιά σου, πάντα κρατεῖς τὸ ἀστεῖρευτο κελάϊδισμα στὰ κλώνια.

Τοῦ ἥλιου τὸ πρῶτο φίλημα καὶ τὸ στερνὸ θὰ πάρεις. Καὶ δὲν ξεχνῶ τοῦ ἀπόβροχου τὸ δειλινὸ μιὰ μέρα· σὰ διαμαντένιος ἀναψες πολυέλαιος, ποῦ, ἐδάσρεις, φώταες τὴ νύχτα ν' ἀνεβῆ μέσ' ἀπ' τὸν κάμπο πέτρα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΣ

(Ἀπὸ τὴ Συλλογὴ «Τὰ Τραγούδια τοῦ Χωριάτη» ποὺ κυκλοφορεῖ κατ' αὐτὰς — ἐκδ. Γ. Α. Κολλάρου καὶ Σας.)

Τὸ βεναπενθίνιον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ὁ κ. Ψάχος καὶ ἡ ζακυνθινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ

Ὁ κ. Κ. Ψάχος ἔμεινε, τελευταῖα, λίγες ἡμέρες σὲ τὸ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ ἀνακάλυψε μερικὰ δημοτικὰ ζακυνθινὰ τραγούδια — γνωστότατα, ἄλλοις, — ἐμελέτησε τὴν ἐγχώρια ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ — τὴν «κρητικὴν» λεγόμεν, — ἔκαμε γι' αὐτὰ ὅλα μιὰ διάλεξη στὴ λέσχη τῶν Ἰδιοκτητῶν, καὶ δημοσίευσε, γυρίζοντας ἐδῶ, ἓνα ἄρθρον στὴ «Μουσικὴ Ζωή». Δὲν ξέρομε τί ἀκριβῶς εἶπε στὴ διάλεξί του, μιλώντας πρὸς Ζακυνθινούς. Στὸ ἄρθρον τοῦ δημοῦ λέγει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ ὄραία καὶ μυροβόλος Ζάκυνθος εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ πηγὴ τῆς *καντάδας*. Μέχρι τοσοῦτου δ' ἔχει φθάσει ἡ εἰς αὐτὴν ἐπίδοσις τῶν Ζακυνθίων, ὥστε τὰ πάντα ἐκεῖ ἔχουσι *κανταδοποιηθῆναι*, μέχρι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκφωνήσεων τῶν ἱερέων καὶ τῶν διακόνων. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἐγένετο ἀφορμὴ ἵνα πᾶσα μουσικὴ παρεκτροπὴ χαρακτηρίζεται ὡς *ζακυνθινὴ καντάδα*. Καὶ στὸ τέλος: «Τὸ λεγόμενον κρητικὸν ἴδιωμα πιθανὸν νὰ εὐχαριστῇ τοὺς Ζακυνθίους, οἵτινες ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἔχουσι ἐξοικειωθῆναι πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ, ὡς ἀποτελοῦν *διττὴν παραφθορὰν παρεφθαρμένης βυζαντινῆς μουσικῆς*, οὔτε σύστημα εἶναι, οὔτε ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν ἀγνήν βυζαντινὴν γραμμὴν».

Σεβόμενατε ἀπειρώσῃ τὸν κ. Ψάχο καὶ τοῦ ἀναγνωρίζομε τὴ μεγάλη του εἰδικότητα στὴ βυζαντινὴ μουσικὴ! Τὴ γνωρίζει κατὰ βάθος καὶ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, εἶναι σὲ θέση νὰ διακρίνῃ ἀμέσως κάθε ξένο καὶ παρεῖσακτο στοιχεῖο στὸ γνήσιο βυζαντινὸ ἴδιωμα. Ἄλλ' ἄς μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ τοῦ παρατηρήσουμε ὅτι μιὰ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἡ καθ'αυτὴ βυζαντινὴ, καὶ πάλι νάχη τὴν ἀξία της. Κι' αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὴ ζακυνθινὴ, τὴ λεγόμεν κρητικὴ, ποὺ ἀποτελεῖ σύστημα διαμορφωμένο ἀπὸ μεγάλους μουσικοδιδασκάλους, κι' ἀπὸ ὀλόκληρο λαὸ φιλομούσων, σὲ διάστημα αἰώνων. Κι' ἓνα σύστημα, νομίζομε, δὲν κρίνεται ἀπὸ μιὰν ἀπόρριψη μερικῶν κομματιῶν του, ὡπως μπορεῖ νὰ κριθῆ μιὰ μουσικὴ σύνθεσις ἀνεξάρτητη. Ἡ ζακυνθινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ — αὐτὸ τὸ κρητικὸ ἴδιωμα, ποὺ ἔγινε σιγά-σιγὰ ζακυνθινὸ, καὶ ποὺ μόνο στὴ Ζάκυνθο ψάλλεται σήμερον, ἢ τουλάχιστον ψαλλόταν ὡς τὰ τέλη τοῦ 19^{ου} αἰῶνα — δὲν εἶναι καθόλου *κανταδοποιησις*, οὔτε *διττὴ παραφθορὰ* τῆς βυζαντινῆς. Εἶναι ἀπλοῦστατα μιὰ φυσικὴ τῆς ἐξέλιξίς κι' ἴσως

μοιραῖος, γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, ἐξευρωπαϊσμός της. Πρῶτοι οἱ Κρητικοί, βενετοκρατούμενοι μιὰ φερόν κι' ἀρκετὰ φραγκομαθημένοι, ποὺ τὸ μουσικὸ τους αἰσθημα εἶχε ἀλλάξει, αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν τροποποιήσουν. Ἐπειτα, γιὰ τὸν ἴδιον λόγον, κι' οἱ Ζακυνθιοί. Καὶ παραδιδόντες τὸ ἴδιωμα ἀπὸ τοὺς Κρητικοὺς πρόσφυγες, στὴν ἀρχὴ τῆς ἐκεῖ τουρκοκρατίας, τὸ τελειοποίησαν ἀκόμη, πρῶτο γιὰτ' ἦταν πῶ μουσικὴ ἀπὸ τοὺς Κρητικούς, καὶ δεύτερο γιὰτ' ἐξακολούθησαν ἐπὶ αἰῶνες ἀκόμη νὰ βενετοκρατοῦνται καὶ νὰ ἐξευρωπαϊκίζονται. Ἐστὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τους ἔγινε πῶ σύστημα μὲ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀριστουργήματα, ἐφάρμλλα μὲ τῆς βυζαντινῆς, καὶ νομίζομε ὅτι καὶ σήμερον, ἓνας φιλόμουσος, λιγώτερο προκαταλημμένος ἀπὸ τὸν κ. Ψάχο, ἂν ἀκούγε καὶ μερικὰ μόνον ἀπ' αὐτὰ, ψαλλόμενα βέβαια ὅπως πρέπει, — ἓνα Χερουβικό, ἓνα Κοινωνικό, ἓνα «Ἴνα τί ἐφρούαζαν ἔθνη», ἓνα «Μαγδαληνὴ Μαρία τοῦ τάφου προσελθοῦσα» κτλ. — θὰ τὸ ἀναγνώριζε. Ἀλλὰ γιὰ νὰ κρίνῃ κανεὶς τὸ σύστημα καὶ τὴν ἀξία του — τὸ μεγαλεῖο του θὰ λέγαμε, — θὰ πρεπε βέβαια νὰ τὸ γνωρίσῃ ὀλόκληρο, ὡπως τὸ γνωρίζομε μεις, πῶν περῆσαμε τὴν παιδικὴν καὶ τὴν νεανικὴν μας ἡλικίαν στὴ ζακυνθινὴ ἐκκλησίαν, ὅταν βρισκόταν ἀκόμη σ' ὅλη της τὴν ἀκμὴν.

Τὸ ὑποστηρίζομε κι' ἄλλοτε, τὸ ὑποστηρίζομε καὶ τώρα: Ἡ παλιὰ ζακυνθινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἶναι ἡ βυζαντινὴ ἐξευρωπαϊσμένη. Σ' αὐτὴν στηρίζονται — κι' ἀναγνωρίζονται τόσο εὐκόλα! — οἱ μελωδίαις της, οἱ εἰρμοὶ της, οἱ ἠχοὶ της. Ἡ «βυζαντινὴ γραμμὴ» διατηρεῖται. Κ' ἡ ἀρμονία της εἶναι ἡ βυζαντινὴ (:) τετραφωνία, ποὺ ἐκτελεῖται μὲ τρόπο εὐρωπαϊκόν. Τέσσερες φωνές κι' ἐδῶ: τὸ πρίμο, τὸ σεκόντο, τὸ μιᾶσσα, κι' ἡ σουλτάνα (σοπράνο). Μὲ τὴ διαφορά πῶς οἱ ἄλλες δὲν ἀκούγονται ἀδιάκοπα, ἀλλὰ συνοδεύουν ὅταν πρέπει τὸ πρίμο, ὅπως ἐν' ἀρμόνιῳ ἢ μιᾷ ὀρχήστρᾳ θὰ συνόδευε ἐν' ὄμοιο. Αὐτὸ ὁ κ. Ψάχος τὸνομάζει *καντάδα* καὶ *κανταδοποίησις* τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἀλλὰ δὲν ἔχει δίκαιον. Εἶναι ἡ ἐναρμόνισις κι' ἡ ἐνορχήστρωσις, ποὺ τὴν κάνει ἓνα κῆρο εὐρωπαϊκόν, ὁ ζακυνθινὸς χορὸς, ποὺ φυσικὰ διαφέρει ἀπὸ τὸν χορὸ τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας. Ἄλλο ζήτημα, ἂν μερικὸν ψάλλεται, ἀπὸ μουσικὴ ἀνεπάρκειαν ἢ ἀπὸ «περβᾶλλοντα ζῆλον», κέφτουν σὲ «μουσικὴς παρεκτροπές». Γι' αὐτὸς δὲν φταίει βέβαια τὸ σύστημα ἢ τὸ ἴδιωμα. Κι' ἐδῶ στὰς Ἀθήνας — αὐτὸ ὁ κ. Ψάχος τὸ γνωρίζει πολὺ καλά, — ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ψάλλεται συχνά, σὲ τρόπο ποὺ καταστὰ ἀγνωρίστη. Ἀλλὰ δὲν παύει γι' αὐτὸ νὰ εἶναι ἡβυζαντινὴ μουσικὴ ἢ θαυμασία!

Αὐτὴ στάθηκε κι' ἡ αἷμα mater τῆς Ζακυνθινῆς. Καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἡ κόρη ἔφτασε τὴν ὁμορφίαν καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς μητέρας. Ἄν ὁ κ. Ψάχος δὲν ἦταν τόσο προκαταλημμένος, ἂν δὲν ἐνόμιζε πῶς ἔτι δὲν εἶναι γνήσιο βυζαντινὸ δὲν ἔχει καμμιὰ ἀξία, θὰ μᾶς εἴλεγε πρῶτος αὐτὸς, ὁ μύστης, καὶ δὲν θάφινε νὰ τὸ λέμε μεις οἱ βέβηλοι. Γρ. Σ.

«Λεσβιακὴ ἀνοιξις»

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Κατξιδάκης εἶπεν ὅτι ἡ Κρήτη, ἂν εἶχε παραμείνει ἐλευθέρη κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα, θὰ ἐγένετο ἡ ἐστία τῆς Ἀναγεννήσεως διὰ τὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡδὴ ἀσυναγώνιστος πολιτισμὸς τῆς Μεγαλονήσου. Ὅλα τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδος ἔρχονται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Κύπρος καὶ τὰ Δωδεκάνησα παρακολουθοῦν ἀμέσως τὴν Κρήτην, καὶ ἡ ἐπ' ἐσχάτων ζωηρὰ κίνησις μεγάλου ἀριθμοῦ πατριωτῶν, μὲ ἐκδόσεις ὡς ἡ μνημειώδης περὶ Κύπρου τῆς «Μ. Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», βιβλία, διαλέξεις, ἀγωνίας καὶ ἐορτάς, δὲν παραλείπουσι ἡμέραν νὰ μὴ μῆς τὸ ὑπενθυμίζουσι. Ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν ἰσχυρῶν νήσων πάλιν, ἐξεπορεύθη ὀλόκληρος πλειάς, ἡ ὁποία πράγματι ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἡ πραγματοποιήσασα τέλος τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων.

Ὁραία διάλεξις τοῦ ζωγράφου κ. Πρωτοπάτη, γενομένη πρὸ τινος χρόνου, μὲ τὸν ἀνωτέρω τίτλον, ἀποδίδει τὰ δικαιώματά του καὶ εἰς τὸ Αἶγαλον, καὶ πρὸ πάντων τὴν Λέσβον, τὴν ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς βασιλίσσαν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἀρχιπελάγους. Ἡ διάλεξις τοῦ κ. Πρωτοπάτη, μὲ τὴν παράθεσιν ὀμαδικῶς τόσων ὀνομάτων, γνωστῶν ἤδη εἰς τὴν σύγχρονον λογοτεχνίαν, εἶναι ἀπολύτως πειστικὴ. Εἰς τὴν Λέσβον πραγματικῶς, σημειοῦται κίνησις ὅχι ἡ τυχοῦσα. Ὁ ὀμιλητὴς ἀγαφέρει πρῶτον τοὺς ἀποθανόντας λογοτέχνους, τὸν Ἑφραλιώτη καὶ τὸν Δημ. Βερναρδάκη, τὸν διαπρεπῆ δραματικὸν συγγραφέα. Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους δὲ ἰδιαίτερος τὸν κ. Μιχ. Στεφανίδην, καθηγητὴν ἡδὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὡς τὸν πνευματικὸν ὀδηγὸν ὅλης τῆς σύγχρονου Λεσβιακῆς νεότητος. Σημειῶνει τοὺς δύο Σημηριώτηδες, τὸν Ἀγγελὸν καὶ τὸν Γεώργιον, τοὺς δύο Σταύρου, Θεοσύβουλον (Μελικέρτην) καὶ Δημήτριον, τοὺς δύο Κόντους, Τάκην καὶ Κώσταν, τὸν Μίλτον Κουντουράν, τὸν Ἐλεγιάν, τὸν Μάκωτον, τὸν Δημ. Γρ. Βερναρδάκη, τὸν Μ. Καλλοναῖον, τὸν Παῦλον Ἐράτην. Ἀπὸ τὴν διανόησιν δὲ ἐν γένει σημειῶνει τὴν κ. Ἐλένην Σιφυαίου καὶ τὸν κ. Ἀπ. Λεοντῆν. Καὶ ἡ ὀμιλία τεματίζεται μὲ τὴν ἐκτενὴ ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τριῶν συγγραφέων, τοὺς ὁποῖους ὁ ὀμιλητὴς θεωρεῖ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσωπευτικωτέρους ὅχι μόνον διὰ τὰ Λεσβιακὰ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ γνήσια νεοελληνικὰ γράμματα τῆς σύγχρονου ἐποχῆς. Εἶναι ὁ πασίγνωστος πλέον Στρατῆς Μυριβήλης καὶ οἱ ὀλιγώτερον γνωστοὶ συνάδελφοί του δ.

Μαρία Κλωνίση καὶ Βρανῆς Μπεργιάδης (Θεοπέτραις Λευκίας).

Συγχρῶνον τὴν πλουσιωτάτην αὐτὴν ἐπίδοσιν πρὸς τὴν Ἑλληνομακρὴν, ὁ ὀμιλητὴς παρετήρησεν ὅτι, ἐνῶ ἐκεῖνη ἔχει κίππος ἀριστοκρατικὸν καὶ περιορισμένον τὸν χαρακτῆρα, ἡ Λεσβιακὴ εἶναι εὐρυτάτη καὶ ἐξηπλωμένη κυρίως εἰς τὴν μέσων τάξιν ἀπὸ τὴν ὀσολίαν καὶ προῦλθαν ὅλοι οἱ ἀνωτέρω συγγραφεῖς. Συνέπεια τοῦτου εἶναι καὶ ὅτι τὸ ἔργον τῶν περισσοτέρων δὲν εἶναι ὁσον θὰ ἔπρεπε καὶ θὰ ἀξίεζε γνωστόν. Ἡ μετριοφροσύνη τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἓνας ἐπὶ πλέον λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ εἶναι ἀπολύτως χρήσιμοι οἱ λόγοι, οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ παρουσιάσων εἰς τὸ εὐρὺ ἑλληνικὸν κοινὸν τὰ Ἔργα καὶ τὰς Ἡμέρας τῆς «Λεσβιακῆς ἀνοιξέως». Α.

Ὁ κ. Δημοσθένης Βουτυρᾶς

καὶ ἡ ἔρευνα τῆς «Grande Revue»

Στὴ μεγάλη διεθνῆ ἔρευνα τοῦ ὀργάνωσε ἡ «Grande Revue» τοῦ Παρισιοῦ σχετικὰ μὲ τὴν σχολὴν τοῦ Ρομυλισμοῦ καὶ τὸ σύγχρονον μυθιστόρημα — περίληψη τῶν ἀπαντήσεων μερικῶν ἀπὸ τοὺς ἑλλήνες λογοτέχνους δημοσίευσε ἡ «Νέα Ἐστία» στὸ περιορισμένο της φύλλο — εἶδαμε μ' ἀπορία πῶς δὲ ζητήθηκε ἡ γνώμη τοῦ διηγηματογράφου κ. Δημοσθένη Βουτυρᾶ. Ὁ κ. Βουτυρᾶς, νομίζομε, ἦτανε χωρίς ἄλλο ἀπὸ τοὺς πῶ ἐνδεδειγμένους καὶ τοὺς πῶ εἰδικούς ν' ἀπαντήσουν σ' αὐτὴ τὴν ἔρευνα, γιὰτ' ἀκριβῶς σ' ὀλόκληρο σχεδόν τὸ ἔργον τοῦ ἀσχολήθηκε κυριώτατα μὲ τὴς λαϊκῆς τάξεις. Σκεφτήκαμε λοιπὸν νὰ τὸν παρακαλέσουμε νὰ μᾶς πεῖ δυὸ λόγια πάνου στὸ ζήτημα, γιὰ τοὺς ἀγαγνώστες τῆς «Νέας Ἐστίας». Ὁ κ. Βουτυρᾶς δέχτηκε μ' εὐχαρίστησιν καὶ μῆς εἶπε τὰ ἑξῆς:

Πρῶτα-πρῶτα, δὲ νομίζομε πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ βάλῃ περιορισμοὺς σ' ἓνα λογοτέχνη καὶ νὰ τοῦ ἐπιβάλῃ νὰ πέρνει τὰ θέματα καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ ἀπὸ ὀρισμένο κοινωνικὸν ἐπίπεδο, ὀρισμένην κοινωνικὴν τάξιν. Ὁ λογοτέχνης πρέπει νὰ πέρνει ὕλικὸν ἀπ' ὅπου μπορεῖ, ἀπὸ κείνο ἀκριβῶς τὸ περιβάλλον ποὺ τὸ γνωρίζει καλῶτερα, τὸ νιώθει βαθύτερα, τὸ αἰσθάνεται πῶ πολύ. Ἐπειτα, ὁ κ. Βουτυρᾶς κυττάει τὸ ζήτημα κι' ἀπὸ μιὰν ἄλλῃ ἀποψη καὶ λέει δι' ὁ τεχνίτης θὰ πρεπε νὰ πέρνει τὰ πρόσωπα τοῦ ἀπὸ τὴν ἀπάνω τάξιν, γιὰτ' ἄρα μόνον μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ μπορέσει νὰ χτυπήσῃ «πολλὰ ἄσχημα πράγματα», νὰ «σβῆσῃ τὸ ἐπιφανειακὸν βερνίκι καὶ νὰ ξεσηκώσῃ τὴν δορὰ», ξεσκεπάζοντας ἔτσι ὅ,τι βρισκεται κάτω ἀπ' αὐτὰ τόσο προσεχτικὰ κρυμμένο.

Ὁ λογοτέχνης, πέρνοντας γιὰ ὕλικὸν τοὺς φτωχοὺς, θὰ τοὺς χτυπήσῃ βέβαια κι' αὐτοῦν τὰ κακά, θὰ μαρτύρῃ ὁμοῦ, θὰ τοῦ σταθεῖ δυνατόν καὶ νὰ τοὺς ἀνυψώσῃ, νὰ τοὺς ὑμνήσῃ. Ἐνῶ, κατὰ τὸν κ. Βουτυρᾶ, τὸν πλούσιον δὲ θὰ μπορέσει νὰ τὸν ὑμνήσῃ ποτέ. «Τοῦ πλούσιου, τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀνώτερης τάξης, μόνον ραβδί τοῦ πάει, μόνον ραβδί τοῦ χρειάζεται».

Σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα, πῶ ὕλικὸν εἶναι πῶ

ύγιος, και ποιά θέματα μᾶς δίνουν την ευκαιρία, μᾶς επιτρέπουν να γράψουμε πράγματα πιά ἀληθινά, κι' ὄχι ἐξωφρενισμούς και ψυχογραφίες ἐκφυλιών, παθολογικών ἢ τοιζιόζιστο ἀσυνήθιστον τύπων, ὁ κ. Βουτουρᾶς νομίζει ὅτι αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τεχνίτη καὶ τὴ δύναμή του, καὶ μοναχὰ ἀπ' αὐτόν. Γιατί ὁ συγγραφέας ὁ πραγματικός, ὁ δημιουργὸς ὁ ἀληθινός, καὶ τὸ φανταστικὸ ἀκόμα, καὶ τὸ πῶ ἀσυνήθιστο, ὅταν τὸ πιστεῖται, ὅταν τὸ ζωγραφίζει μὲ τὴν ψυχὴ του, τὸ κάνει ἀληθινὸ, τοῦ δίνει πραγματικὴν ἰσχύα.

Κατάλληλο ὕλικὸ ὁ λογοτέχνης μπορεῖ νὰ βρεῖ καὶ στὶς παραπάνω καὶ στὶς παρακάτω τάξεις, φτάνει νὰναι καλὸς, δυνατὸς ψυχολόγος. Κατὰ τὴ γνώμη τοῦ κ. Βουτουρᾶ, ὁ ψυχολογικὸς φασκὸς βρίσκει μάλιστα στὶς ἀνώτερες τάξεις περισσότερα θέματα, γιατί ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτές, αὐτοὶ εἶναι ποὺ προσποιούνται περισσότερο ἀπ' ὅλους. Βέβαια, ὅλοι μας προσποιούμαστε, ἀφοῦ ὅλοι μας εἴμαστε ἄνθρωποι. Ὅμως στοὺς πλουσίους, στοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀνώτερης τάξης, ἡ προσποίηση φτάνει στὸ ψηλότερο, τὸ τελειότερο τῆς σημείου. Κι' ἐνῶ στὸς φτωχοὺς ὑπάρχουν πολλοὶ, ἐξαιρετικὲς βέβαια φύσεις, ποὺ δὲν προσποιούνται, στοὺς πλουσίους δὲ θὰ βρεθεῖ καμιά τέτοια ἐξαιρεση.

Ὁ κ. Βουτουρᾶς προτίμησε στὰ ἔργα του τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους, γιατί, μᾶς εἶπε, αὐτοὺς γνώρισε περισσότερο, αὐτοὺς ἀγάπησε, αὐτοὶ τοῦ ἄρεσαν. Κι' εἶπειτα γιατί, μὲ τὸ νὰ τοὺς περιγράφει, μ' ὄλη τους τὴ φτώχεια, καὶ τὴ δυστυχία, καὶ τὴν ἀπελπισία, μ' ὄλα τους τὰ ψεγάδια μὰ καὶ μ' ὄλα τὰ μεγάλα, τ' ἀμέτρητα τὰ καλά τους, μπόρεσε νὰ χτυπήσει εὐκολότερα καὶ παραστατικότερα τοὺς πλουσίους καὶ νὰ ξεσκεπάσει «ὄλες τοὺς τίς ἀμέτρητες κακίες».

Αὐτὰ μᾶς εἶπε ὁ κ. Βουτουρᾶς.

N. Διζ.

«Τὸ Χρυσὸ Βιβλίον τοῦ Tagore»

Στὶς 8 τοῦ προσεχοῦς Μαΐου ὁ Ramchandra-nath Tagore συμπληρώνει τὰ ἑβδομήντα του χρόνια. Ἡ ευκαιρία αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσῃ τριγύρω του τοὺς φίλους ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον — φίλους ποὺ ἡ ζωὴ τους ἀνυψώθηκε, ἐπλάτυνε καὶ φωτίστηκε ἀπὸ τὴ δική του τὴ ζωὴ. Ὑπῆρξε γιὰ μᾶς τὸ ζωντανὸ σύμβολο τοῦ Πνεύματος, τοῦ Φωτός καὶ τῆς Ἀρμονίας — τὸ μεγάλο ἀνοπὸταχο πουλί ποὺ πέρνει τὸ πέταμά του ἀνάμεσα στὶς τρικυμίες — τὸ τραγούδι τῆς Αἰωνιότητος ποὺ ὁ Ἀριελ τονίζει στὴ χροσὴ του ἄρπα, καθὼς ὑψώνεται ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα τῶν ἀκόμητων παιθῶν.

Ἡ τέχνη του ὅμως δὲν ἔμεινε ποτὲ ἀδιάφορη στὴν ἀνθρώπινη δυστυχία καὶ στὶς συμφορές. Εἶναι ὁ «Μεγάλος Φρουρός». Στὶς τραγικὲς ὥρες, εἶναι ὁ ἀγρυπνὸς καὶ ἀνοιχτομάτης σκοπὸς τοῦ λαοῦ του καὶ τοῦ κόσμου ὅλου.

Στ' ὄνομα τῶν χιλιάδων ἐκείνων ποὺ ἡ φωνὴ του ἔθραψε μὲ πίστη, ἐλπίδα κι' ὁμορφιά, καλοῦμὲ ὅλους τοὺς ποιητὰς, καλλιτέχνας, σοφοὺς καὶ ἄλλους φίλους, νὰ ἔλθουν καὶ

νὰ προσφέρουν γιὰ τὴν ἑβδομητονταετηρίδα του ἕνα φύλλο ἀπὸ τοὺς πνευματικούς του καρπούς καὶ νὰ ἀνθῆ τους. Ὡς δείγμα λοιπὸν εὐγνωμοσύνης θὰ μποροῦσε καθένας νὰ προσφέρει ἕνα κλαδάκι ἀπὸ τὸν κήπο του — ἕνα ποίημα, ἕνα δοκίμιο, ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ βιβλίο, μὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἕνα σχεδιογράφημα, μὰ σκέψη, κτλ.

Γιατί ὅ,τι κι' ἂν εἴμαστε, κι' ὅ,τι κι' ἂν ἐπλάσαμεν, ἔχει βυθίσει τίς ρίζες του καὶ τὰ κλωνάρια του στὸν Μεγάλον Γάγγη τῆς Πίστης καὶ τῆς Ἀγάπης.

JAGADIS CHUNDER BOSE
MOHANDAS KARAMCHAND BANOHI
ROMAIN ROLLAND
ALBERT EINSTEIN
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἡ ἐκκλήση αὐτὴ εἶναι ἀρχετὰ σαφὴς ποὺ νὰ μὴ χρειάζονται κι' ἄλλες ἐξηγήσεις. Ἀκόμα λιγότερο χρειάζεται ἄλλη προτροπὴ. Μόνον διευθύνση δὲν ὑπάρχει, γιὰ νὰ στείλῃ κανεὶς τὴ συμβολὴ του στὸ «Χρυσὸ Βιβλίο τοῦ Tagore». Ὑποθέτομε ὅμως πὸς μπορεῖ νὰ τὴ διευθύνῃ πρὸς τὸν κ. Κωστὴ Παλαμᾶ, ὁδὸς Ἀσκληπιοῦ 3.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΑΛΛΙΑ

«Ενας Ἑλληνογάλλος τεχνοκρίτης»

Στὸν «Ἀδιᾶλλακτο», τὴν μεγάλη παριζιάνικη ἑφημερίδα, ἀνέλαβεν, ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ, τὴν καλλιτεχνικὴ στήλη ὁ Ἕλληνας τεχνοκρίτης κ. Ἐλευθεριάδης, γνωστότατος στοὺς γαλλικοὺς κύκλους μὲ τὸ ψευδώνυμο E. Teriade. Ἐν' ἀπὸ τὰ τελευταῖα του ἀρθρα εἶναι ἀφιερωμένο στὴν Ἑλλάδα. Μεταφράζομε λίγες περικοπὲς τοῦ ἀρθρου αὐτοῦ, χαρακτηριστικῶς ὄχι μόνον γιὰ τίς ἀντιλήψεις τοῦ Ἑλληνογάλλου τεχνοκρίτη, μὰ καὶ γιὰ τὸ ὕφος του, ὕφος κάπως περιτεχνό, μὰ κ' ἐντελὸς προσωπικό. Τὸ ἀρθρο τιτλοφορεῖται «Χρῶμα τῆς Ἑλλάδος».

«Γραμμὴ τῆς Ἑλλάδος» θὰ ἔπρεπε μᾶλλον κανεὶς νὰ πῆ» λέγει ὁ κ. Teriade. Καὶ συνεχίζει: «Ἡ Ἑλλάδα θὰ ἦτανε μιά γῆ ἀπελπιστικὰ κενή, ἂν δὲν τὴν ἐγέμιζαν ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα, τὸ φῶς τῆς».

Τὸ πλαστικὸ παιχνίδι γίνεται ξέσκεπα ἐκεῖ. Καμμιά ἐπέμβαση δὲν ταράζει τὴν ἡρεμὴ συνέχισή του.

Ἡ γῆ ἐγκαταλείπεται ἐλεύθερα στὸν οὐρανόν. Γυμνὴ καὶ κρυφὴ συγχρόνως, ἀνάλαφρη ἢ σοβαρὴ, ντυμένη μὲ μόνον τὸ κτρινωμένο δέριμα τῆς, τεντωμένη στὸ σημείον νὰ σπάσῃ, κάνει ἀκροβασίες μὲ τὸ καθάριο φῶς. Ἀδιάκοπα μεταμορφώνεται καὶ ἀναπτύσσεται σὲ ἀτέλειωτες κινούμενες ἀρχιτεκτονικές.

Τὸ φῶς θάμπώνει κι' ἀπορροφᾷ τὸ χρῶμα, ὅ,τι ὅμως ἀπομένει ἀπ' αὐτό, ὠχρὸ καὶ γαλάζιο, ἀφήνει μιά μακρὰ ἀπήχηση.

* * *

«Ὅσοι θέλτε νὰ νοιώσετε περιστοιχισμένον τὸν ἑαυτὸ σας ἀπὸ φύλλα, ν' ἀναπαυθῆτε στὴν γνώριμη ἡσυχία τῶν δέντρων, ἀνάμεσα σ' ἕνα γνώ-

ρῖμο τοπίο ποὺ ἀρθροὶ χυμῶ τὸ γαλινεῖον, μὲν πηγαίνετε στὴν Ἑλλάδα! Ὅσοι πηγαίνουν ἐκεῖ πέρα ζητοῦν τὴν ἔξαρση, ζητοῦν νὰ συλλάβουν τὴν εικόνα τὴν κρυφὴν ἀπὸ ἀντιθέσεις μᾶς γῆς γιομάτης ἐνέργεια, ποὺ κάνει μιά τραχειὰ πάλη καὶ ποὺ δὲν ξεχνιέται καθόλου σὲ μιά εὐδαιμονία φυτῶν καὶ δένδρων. Μιά γῆ ποὺ δὲν ἐπιδεικνύει τίς ἐποχές τῆς, μὰ ποὺ μᾶς κάνει νὰ τίς νοιώσουμε βαθεῖα. Ἐν' ἀνάλαφρο μυρωμένο χορτάρι τὴν πλημμυρίζει, τὴν ἀνοίξει καὶ τὸ φθινόπωρο.

Ἡ βλάστηση εἶν' ἐπιφανειακὴ στὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἀναβρύζει ἀπὸ ἕνα ἔδαφος βαθὺ καὶ τὸ ὅποιο θὰ ἤθελε νὰ ἐκφρασθῆ μ' αὐτὴν. Φαίνεται, ἀντίθετα, νὰ προσέρχεται ἀπὸ κάποια ἀρχαία πληγὴ, ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔκανε στὴ γῆ, κινούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ζήσει, ν' ἀποκτήσῃ καρπούς καὶ ἴσκιον.

Τὸ δέντρο, ἔτσι καθὼς δὲν ὑπάρχει φυτικὴ ζωὴ, ἐγκαταλείπεται στὸν οὐρανὸ μᾶλλον, ὁ ὅποιος τὸ ἐπιβάλλει στὸν διανγὴ ἀέρα.

Ἐξ οὗ οἱ ἐλιές ἐκείνες, μὲ τοὺς κορμούς τοὺς βρασιονισμένους ἀπὸ μιά μακρὰν ἀντίσταση, τὸ ἀμπέλι ποὺ κυρτώνεται κάτω ἀπὸ τὸν δυνατὸ ἥλιο τῆς Πελοποννήσου, τὸ πεῦθο ποὺ τὰ νοχελῆ του ἀραβουρνήματα ψαύουν τὸ κῆμα, ἡ πορτοκαλιά τῆς Κρήτης ἢ οἱ σικιές ἐκείνες μὲ τὰ στερογυλὰ μπράτσα τὰ ἡδονικὰ περιπλεγμένα, ὄλα τοὺς δέντρα μὲ ἀνήσυχη κατασκευὴ, ποὺ παραμένουν σύμβολα τοῦ ἀνέμου, τοῦ ἡλιοῦ καὶ τῆς ἐχθρικῆς γῆς.

Τὰ κυπαρίσσια κ' οἱ λεῦκες μόνον ἠμῶνουν τίς ἴσιες των γραμμῆς στὸ φῶς, μὰ ἔπειτα, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἀπὸ ἕνα ἐρημητικὸ κλείσιμο στὸν ἑαυτὸ τους.

Ὁ δεντροκίηπος στὴν Ἑλλάδα εἶναι μιά γοητεία.

* * *

«Ὁ ἄνθρωπος, συνεχίζει ὁ κ. Teriade, ὀρθώνεται πάνω στὸ ἔδαφος σὰν ἕνα ἀγαλμα. Ἀλλὰ συγγέεται μὲ τὴ ζωὴ τοῦ τοπίου, μὲ τὴν κίνησή του, μὲ τὸ κινητὸ ὄραμα τῆς ἀτμοσφαιρας του...»

Ὁ ἄνθρωπος (στὴν Ἑλλάδα) μετακινεῖται στὸν ἀέρα αἰσθητὰ. Φανερόνεται ὀλόκληρος στὸ φῶς τῆς Ἑλλάδας, σὰν τὰ σπῆτια, σὰν τὰ βουνα. Δὲν ὑπάρχει τρόπος γι' αὐτόν νὰ κρυφθῆ σὲ μιά εὐνοϊκὴ σύγχυση. Ἐπειδὴ δὲν ἀποτρεῖ μέρους τοῦ ἐδάφους, βρίσκεται σὲ μάχη μαζὶ του. Πόση διαφορά ἀπ' τὴν Ile-de-France, ὅπου ὁ ἄνθρωπος εἶναι στὸ μέτρο τῶν χορτῶν, τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων!

Ἀνάμεσα στὸ δρᾶμα αὐτὸ τῆς ἑλληνικῆς φύσης, στὸ δυνατὸ αὐτὸ περιβάλλον, τὸ γυμνὸ καὶ τὸ ὅποιο ἐξάγει, ὁ ἄνθρωπος ἢ ἔπρεπε νὰ ἐξισωθῆ μὲ τὴν φύση, ἢ νὰ χαθῆ μέσα σ' αὐτὴν τελειωτικά. Τοῦ συνέβη κάποτε νὰ ἐξισωθῆ μαζὶ τῆς καὶ νὰ σταθῆ ἀροβος ἀντίκρου τῆς. Οἱ στιγμὲς αὐτὲς ὑπῆρξαν ὡραίες στιγμὲς γιὰ τὴν τέχνη τοῦ κόσμου.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπραγματοποιεῖσε τότε τὸ δυσκολότερο καὶ τὸ τελειότερο θαῦμα!

Π.

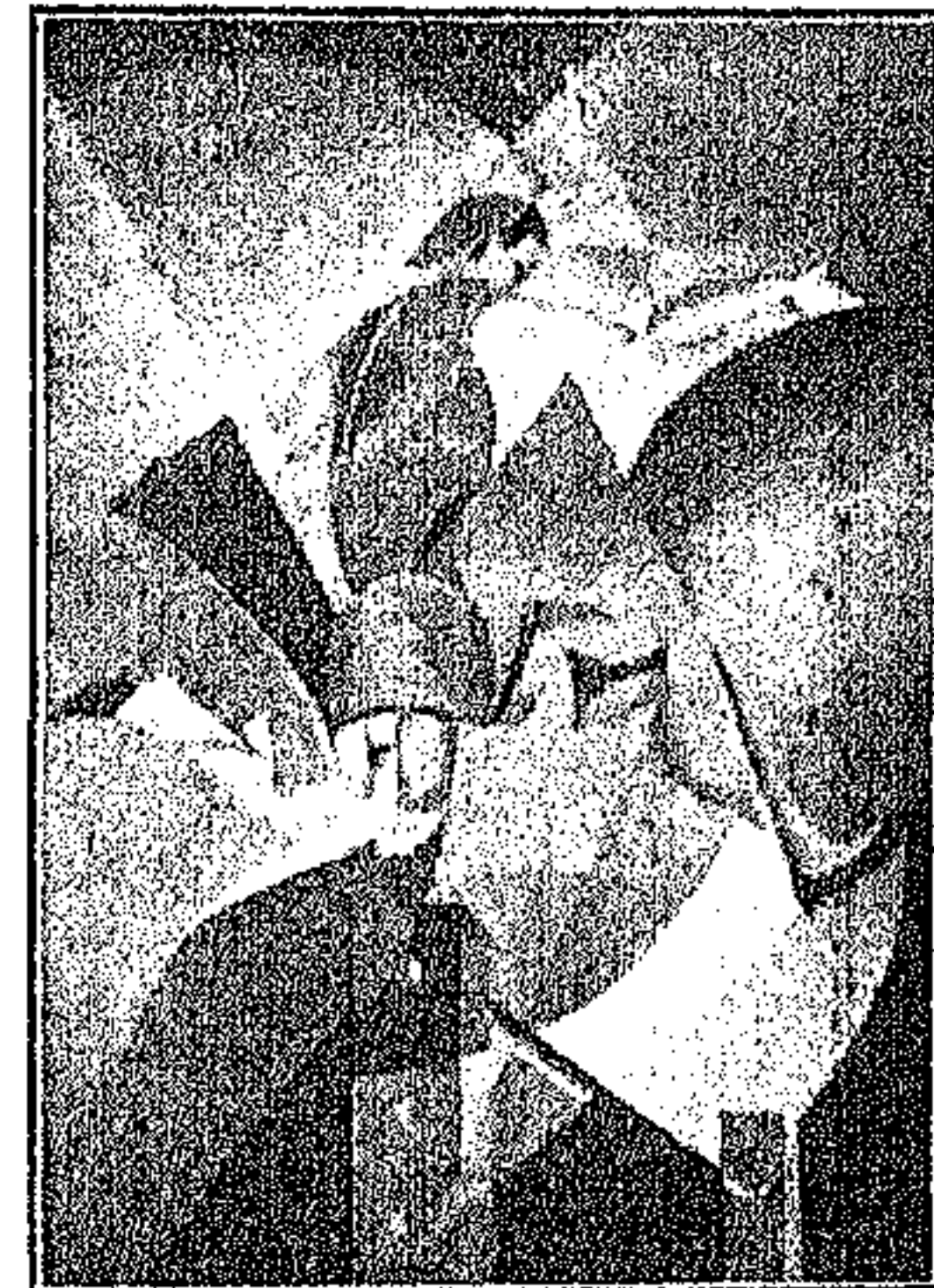
Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Μιά Φουτουριστικὴ Ἐκθεση στὴν Τεργέστη (*)

Στὴν Τεργέστη, στὴν αἰθουσα τῆς Ἐνοσίσεως τῶν Καλλιτεχνῶν, διοργανώθηκε μιά ὁμαδικὴ ἐκθεση φουτουριστῶν ζωγράφων ἀπὸ διάφορες πόλεις τῆς Ἰταλίας.

Ἡ ἐκθεση αὐτὴ εἶχε τὸ ἐξαιρετικὸ, πὸς ἐγκαινιάστηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἰδρυτὴ τοῦ φουτουρισμοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκὸ κ. Μαρινέτι.

Ἐγκαινιάστηκε μὲ μιάν ὡραία διαφωτιστικὴ του διάλεξη, σύντομη καὶ μεστή. Πρῶτα, μίλησε γιὰ τὴν ἐκπαίδευση ποὺ εἶχε ὁ φουτουρισμὸς στὴν τέχνη, κυρίως ἔξω ἀπὸ τὴν Ἰταλία, γιατί τὴ μεγαλύτερη ἀντίδραση τὴ βρήκε στὸν ἴδιον τοῦ τόπου. Ἡ Ρωσσία σ' αὐτὸν χροσάει τὴν ὁ-

Giulio d'Anna: Ἄλμα εἰς ὕψος

πέρουση σκηνογραφία τῆς, καὶ στὸ Παρίσι τίς σημερινὲς τάσεις τῆς σκηνογραφίας τίς λένε: «Σχολὴ Μαρινέτι». Ἀλλ' ὁ φουτουρισμὸς δὲν εἶναι, καὶ οὔτε θέλει νὰ εἶναι σχολὴ. Εἶναι ἀπλούστατα οἱ δυνάμεις καὶ οἱ καλλιτεχνικὲς ἐνέργειες, ποὺ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ δράσουν ἔξω ἀπὸ τὴν περασμένη τέχνη, καὶ ἀσχετα ἀπὸ τίς ἄλλες τάσεις συνδιαλλαγῆς καὶ συμβιβασμοῦ. Δὲν εἶναι ὅμως καθόλου ἐνάντιος μὲ τὸ μεγάλο παρελθόν τῆς Ἰταλικῆς τέχνης. Κάθε ἄλλο!

Οἱ νέες δυνάμεις τῆς ἰταλικῆς μεταροῦν νὰ δημιουργήσουν μιά τέχνη τὸ ἴδιο μεγάλη.

(*) Τὸ ἀρθρο αὐτό, μὲ τίς εἰκόνας ποὺ τὸ συνοδεύουν, μᾶς τὸ ἔστειλε, περσοτικῶς ἀπὸ τὴν Τεργέστη, ὁ ζωγράφος δ. Ἀγγλαῖα Παπᾶ, ποὺ πηγαίνει στὴ Βιέννη νὰ συμπληρώσῃ τίς σπουδὲς τῆς. — Σ. τ. Ν. Ε.

Carlo Maria Dormati: Νερέ κινούμενα

Στό Παρίσι ο φουτουρισμός, έδω και είκοσι χρόνια, άμμι πρωτογεννήθηκε, βρήκε το δρόμο έτοιμο από δυο καινούριες τάσεις: τον «fauvisme» που προσπαθούσε να γλυτώσει τη Γαλλική τέχνη από το γυναικείο και αιδέριο που είχε, και τον «κυβισμό».

Ο φουτουρισμός έφερε στο Παρίσι τον πλαστικό δυναμισμό, εξέτασε τον κυβισμό και τον έξωτάνεψε, βάζοντας σε κίνηση τους άγκυς. Αργότερα είδε να γεννιούνται γύρω του ο άμερικανικός κονστρουκτιβισμός, ο γερμανικός έκπρεσιονισμός και ο γαλλικός και ιταλικός ύπερρεαλισμός. Βέβαια έβραήθησε στο να γεννηθούν αυτές οι τάσεις, αλλά υπέστη και αυτός την επίδρασή τους. Το βλέπουμε στα ρεαλιστικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον σημερινό φουτουρισμό.

Οι γραμμές και τα ιερογλυφικά, που έδημιούργησαν οι φουτουριστάι και το πάθος τους για την κινούμενη ύλη, μπήκαν παντού, στη μοντέρνα διακοσμητική, στα έπιπλα και στα ύφάσματα.

Μεγάλη είναι η επίδραση του φουτουρισμού και στη σύγχρονη αρχιτεκτονική.

Έκείνο, που περισσότερο σήμερα απασχολεί τους φουτουριστές, είναι η ζωγραφική του άέρος, ή ζωγραφική από το άεροπλάνο. Θέλουν να μάς δώσουν την αίσθηση της λιγγιδούς ταχύτητας και την αλληλοδιαδοχή των τοπίων. Η προοπτική του πετάγματος, που διαρκώς μεταβάλλεται, αποτελεί μιά έντελώς καινούργια πραγματικότητα, που δεν έχει τίποτε το καινό με τη γήινη προοπτική.

Τά στοιχεία αυτής της νέας πραγματικότητας δεν έχουν κανένα σταθερό σημείο και δημιουργούνται από αυτήν την ίδια άέναη κίνηση. Ο ζωγράφος παρατηρεί και ζωγραφίζει παρνοντας ο ίδιος μέρος σ' αυτή την κίνηση. Ζωγραφίζοντας από ψηλά, αισθάνεται βαθειά πε-

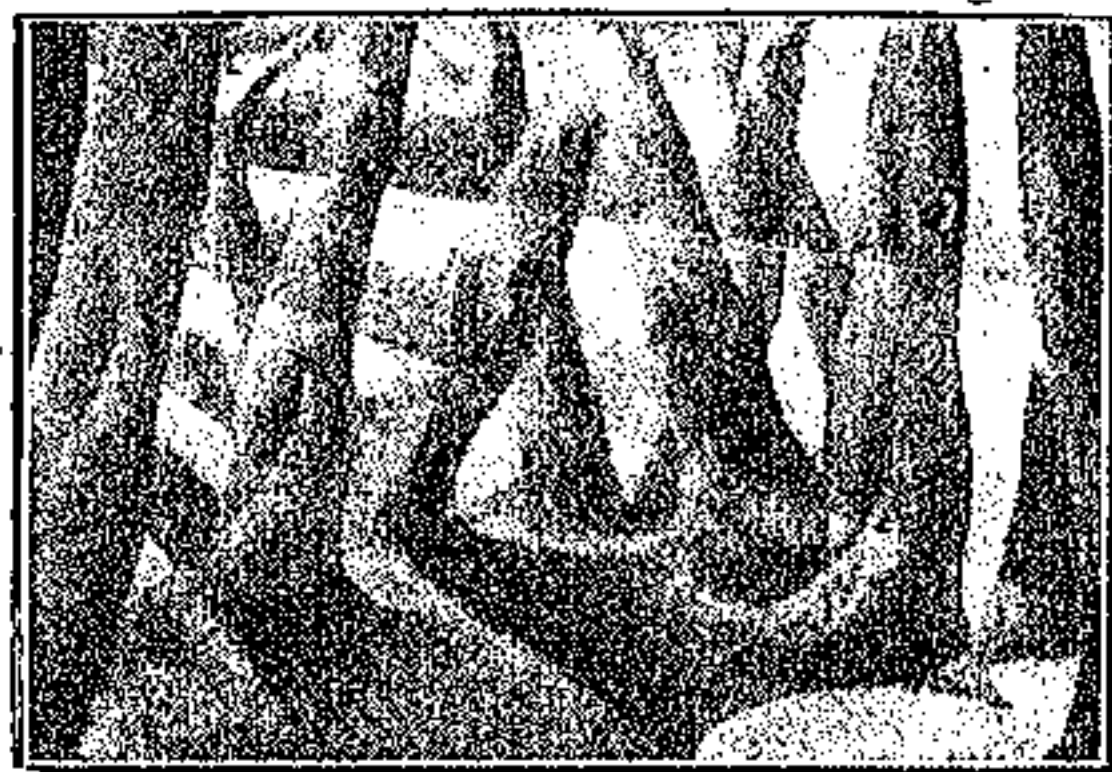
ριφρόνηση για τη λεπτομέρεια και μιάν ανάγκη να συνθέσει και να μεταβάλλη όλα. Το τοπίο του φαίνεται ψεύτικο, προσωρινό· ή γη σαν πλακωμένη, τα πράγματα όλα σά νάπεσαν αυτή τη στιγμή από τον ουρανό.

Ό,τι ιδιαίτερο γνώρισμα έχει κάθε σημείο του τοπίου φαίνεται πιο δυνατό. Το πυκνό, το κομψό, το μεγαλόπρεπο, φαίνονται όλα πιο έντονα.

Σε κάθε έργο άεροζωγραφικής βλέπουμε ταυτόχρονα την κίνηση του άεροπλάνου και την κίνηση του χειριού του ζωγράφου. Κάθε πίνακας δεν έχει ένα κέντρον, και' ανάγκην είναι πολύκεντρος και κατέληξαν πως γρήγορα θα φθάσουμε σε μιά νέα έντελώς έκφραση, σε μιά έναέρια πνευματικότητα (spiritualità aerea).

Έίχα την τιμή να γνωρίσω τον κ. Μαρινέτι και να μου εξηγήσει ο ίδιος τους πίνακες της έκθεσεως. Έθαύμισα τη δυνατή του προσωπικότητα, την πρωτοτυπία, την αυτοπεποίθηση, και τη χειμαρρώδη και γεμάτη πνεύμα εύφραδιά του. Όλα τά γνώρισματά ενός άρχηγού!

Με ρώτησε με πολύ ένδιαφέρον για την καλλιτεχνική κίνηση στην Ελλάδα και αν έχουμε φουτουρισμό. Μου εύχήθηκε να γίνω φουτου-

Carlo Maria Dormati: Μυστική έρημος

ρίστρια. Με μάς ήρθαν στο νου μου οι σπουδές, που έκαμα ως τώρα «έπί της πεπατημένης», και είπα μέσα μου: «δύσκολο!»

ΑΓΛΑΊΑ Γ. ΠΑΠΑ

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Δημοσία συνεδρία της 16 'Απριλίου

Έγιναν αι ακόλουθοι επιστημονικαί ανακοινώσεις:

α.) Έπό του κ. Δ. Αλγινήτου: «Η συμβολή των άρχαίων Έλλήνων γεωγράφων εις την ανακάλυψιν της Άμερικης».

β.) Έπό του κ. Κ. Κτενά: «Συμβολή εις την γεωλογίαν της μεσημβρινής Παλαιστίνης (Πετραίας Άραβίας)».

γ.) Έπό του κ. Κ. Ζέγγελη: ανακοινώσεις των κ. κ. Κ. Μακρή και Γ. Κοπακάκη «Τά μεταλλικά ύδατα Άδάμαντος της νήσου Μήλου».

δ.) Έπό του κ. Δ. Λαμπαδαρίου: «Έρραυα

έπί του βαθμού άκριβείας του τριτηλεσκοπικού ταχυμέτρου».

ε.) Έπό του κ. Άλ. Ν. Βουρνάζου: ανακοινώσεις του κ. Κ. Νεύρου: «Χωρισμός και σύστασις οδαιών κυτταρικού σκελετού».

Έδημοσιεύθη εις φυλλάδιον ή «Προκήρυξις Βραβείων και Έπαύλων 1931—1933».

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σπύρου Μελά: «Ο Γέρος του Μωριά»

Αν όσαι παρακολουθούν κάπως συστηματικώτερα και με περισσότερη ύπομονή από τον έκλεκτικό άναγνώστη τις προσπάθειες των πνευματικών ανθρώπων ενός τόπου σπεύδουν να σημειώνουν με ανακούφιση τις εργασίες εκείνες που, χωρίς να ικανοποιούν τελείως, είναι ωστόσο καλές κι' έλπιδοφόρες έξαιρέσεις, έχουν την ύποχρέωση να πανηγυρίζουν την εμφάνιση βιβλίων που δεν είναι άπλες άπόπειρες, αλλά έργα που έφτασαν σ' ένα σημαντικώτατο άποτέλεσμα κ' είναι ικανά ν' άνοιξουν τους πνευματικούς όρζιζοντες άνθρώπων που νομίζεις ότι ζούν σε άποθήκες με χαμηλά ταβάνια και στενά παράθυρα, κλεισμένα από χοντρά κάγκελα και πυκνώτατο δίχτυ. Το «Γέρο του Μωριά» δεν μπορεί, φυσικά, να τον διεκδικήσει όλόκληρον ή λογοτεχνία. Τουτό όμως δεν είναι λόγος για να πανηγυρίσουμε με λιγώτερο ένθουσιασμό, άφου όλη ή πνευματική ζωή ενός τόπου δεν μπορεί και δεν πρέπει να κλείνεται στις σελίδες των λογοτεχνικών βιβλίων.

Ο κ. Μελάς ξεκίνησε από την ιστορική αλήθεια, από τά γνωστά κ' επίσημα γεγονότα που προκαλούν την έκπληξη και τον θαυμασμό, αλλά κάποτε την άπορία και την άμφισβόλια, για να φτάσει στον άνθρωπο, στην καθημερινή ζωή του ιστορικού προσώπου που ήθελε να εξηγήσει και να στερεώσει καλύτερα στην έθνική συνείδηση. Έμεινε δηλαδή στο πλαίσιο της ιστορίας. Κι' ούτε μπορούσε να κάμη διαφορετικά, άφου ο Κολοκοτρώνης και ή δράση του ούτε θρύλος είναι, ούτε άνήκουν στον κύκλο των ιστορικών γεγονότων που άμφισβητούνται στη βάση τους. Άλλά δεν κατορθώνει ο καθέννας να μείνη στο πλαίσιο της ιστορίας και να μη ζητήση ένίσχυση από τη φαντασία του που λιγοστεύει, φυσικά, τις δυσκολίες σε παρόμοιες περιστάσεις. Όταν μάλιστα εκείνος που καταπιάνεται με εργασίες αυτού του είδους είναι λογοτέχνης περισσότερο παρά ιστορικός έχει πολύ πιο επικίνδυνους και τυραννικούς πειρασμούς. Πειρασμούς, που δεν βλέπει ίσως ν' άποκρούονται πάντα με άσκητική καρτερία, γιατί γίνονται κάποτε άφορηή να γραφτούν έργα, που μολονότι δεν έχουν καμιά σχέση με την ιστορία, είναι μοναδικά λογοτεχνήματα.

Όστόσο ο κ. Μελάς δέ θέλησε να δώσει μόνο λογοτεχνικό έργο. Η, άκριβέστερα, έμόχθησε για να δώσει λογοτεχνικό έργο που να έχει στερεό ιστορικό βάθος. Έτσι, ο «Γέρος του Μωριά»

στηρίζεται σε άλλες προϋποθέσεις και σε άλλη προπαρασκευή. Άλλά και καλά δεν είναι μόνο ο μόχθος εκείνος που έδωσε άποτέλεσμα. Ο κ. Μ. όποιαδήποτε ιστορική κατάρτιση κι αν είχε, δεν μπορεί παρά να κωφάστηκε πολύ από την άναίτηρη και την έξονόηση του ιστορικού όλκισού που του χροιάζοταν. Η ιστορική όμωσ ή ή λογοτεχνική δημιουργία δεν παράξουν ποτέ από τον κόπο και το ζήλο. Η το πολύ-πολύ, ο κόπος και ο ζήλος είναι άρκετά για να σχηματισθή μιά μεριότητα, — στην περιοχή της τέχνης ή της επιστήμης, αδιάφορο, — μιά από τις μεριότητες εκείνες που βρίζονται συχνά σε στενή έπαρση με τα μεγάλα κοινά και δεν ν' αφήνουν να έχει όφεις άπαιτήσεις. Έμόχθησε, λοιπόν, και ο κ. Μ. Το μόνο όμως που δεν φαίνεται στο «Γέρο του Μωριά» είναι ή κούρασή του. Και τουτό είναι μιά από τις μεγαλύτερες άρετές του έργου.

Αναζητήθηκε δηλαδή καθετί που έχει σχέση με τον Κολοκοτρώνη, με τά πιο άσημνα και τά πιο σπουδαία περιστατικά της ζωής, μ' εκείνα που αναφέρονται στη γενιά του και στην παιδική του ήλικία και μ' όσα εξηγούν τις άποφάσεις και τις επιτυχίες των χρόνων της μεγάλης του δράσεως. Αναζητήθηκε, άκόμα, κάθε πληροφορία που καθορίζει την εποχή και κίνει νοητά μερικά πράγματα που μένουν γόφοι στα βιβλία πολλών επιστημόνων ιστορικών. Άλλά καμιά πληροφορία δεν πέρασε στις σελίδες του «Γέρου του Μωριά», προτού πετάξει μακριά της τη μούχλα της ιστορικής έξακριβόσεως και προτού βρή τον καλμό της ζωής από την ύποία προέρχεται.

Το βιβλίο δεν άρχίζει με τον Κολοκοτρώνη. Ούτε καν με τους πρώτους προγόνους του. Ο κ. Μ. έπειτ' από έναν πρόλογο, όπου καθορίζει με γενικούς χαρακτηρισμούς και γενικώτερες άκόμα συγκρίσεις τη θέση του Κολοκοτρώνη στον Άγώνα και μάς αφήνει να εκτιμήσουμε τη σοβαρότητα των ιστορικών κριτηρίων, επάνω στα όποια ατήριξε την εργασία του αυτή, μάς παρουσιάζει τους προδρόμους των ήρώων του 21, τους κλέφτες, μάς ιστορεί σύντομα τη ζωή τους, τά έθιμά τους, τις καταπληκτικές τους ικανότητες, τους άγώνες τους. Κ' ή εισαγωγή αυτή, που άποτελείται από σελίδες γεμάτες θαυμασμό για το γεγονός ότι λαός σκληρωμένος κατώρθωσε να δώσει στρατιωτικές οικογένειες με μεγάλη και άυστηρή παράδοση, είναι άπαραίτητη, γιατί κ' ή γενιά των Κολοκοτρωναίων έχει βγει από την τάξη των κλεφτών. Άλλά ή αξία της εισαγωγής δεν είναι μόνο αυτή. Ο κ. Μ. ιστορώντας τις άρετές των κλεφτών βρήκε τον άφηγηματικό τόνο που έπρεπε να κρατήσει σε όλο το βιβλίο. Βέβαια, ο αφηγηματικός τόνος δεν είναι κάτι που μπορούμε να το κανονίσουμε όπως θέλουμε μες. Είναι εύκολο, αλήθεια, να καθορίσουμε ποιος ταιριάζει στο έργο αυτού ή εκείνου του είδους. Άλλά το λογοτεχνικό, ή το ιστορικό έργο με λογοτεχνική μορφή, ούτε με συνταγές γράφεται, ούτε είναι άποτέλεσμα ύπολογισμών και πόθων που δέ στήριζονται σε πραγματικές δυνάμεις. Όστόσο ο κ. Μ.

κατόρθωσε να βρῆ τὸν τόνο πού ἔστρεψε στήν περίστασι, τὸ ζωντανὸ καὶ σχεδὸν πανηγυρικὸ ἐκεῖνο ὄψος πού φωτίζεται ἀπὸ τὸ θαυμασιὸν πού μᾶς πλημμυρίζει γιὰ ἕναν ἥρωα, καὶ νὰ τὸν κρατήσῃ σὲ ὅλο τὸ βιβλίον. Κι' αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα, πού ἀμφισβάλω ἂν μπορῆ νὰ τὸ ἐπιδείξῃ ἄλλος πεζογράφος μας. Δὲν ξεχνῶ τὰ λίγα, ἀλλὰ πραγματικῶς ἀξιόλογα νεοελληνικά λογοτεχνικά κείμενα. Ἄλλωστε γιὰ τὰ περισσότερα μὴ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσω καὶ γὰ καθορίσω τὴ θέσι τους στήν πνευματικὴ μας ζωὴ.

Ἀλλὰ ἡ ἐνόησις ὅρους πού ὑπάρχει στὸ «Γέρο τοῦ Μωριά», δὲν βρίζεται σὲ κανένα ἄλλο νεοελληνικὸ πεζογράφημα. Καὶ ἡ ἐνόησις αὐτὴ εἶναι πολὺ πρὸ θαυμαστῆ, ἀφοῦ κατορθώνει νὰ μένῃ ἀδιάσπαστη σὲ κείμενο μὲ ἔκτασι πού δὲν εἶναι συνειθισμένη γιὰ λογοτεχνικά ἔργα. Ὁ πρῶτος τόμος τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά» ἔχει τετρακόσιες πενήντα σελίδες, στις ὁποῖες τὸ κείμενο εἶναι ἀπαιτητικώτατο καὶ δὲν παραχωρεῖ οὔτε μιὰ φράσιν τῆς θέσι του σὲ εἰκόνες ἢ σὲ βινέτες. (Οἱ δώδεκα εἰκόνες πού στολίζουν τὸ βιβλίον εἶναι ὁλοσέλιδα hors texte.)

Καὶ ὅμως δὲν θὰ βρῆτε σ' ὅλο τὸν τόμο μιὰ παραγράφο ἢ μιὰ φράσιν πού νὰ κέρρη, πού νὰ δείχνῃ κούρασι ἢ ἀδυναμία, πού ν' ἀποτελῆ μικρὴ παραφρονία στὴ μεγάλη κ' ἔντονη φραστικὴ ἀρμονία πού εἶναι ὁ «Γέρος τοῦ Μωριά».

Ἐπειτα, ἡ μορφὴ τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά» δὲν εἶναι θαυμαστὴ μόνο γιὰ τὸν ἀδιάσπαστο τόνο πού κυριαρχεῖ σὲ ὅλες τὶς σελίδες του. Τὴν πραγματοποίησι τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος βοήθησε πολὺ καὶ τὸ καλὸ μεταχείρισμα τῆς δημοτικῆς. Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολὴ, ἂν ὑποστηρικθῇ ὅτι ἡ δημοτικὴ ἔκαμε μὲς ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά» μιὰν ἐπίδειξι, πού δὲν τολμοῦσαν νὰ τὴν φανταστοῦν κ' οἱ πρὸ ἀνεπαρύλακτοι ὄπαδοί της. Ὁ κ. Μ. ἀρκέστηκε στὸ λεξιλόγιον καὶ στὸ συντακτικὸν της. Αὐτὸς ὅμως ὁ περιορισμὸς, πού θὰ τρόμαξε ὅσους πιστεύουν καὶ ὑποστηρίζουν μὲ φανατισμὸ σχεδὸν ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ δὲν μπορεῖ ν' ἀνταποκριθῇ σὲ ὅλες τὶς ἀνάγκες, ἔκανε νὰ φανῇ ἀκόμα μεγαλύτερος ὁ πλοῦτος τῆς δημοτικῆς. Ἡ μορφὴ τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά» εἶναι, βέβαια, λογοτεχνικὴ. Τὸ ἔργο ὅμως δὲν εἶναι μόνο λογοτεχνικόν. Δηλαδή ἡ βιογραφία αὐτῆ (ἀκριβέστερα ὁ «Γέρος τοῦ Μωριά» θὰ ἔπρεπε νὰ ὀνομαστῇ «vie romanesque») εἶχε νάντιμιωτικὴ φραστικὴ ἀνάγκη πού δὲν παρουσιάζονται στὰ καθαρῶς λογοτεχνικά ἔργα. Καὶ τὶς ἀντιμετώπισε μὲ τὸν ἱκανοποιητικώτερον τρόπο. Πουθενὰ δὲν αἰστάνεσαι τὴν ἔλλειψιν τῆς κυριολεξίας, ἢ φραστικῆς φτώχειας. Κι' ὄχι μόνο στὰ περιγραφικὰ μέρη, ὅπου ἡ καθαρεύουσα ὑστερεῖ καὶ ἀναζητεῖται κ' ἀπὸ τοὺς πρὸ συντηρητικοὺς ἢ λυρικῆς καὶ ζωντανῆς φράσι τῆς δημοτικῆς. Ἀλλὰ καὶ στὶς σελίδες ἐκείνες, πού εἶναι γεμίτες ἀπὸ καταστάσεις πού ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι δὲν μποροῦν νὰ δοθοῦν, παρὰ μὲ τὰ ὀρισμένα καὶ πολυμεταχειρισμένα ἐκεῖνα κλισιὰ τῆς καθαρῆς, πού ἔχει καθιερώσει ὁ χρό-

νος καὶ ἡ συνήθεια. Καὶ στήν περιγραφὴ μᾶς μάχης καὶ στήν ἔκφρασι τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, καὶ στις πολεμικὰς διαπραγματεύσεις καὶ στὸν καθορισμὸ τῶν πρὸ κοινῶν καὶ πεζῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς, ἢ δημοτικῆ τοῦ κ. Μ. φαίνεται ἄξια καὶ πλούσια. Καὶ ἡ δημοτικὴ τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά» δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα ἐκείνη πού, γιὰ νάνταποκριθῇ σὲ ὅλες τὶς ἀνάγκες, δέχεται κάθε προσωρὰ ἢ κάνει αἰσθητικὰς συμβιβασμούς. Ἀποφεύγει κάθε δάνειον, καὶ τὸ πρὸ ἀσήμαντο καὶ συχωρημένο, ἀπὸ τὴ μιχρὴ, ἀλλὰ κατορθώνει καὶ κατὰ ἄλλο, πού ἴσως ἔχει μεγαλύτερη ἀκόμα ἄξια: δὲν παρασύρεται ποτε στὸν κατήφορον τοῦ γλωσσικοῦ φανατισμοῦ καὶ μένει πάντα μακριὰ ἀπὸ κάθε γλωσσικὴ βαρβαρότητα. Σὲ καμμιά σελίδα τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά» δὲ θὰ συναντήσετε μιὰ λέξιν πού νὰ προφέρεται μὲ κόπο, ἢ νάφρη ἢ ἦχον ἀταίριαστο μὲ τὴν περίστασι. Καὶ λίγα, πολὺ λίγα νεοελληνικά πεζογραφήματα ἔχουν τὴ φράσιν τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά», μιὰ φράσιν πού ἔχει γίνῃ μὲ κόπο ἀλλὰ καὶ μὲ γοῦστο, πού εἶναι καλὰ δουλεμένη καὶ ζυγιασμένη καὶ ἐφαρμόζει τόσο ἀσθηρὰ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ περιττοῦ, ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ θυσιάσῃ ὄχι μιὰ λέξιν της ἀλλ' οὔτ' ἓνα σημεῖο τῆς στίξεως. Στὸ «Γέρον τοῦ Μωριά», ἡ λέξιν ἔχει τὴν ἄξια της, εἶν' ἕνας κόσμος ὁλόκληρος, καὶ ποτε δὲν χάνει τὸ περιεχόμενόν της, τὸ χροῖμα της, τὸν ἦχον της, ἀπὸ μιὰ κακὴ τοποθέτησι.

Βέβαια, ὅλ' αὐτὰ, στοιχεῖα ἄρτιας λογοτεχνικῆς μορφῆς, δὲν τὰ συγκέντρωσε στὶς σελίδες τοῦ «Γέρον τοῦ Μωριά» ἡ τύχη ἢ ἓνα ἐξαιρετικὸν κέφι. Ἐχουν τὴν ἐξήγησίν τους, καθαρὴ καὶ ἀναντίρρητη: εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μακρῆς κ' ἐπίμονης λογοτεχνικῆς προπαγανδιστικῆς. Ὁ κ. Μ., πού ἔδωσε πάντα μεγάλη σημασία στὸ καλὸ ὄψος, δὲν ἐπατάλησε μάταια δυνάμεις. Ἐπέγραψε ἴσως, γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ «Γέρον τοῦ Μωριά», ἀπὸ σκοποὺς πού δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν σοβαρότητα γιὰ ἓνα λογοτεχνικόν. Ἐφτάσε ὅμως. Καὶ δὲν ἔφτασε κουρασμένος ἢ παραστρατημένος. Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, ἔδωσε στὸ νεοελληνικὸν πεζὸν λόγον ἓν' ἀπὸ τὰ κείμενα ἐκεῖνα πού ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ λύσουν τὰ μεγάλα του προβλήματα καὶ νὰ τὸν φέρουν πλησιέστερα στὸ μεγάλο κοινόν, —στὸν προορισμὸν του.

* *

Ἄλλ' ὁ «Γέρος τοῦ Μωριά» δὲν χαρίζει μόνο μιὰ αἰσθητικὴ χαρὰ. Ἄλλωστε καμμιά αἰσθητικὴ χαρὰ δὲν μπορεῖ νὰ λογαριάζεται, ὅταν πηγάζῃ ἀπὸ ἓνα φραστικὸν πυροτέχνημα πού δὲν προκαλεῖ, παρὰ μερικὰς ἐκπλήξεις, δὲν ἀφήνει καμμιά διαρκέστερη ἐντύπωσι καὶ δὲν κατορθώνει νὰ φτάσῃ στὸν ἐσωτερικὸν μᾶς κόσμον, νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὸν ὄριζοντα, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὸν κἀνῃ νὰ συνειδητοποιήσῃ ὅ,τι ἔχει ἐντὸς του.

Στὸ ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτὸ φτάνει ὄχι ἐκεῖνος πού ἔφερε νὰ γράφῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος πού ἔχει νὰ πῇ πράγματα εἰλικρινῆ καὶ προσωπικά. Ὅλα τ' ἄλλα, οἱ σπάνιες λέξεις κ' οἱ καλοδουλεμένες φράσεις, ἔχουν, φουσικά, τὴν ἄξια τους καὶ πρέπει νὰ λογαριάζονται περισσότερον σ' ἓναν τόπον

πού δὲν ἔχει ἀκόμα μεγάλη κ' εὐεργετικὴ παράδοσι πεζοῦ λόγον. Ἀλλὰ μένον χωρὶς βιάσῃ καὶ ξαιρνετὰ παρουσιάζονται ἀπλὰ σχήματα πού δὲν ἐκφράζουν τίποτα, ὅταν λείπῃ ἡ προσωπικὴ πνοή, τὸ συμπέρασμα τῆς ἀτομικῆς πείρας καὶ ὁ παλμὸς τῆς βαθειᾶς συγγνήσεως, — τὸ περιεχόμενον. — Καὶ ἡ ἔλλειψιν περιεχομένου σὲ ἔργον σάν τὸ «Γέρον τοῦ Μωριά» δὲν κρύβεται μὲ τίποτα. Εἶναι αἰσθητὴ καὶ σ' ἐκεῖνον ἀκόμα, πού δὲν ἔχει εἶδησι ἀπὸ σοβαρὴ λογοτεχνικὴ καὶ ἱστορικὴ ἐργασία καὶ, ἀπὸ κακὴ πνευματικὴ διαπαιδαγώγησι, περιορίζει σὲ ἀπίστευτο καὶ ἀελλοπιστικὸν βαθμὸν τὶς ἀπαιτήσεις του.

Ὁ κ. Μ., ὅπως βρῆκε ἀμέσως τὸν ἀφαιρηματικὸν τόνον πού ταίριαζε στὸ «Γέρον τοῦ Μωριά», ἔδειξε ἀπὸ τὶς πρῶτες σελίδες καὶ τὴν ἀπόφασίν του νὰ μὴν ἐποφελῆθῃ ἀπὸ τὸ θέμα γιὰ νὰ γράφῃ ἔργο ἐντυπωσιακόν, ἀλλ' ἄδειο καὶ μὲ ζοῆ πού τελειώνει μαζί μὲ τὴν ἐπικαιρότητα. Ἀφήνει νὰ ξεχυθῇ ἀπάνω στὶς πρῶτες συγχοίσεις ἀσυγκράτητος ὁ ἐνθουσιασμὸς του γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη. Ὁ θαυμασμὸς ὅμως αὐτὸς δὲν ἐκφράζεται μὲ τὶς φράσεις καὶ τὶς λέξεις πού μοιάζουν μὲ πατριωτικὰ σαλπίσματα, μὲ τὰ σαλπίσματα ἐκεῖνα πού παρασύρουν, μὲ τὸν πάταγο περισσότερον παρὰ μὲ τὴν τέχνη. Εἶν' ἕνας θαυμασμὸς πού δὲν πηγάζει ἀπὸ ἀλλοπροσούνη, ἀλλ' ἀπὸ τὴν πεποίθησι τοῦ μελετητοῦ πού ἔκαμε τὶς ἔρευνές του καὶ ἀπὸ τὰ συμπεράσματα τοῦ γενικώτερου πνευματικοῦ ἀνθρώπου πού εἶδε ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὰς τοῦ ἓνα ἱστορικὸν γεγονὸς κ' ἓνα ἱστορικὸν πρόσωπον, τὸ αἰστάνθηκε καὶ τὸ τοποθέτησε στὴ συνειδήσιν του. Εἶναι περισσότερον ὁ θαυμασμὸς αὐτὸς ἀγάπῃ ἤρεμῃ, ἀλλὰ καὶ βαθειά. Κ' ἐκεῖνος πού ἀγαπάει ἤρεμα, μπορεῖ νὰ δῇ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ καλύτερα καὶ βασιμώτερα πρόσωπα καὶ πράγματα ἀπὸ κείνον πού θαυμάζει ἀπεριόριστο κ' ἀνεξέλεγκτο. Ἀλήθεια, ὁ θαυμασμὸς εἶναι στοιχεῖο ζωῆς. Κ' ἔχει βρεῖ τὸν προορισμὸν τοῦ ἐκεῖνος πού, μολοντὶ ζωσμένος ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς σκληρῆς πείρας, θαυμάζει τὸν ἀνθρώπον κ' ἔτσι ἀνεβάζει τὸ ἐπίπεδο τῆς δικῆς του ζωῆς. Ὁ ἀπεριόριστος ὅμως θαυμασμὸς, πού, ἂν δὲν ἔχῃ τὴν ἄξια στοιχείου ζωῆς, εἶναι μιὰ διεξοδος ἢ, ἂν θέλετε, μιὰ ἐξοδος κινδύνου σὲ στιγμὲς ἠθικῶν κρίσεων, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μέθοδος ἱστορικοῦ. Καὶ ὁ «Γέρος τοῦ Μωριά» δὲν εἶναι, ὅπως εἶπαμε, μόνο λογοτεχνικὸν ἔργο.

Ὁ κ. Μ. δὲν ἔπεσε σ' αὐτὸ τὸ λάθος. Καὶ μποροῦσε νὰ πέσῃ αὐτὸς εὐκολώτερα ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα ἱστορικόν, πού ἐνθουσιάζεται δυσκολώτερα ἀπὸ τὸ λογοτεχνικόν καὶ παθαίνεται λιγώτερον ἀπὸ τὶς ψυχικὰς περιπέτειες τῶν ἡρώων του. Ἀγάπησε ὁ κ. Μ. τὸν ἥρωά του, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔκρινε. Τὸν παρουσίασε στὶς μεγάλες του στιγμὲς, ἀλλὰ δὲν τὸν λησμόνησε θεληματικὰ στὶς ἀδοξές ἡμέρας του. Τὸν ζύγισσε, καὶ στὴν πλάστιγγα δὲν ἔβαλε τὴν ἀγάπην του. Ἐπειτα, ἀφοῦ τὸν ἐτοποθέτησε πρὸ τῆς συνειδήσιν του, τὸν ἀνέβασε ἐκεῖ πού τοῦ ἔπρεπε. Ἐδωσε δηλαδή στὸν ἥρωά του τὸ καλύτερον καὶ πρὸ ἀκλόνητον βᾶθος: τὴν πεποίθησι πού ἔχει σχηματισθεῖ μὲ τὴν ἔρευνα καὶ τὴν ἀκριβοδικαὴ σύγκρισιν προσώ-

πων καὶ καταστάσεων, προετοιμασμένον γεγονότων καὶ τυχαίων περιστατικῶν, ἀγόνων καὶ θυσιῶν.

Ἔτσι, ὁ κ. Μ. μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τὴν Κολοκοτρώνη καὶ νὰ τὸν παρουσιάσῃ μὲ τὸν τρόπο ἐκείνον πού κάνει τοὺς ἥρωας πρὸ νοητοῦς κ' ἀνθρώπινους. Τὸν ἔφερε πρὸ κατὰ μᾶς. Αὐτὸς ὅμως ὁ Κολοκοτρώνης εἶν' ἐκεῖνος πού μιλάει ἀμεσώτερον στὴν ψυχὴν μας καὶ τὴν βυθίζει σ' ἔκτασι. Ἡ ἀραιὴ ὀμίλησι, πῶς ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης κ' ἔμενε, ἐξιδανικευμένος ἢ ὀποσδήποτε ἄλλωτὸς παραμορφωμένος, διαλύθηκε. Καὶ μολὶς ἔλειπε τὸ λεπτὸν αὐτὸ χροῖμα, ἔγινε κατὰ περισσότατον: οἱ ἀποστάσεις ἀλλάξαν, ὁ Κολοκοτρώνης βρέθηκε ἀμέσως πρὸ κατὰ μᾶς ἀπ' ὅ,τι νομίζαμε. Καὶ τότε γινώσκουμε τὴν ψυχικὴν του δύναμιν, τότε ἐκτιμῶμε ὅπως τῆς ἔπρεπε τὴν ἔκτασι τῆς πείρας του καὶ τότε καταλάβαμε πῶς ὀπίκο, ἀλλὰ καὶ πῶς ἀνεκτίμητο εἶν' ἐκεῖνο πού κάνει τοὺς ξεχωριστοὺς ἀνθρώπους.

Στὸ «Γέρον τοῦ Μωριά» τοῦ κ. Μ. μάθαμε κατὰ ἀκόμα πρὸ σπάνιον: τὸ μυστικὸν τῆς διαπλάσεως ἓνος ξεχωριστοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κ. Μ. ξεκίνησε, ὅπως σημειώσαμε στὴν ἀρχήν, ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθειαν (ἀπὸ τὰ μεγάλα κ' ἐπίσημα γεγονότα), γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν καθημερινὴν ζωὴ τοῦ Κολοκοτρώνη. Καὶ νὰ ἐπιμελῇ σ' αὐτὴν, προσθέτουμε τώρα. Ἀκριβῶς ὅμως ἡ ἐπιμελὴν του μᾶς ἐγνώρισεν τὸν ἀνθρώπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον βγήκε ὁ ἥρωας. Καὶ ἡ ἐπιμελὴν αὐτῆ ἔγινε ἀσθηματικὴ ἐργασίας. Ἔτσι, ἡ πρὸ ἀσήμαντη καὶ παραπεταμένη λεπτομέρεια ἀναζητήθηκε, κριθῆκε, πῆρε κατὰ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἔρευνας τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ λογοτέχνη τὴν ἄξια ὁλόκληρου κόσμου, ἔγινε θεμέλιον μεγάλου καὶ λαμπροῦ οἰκοδομήματος. Κάποτε μάλιστα συμπληρώθηκε. Καὶ στὸ σημεῖον αὐτὸ οἱ ἱστορικοὶ ἴσως νὰ ἔχουν τὶς ἀντιρρήσεις τους. Ἡ συμπλήρωσι ὅμως δὲν ἔφερε τὴν ἀλλοίωσι, ἀφοῦ ποτε δὲν προσχώρησε πρὸς ἀπ' τὰ ὄρια ἐκεῖνα ὡς τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ φτάσῃ ἡ λογικὴ κ' ἡ φαντασία ἀκόμα τοῦ ἱστορικοῦ. Γιατί κ' ὁ ἱστορικὸς ἔχει τὴ φαντασίαν του κ' ἡ φαντασία τῶν ἱστορικῶν συχνὰ εἶχε τὴν πρὸ ἀδιαφιλονέουσι ἐπαλήθευσιν.

Ὅποσδήποτε, ἡ ἐπιμελὴν στὴ λεπτομέρεια καὶ στὴ συμπληρωσὴν της, μολοντὶ μπορεῖ νὰ συζητηθῇ ἀπὸ ἀρμοδιώτερον στὰ ζητήματα τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἱστορικῶν μεθόδων, μᾶς ἔδειξε πῶς γίνεται ἓνας ξεχωριστὸς ἀνθρώπος. Στ' ἀσήμαντα τῆς καθημερινῆς ζωῆς εἶδαμε τὴν τακτικὴν τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου πού κατάφερε νὰ φανῇ ἄξιος σὲ μεγάλες κρίσεις, τὴ βαθμιαία χαλύβωσι τῆς καρτερίας του, τὸν ἀργὸν κ' ἐπίπονον βηματισμὸν ὅλων τῶν δυνάμεών του πρὸς τὴν τέλειαν ὁριμότηταν. Ὅλ' αὐτὰ ὅμως, ἂν καὶ ἀποτελοῦν ἓνα μυστικόν, δὲν εἶναι μέθοδος, συνταγὴ. Οὔτ' ἔχουν σκοπὸν νὰ δημιουργήσουν μιμητὰς, ἀνθρώπους χωρὶς προσωπικότητα κ' ἄξια. Ἀπεναντίας, κάνουν τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον, πού εἶναι καὶ πολὺ θετικώτερον: Κραυγάζουν στὸν ἀνθρώπον ὅτι πρέπει νὰ δημιουργήσῃ, σ' ἓναν ὁποιοδήποτε κύκλον δράσεως. Καὶ ἡ

κραιώγη τους δὲν ἀντιχρῆσ' ἐρημιά. Ὁ μέγας ἀγώνας τοῦ Κολοκοτρώνη, ποῦ ἔχει δοθεῖ στὸ «Γέρον τοῦ Μιοριᾶ» μὲ τὸν ἐντονότερο τρόπο, πτάζεται πῶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποῦ ἀκούει τὴν κραιώγη αὐτή, τὸν φοβίζει στὴν ἀρχὴ καὶ τὸν κίνει νὰ λυγίσῃ καὶ νὰ κοιόσῃ τὴ μικρότητά του. Παθαίνει ὁ ἀναγνώστης ὅ,τι καὶ ὁ ἄνθρωπος ποῦ βρίσκεται στοὺς πρόποδες πανύψηλου βουνοῦ. Δὲν ἀρνεῖ ὅμως νὰ περάσῃ ἢ κατὰ πλῆξῃ καὶ ὁ ἀγώνας αὐτὸς γίνεται ἐκεῖνο στὸ ὅποιο καταλήγει κάθε βιβλίο μὲ ἀληθινὰ σοβαρὸ περιεχόμενο: πρότυπο ἢ κίνητρο ἢ θέλετε, δημιουργίας.

Ἄλλ' ὁ «Γέρον τοῦ Μιοριᾶ» δὲν καταλήγει μόνο σ' ἐν' ἀποτελεσμα. Δίνει καὶ μιὰ ἐξήγησιν. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι, βέβαια, ἕνας ἄνθρωπος καὶ ἡ δράση του μιὰ θανμαστή ἀτομικὴ προσπάθεια. Κανένας ὅμως κλάτανος δὲν ὑψώθηκε ποτὲ χωρὶς ρίζες. Κι' ὁ Κολοκοτρώνης δὲν μπορεῖ, παρὰ νὰ εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ζωτικότητος μιᾶς γαίας. Στὴ σταδιοδρομίᾳ του νοιώθουμε τὸν παλμὸ ἐνὸς ἔθνους. Κι' ἀπὸ αὐτὸν μποροῦμε νὰ κρίνομε πόσα δικαιώματα εἶχε στὴν ἐλευθερία ὁ λαὸς ποῦ ἔβγαλε ἕναν Κολοκοτρώνη. Φυσικά, στὴν ἐξήγησιν αὐτὴ δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ νέο. Ἄλλὰ στὸν κύκλο τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν χρειάζεται τόσο τὸ νέο, ὅσο τὸ περισσότερο δικαιολογημένο, τὸ καλύτερα ἐξηγημένο. Καὶ ἡ ἐξήγησιν ποῦ δίνεται μὲ τίς σελίδες τοῦ «Γέρον τοῦ Μιοριᾶ», εἶναι, θαρρῶ, περισσότερο ἀπὸ ἀρκετὴ.

Π. Χ.

«Πασχαλινὸ Δεύκωμα»: ἐπιμέλεια Μαρίου Βαϊάνου—Σπ. Καζάζης.

Οἱ κκ. Μάριος Βαϊάνος καὶ Σπ. Καζάζης ἐξέδωκαν ἐν' ἀπολύτως εὐπρόσωπο «Πασχαλινὸ Δεύκωμα», μὲ 160 σελίδας σὲ σχῆμα βιβλίου. Γιατὶ καὶ ἡ τυπογραφικὴ του ἐπιμέλεια εἶναι ἀληθινὰ ἄψογη καὶ ἡ πυκνὴ του ἐκτίπωση, ἢ διάταξις τῆς ὕλης, ἢ ἀποτύπωση στίχων καὶ εἰκόνων πολὺ ἐπιτυχημένες καὶ πραγματικὰ διδακτικὲς γιὰ καρόμοιες ἐργασίες νέων, οἱ ὅποιοι συχνὰ παρουσιάζουν, πρὸ πάντων εἰς τὸ εἶδος αὐτό, βιβλία ἄκοσμα καὶ ἐντελῶς ἀσυστηματοποίητα. Σὲ χωρὶς εἰρημῆ, ὑπάρχουν ἐπίσης ὀκτώ εἰκόνες, ἀρχίζοντας ἀπὸ μιὰ Παναγία τοῦ Παρθένου τῆς συλλογῆς Λοβέρδου, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν φωτογραφίες πινάκων τοῦ Γ. Βάσσου, τοῦ Γ. Καλμοῦζου, τῆς δ. Στεφανοπούλου κλπ., καθὼς καὶ γλυπτικῶν ἔργων τοῦ Τόμπρου—τῆς προτομῆς τοῦ Μπρούκ.

Ὅσο γιὰ τὸ περιεχόμενον, οἱ ἐκδότες ἐκατόρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν τὰ καλύτερα ὀνόματα καὶ συνεργασίας ἀπὸ τίς πλέον ἐκλεκτές. Ποιὸν νὰ πρωτοαναφέρῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς εἰς συνεργάτες; Εἶναι ὅλη ἡ σύγχρονὴ μας κίνησις εἰς ἔργα πεζά, ποιητῆ, εἰς στίχους, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐπίσης ἀρθροῦν τὸ βιβλίον, καὶ εἰς εἰκόνας. Μὲ μειοψηροσύνην οἱ κκ. Βαϊάνος καὶ Καζάζης γράφουν εἰς τὸ τέλος ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύεται ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, ὅπως τὸ

ἐπιθυμοῦσαν, ἀλλ' ὅτι ἐλπίζουν αὐτὸ γὰ γίνῃ στὸν ἐρχόμενον χρόνον. Τὸ βέβαιον εἶναι, πὸς ἐλάχιστα ὀνόματα λείπουν, καὶ ὅτι ἡ ἀπονομή των ἀντισταθρῆται ὑπεραρκετὰ ἀπὸ ἄλλα ὀνόματα, ποῦ μένουν θεληματικὰ παράμερα ἀπὸ τὴν συνήθη δημοσιότητα: οὔτε πρέπει νὰ νομίσῃ κανεὶς ὅτι τὸ ὄρατον αὐτὸ βιβλίο ἔχει χαρακτηρὰ ἐλαφρὸν καὶ κάπως ἄνισον: οἱ ποιητὰί μας καὶ οἱ συγγραφεῖς μας ἔδωσαν ὅλοι πράγματα ἀντάξια τῆς υπογραφῆς των, μὲ εὐλιζομένην, σοβαρότητα καὶ εὐσυνειδησίαν, ὅπως θὰ τὸ ἔκαρναν προκειμένου γιὰ οἰονδήποτε φιλολογικὸν περιοδικὸν τῶν ἡμερῶν μας. Οὔτε αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀκόμη ἐργασίαι λείπουν ἀπὸ τὸ τεῦχος: ἐσημειώσαμεν τοὐλάχιστον πέντε. Λείπουν μόνον αἱ μεταφράσεις ξένων πεζῶν ἔργων, καθὼς ἄλλως τε θὰ ἔπρεπε. Καὶ ἔτσι, τὸ «Πασχαλινὸ Δεύκωμα» ἐγκαινιάζει τὴν σταδιοδρομίαν του μὲ μιὰν ἀρίστην εἰσαγωγὴν.

Α.

Φάνη Μιχαλοπούλου: «Τὸ μουσικὸ συναίσθημα στὴν πρωτόγονη μορφὴ του». (Α'. Μαγεία. Β'. Θρησκεία. Γ'. Φυσιοκρατία).

Ἱστορικὴ μᾶλλον μελέτη, παρὰ καθυρὴ αἰσθητικὴ εἶναι καὶ ἡ νῦν πραγματεία γιὰ τὴ μουσικὴ καὶ τὸ μουσικὸ συναίσθημα, ποῦ ἐξέδωκεν ὁ κ. Φάνης Μιχαλόπουλος, μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἀληθινὰ καὶ πρωτότυπη, γιὰ τὴν Ἑλλάδα τοὐλάχιστον, μελέτη, ποῦ καὶ τμηματικὰ δημοσιευμένη ὅταν τὴν διάβασα, πέφτει στὰ «Μουσικὰ Χρονικά», κίνησε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν προσοχή μου, καὶ πολὺ περισσότερο τώρα, ποῦ τὴν ἐξάρηκα ὀλόκληρη, μαζεμένη σὲ τόμο. Ὁ κ. Μιχαλόπουλος ἐξετάζει τὴ μουσικὴ ὄχι σ' ὅλη τὴν μακροίωσιν ἐξέλιξί της — θὰ χρειάζοταν τόμους γιὰ τέτοια ἔρευνα — καὶ στὴ μορφὴ τῆς αὐτοτελοῦς καὶ ἀνεξάρτητης τέχνης ποῦ ἐπῆρε στὰ νεώτερα χρόνια, ἀλλὰ εἰς πρωτόγονες ἐκδηλώσεις της, καὶ, ἰδίως, στὴ μορφὴ ποῦ παρουσίασε στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τραγωδίαν.

Οἱ ἰδέες του γιὰ τὴ μουσικὴ εἶναι καρλαϊλικὲς καὶ νιτσεικὲς. Ὁ κ. Μ. πιστεύει ὅτι ἡ μουσικὴ πηγάζει ἀπὸ τὰ βαθύτερα ἔνστικτα τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι καταλύει ὅσο καμμιὰ ἄλλη τέχνη καὶ καμμιὰ ἄλλη ἴσως δύναμη στὴ φύσιν τὰ ὄρια τοῦ ἐγὼ καὶ ξυπνᾷ μέσα μας τὴν τάση γιὰ διάχυση τῆς ἀτομικότητός μας, ἄμεσα καὶ δυνατὰ ὅσο τίποτε ἄλλο. Κατὰ τὴ γνώμη του, μουσικὴ εἶναι κάθε «ὑψωμένη», ἂν μπορῶ νὰ πῶ, κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατ' ἐξοχίην τὸ πάθος.

Ἐν γένει, γράφει, κάθε πάθος περικλείει μέσα του τὸ ἄσμα.

Μὲ τὸ ἐρωτικὸ ἰδίως εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένη ἡ μουσικὴ. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ διθύραμβος, ἡ πηγὴ τῆς τραγωδίας, ὅπου τὸ κύριο στοιχεῖο εἶναι ἡ μουσικὴ, εἶχε τὴν ἀρχὴν του στὴν γενετήσια ὄρμη καὶ στὸν ἐρωτισμὸ ἐν γένει. Αὐτὸ ἦταν γνωστὸ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν Φρόυντ ἀκόμη, ποῦ φαίνεται νὰ πιστεύῃ πολὺ τίς θεωρίες του ὁ κ. Μ. καὶ οἱ ὁποῖες δίνουν πραγματικὰ τίς ἰκανοποιητικότερες καὶ ἀληθο-

φανέστερες, ὡς σήμερα, λύσεις σ' ἕνα πλῆθος προβλήματα.

Καὶ ἡ μουσικὴ ἐπέγασε ἀπὸ ἕνα ἔνστικτο ἐπιμαζῆς, ὅπως καὶ ὅλες ἴσως οἱ τέχνες. «Ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν αἰσθανόταν ὁ ἄνθρωπος στὸ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ καὶ μιμῆται τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό του, ἢ χαρὰ καὶ ἡ περιέργεια στὸ νὰ βλέπῃ τὰ ἴδια του καθήματα δι' ἄλλων, τὸν ἔφεραν εἰς πρῶτες ἐπαναλήψεις τῶν φθόγγων του, τῶν χειρονομιῶν του καὶ τῶν κινήσεων.» Ἄλλ' αὐτὸ ἦταν τὸ πρῶτον, τὸ ὑποτυπώδες στάδιον τῆς μουσικῆς. Μὲ τὴν ἐξέλιξιν ἐγενε ὅ,τι μοιραῖα ἔπρεπε νὰ γίνῃ: ἡ πληρέστερη, ἢ πῶς ὀλοκληρωμένη φυσικὴ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου. Μέσα στὸν Τόμο, γράφει ὁ κ. Μ., ὁ ἄνθρωπος ὀλοκλήρωσε τὴν ἱστορίαν τῶν παθῶν του καὶ ἐξέφρασε ὀλόκληρη τὴ μουσικὴν του διαθήσιν πρὸς τὸ Σύμπαν. Αὐτὴ μόνη εἶναι ἡ πραγματικὴ ἱστορία του.

Δὲν μπορῶ, δυστυχῶς, στὸ σύντομον αὐτὸ σημεῖον νὰ παρακολουθῆσαι τὸν κ. Μιχαλόπουλον σὲ ὀλόκληρη τὴν μελέτην του. Τὰ κεφάλαια, ποῦ ἀφιερώνει στὴν ἐξέτασιν τῆς μαγείας καὶ τῆς θρησκείας σχετικὰ μὲ τὴ μουσικὴ, εἶναι ἀπ' τὰ πῶς ἐνδιαφέροντα τοῦ βιβλίου του, μεστὰ ἀπὸ λεπτότατες καὶ βαθύτατες παρατηρήσεις καὶ σκέψεις. Σητηζόμενος σ' ἕνα πλῆθος ἀρχαίους συγγραφεῖς, στὴ μυθολογίαν, στὴ γλωσσολογίαν, φτίνει σὲ συμπεράσματα τελειωτικά, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πῆ, ἂν ἡ λέξις αὐτὴ δὲν ἦταν κάπως ρησικίνδυνον γιὰ τόσο σκοτεινὰ καὶ ὄχι ἐντελῶς ἐρευνημέν' ἀκόμη ζητήματα. Πάντως οἱ θεωρίες τοῦ κ. Μ. ἔχουν ἐνότητα καὶ ἀληθοφάνεια, ποῦ ἂν δὲν καταπέθουν ὀριστικά, παρασύρουν ὅμως σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸν ἀναγνώστη.

Ὁ κ. Μ. μᾶς μιλεῖ γιὰ τὸ ρόλον τῆς μουσικῆς στὸν ἑλληνικὸν λυρικὸν, στὰ Μυστήρια, στὸν Διθύραμβον καὶ τέλος στὴν Ἀττικὴν Τραγωδίαν. Θὰ μὲ παρέσυρε πολὺ μακρὰ ἢ ἀνάληψη τῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Μ. ἀπάνω στὸ τελευταῖον αὐτὸ σημεῖον. Γιὰ τὴν ἄττικὴν τραγωδίαν μιλεῖ διεξοδικώτατα. Τὴν ἐξετάζει σὲ ὅλες τίς φάσεις, σ' ὅλα τὰ στάδια της, σ' ὅλα τὰ συστατικά της, ἀπ' τὴν πῶς ἀρχέγονη της μορφὴ ὡς τὴν τραγωδίαν τοῦ Εὐριπίδου. Καὶ ἀκριβῶς γιὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον τραγικὸν ὁ κ. Μιχαλόπουλος ἀναπτύσσει τίς προσωπικότερες καὶ τίς πῶς θαρραλέες, ὕστερα ἀπὸ τὴν πολεμικὴν τοῦ Νίτσε, ἀπόψεις. Ὁ κ. Μ., ἀντίθετα μὲ τὸν γερμανὸν φιλόσοφον, θεωρεῖ τὸν Εὐριπίδην ὄχι κατώτερον, ἀλλ' ἀνώτερον ἀπὸ τὸν Αἰσχύλον καὶ τὸ Σοφοκλῆν στὴ γλωσσικὴ καὶ μουσικὴ σύστασιν τῶν τραγωδιῶν του. Γιὰ τὰ χορικά τῶν «Βαχῶν» γράφει ἀνεκδοκῶς πὸς εἶναι «ἕ,τι τελειότερον παρήγαγε ἢ καθόλον ἐνθουσιαστικὴν λυρικὴν». «Ἀυτομάτως, συνεχίζει, φτάνουν σ' αὐτὰίς μας, μὲ μὴν τὴν ἀπάγγελίαν τους, ἡ μουσικὴ διάθεσις, ἢ διθυραμβικὴ ἔξαρσις, καὶ ἡ διονυσιακὴ, τέλος, μέθη, ἀπὸ τίς ὁποῖες κατείχεται ὁ ποιητής, ὅταν τὰ συνέθετε». Τόσο θαυμάζει τὸν Εὐριπίδην ὁ κ. Μ., ὥστε δικαιολογεῖ καὶ ἐκεῖνα ἀκόμη τὰ ἐλαττώματά του, ποῦ ἄλλοι του θαυμαστὲς δυσκολεύονται νὰ δικαιολογήσουν, ὅ-

πως, αἰφνης, τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεῶν. «Στὸν ἀπὸ μηχανῆς θεῶν βασιλιστῆν, λέγει ὁ κ. Μ., γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τόσο τίς ἠθικὰς, ὅσο καὶ τίς τεχνικὰς καινοτομίας του.»

Τέτοιος θανμαστὸς γιὰ τὸν Εὐριπίδην ἀπὸ ἕνα νιτσεικτὴ δείχνει μὲ πόσῃ ἀνεξαρτησίᾳ ἐρευνῆσε τὸ πρόβλημα τῆς μουσικῆς ὁ κ. Μ. Ὅσο γιὰ τὸν νιτσεισμὸν του, ἐκδηλώνεται παντοῦ, καὶ σφαιρότερον στὴν τελευταίαν κρίσιν τῆς μελέτης του, τὴν τόσο χαρακτηρηστικὴν: «Θέλετε νὰ ζήσετε; Γίνητε Μικροὶ Διδόνουσι, γίνητε μικροὶ τραγικοὶ θεοί... Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἀνήκει στὸν Διδόνουσι καὶ στὴ Μουσικὴν του...»

Π.

Δ. Π. Καλογεροπούλου: «Ἑπτανησιακὰ Σημειώματα».

Ἐπιμέλεια καὶ εὐσυνειδήτως ἱστορικὸς ἐρευνητής, ὁ κ. Δ. Καλογεροπούλος ἐξέδωκε ἕνα μικρὸν τόμον μὲ τὸν τίτλον «Ἑπτανησιακὰ Σημειώματα». Τὰ «σημειώματα» αὐτὰ περιλαμβάνουν μιὰν ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν τοῦ Κωνσταντίνου Λομβάρδου στὸν ἱστορικὸν Χιώτη γιὰ τὸν ποιητὴ Ὀδύγη Φώσκολον, μιὰ σύντομον βιογραφίαν τοῦ Μαρκοῦ, ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Παύλου Ταβουλάρου καὶ τοῦ Κωνσ. Λομβάρδου στὸν Χιώτη, καὶ τὸ ποίημα «Ὁ Γούμενος τῆς Ἀναρωνήτρας» τοῦ Ἀντρέα Μαρτζώκη, μὲ σημειώσεις καὶ μιὰ μικροῦλα εἰσαγωγή.

Ὁ κ. Κ. στὰ σημειώματά του, ποῦ τὰ ζοηρεῦσεν καὶ ὠραῖες εἰκόνας μερικῶν ἀπὸ τ' ἀναφερόμενα στὸ κείμενον του προσώπων, παραθέτει καὶ ὅλες τίς πηγὰς ἀπ' ὅπου ἀντλεῖ τίς πληροφορίες του. Οἱ πηγὰς αὐτὲς εἶναι ἀρθροῦς, σημαντικὲς, οἱ περισσότερες δυσεῦρετες, καὶ μᾶς δείχνουν μὲ πόσῃ ὑπομονῇ ἐργάζεται ὁ νέος ἱστοριοδίφης. Μὰ ἡ περιέργεια, ἢ διάθεσις, τὸ πάθος τῆς ἐρευνας δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ ζωντανέψουν καὶ νὰ κἀνομη ἐνδιαφέρον ἕνα νεκρὸ ὄλιγον. Χρειαζεται καὶ τέχνη. Ὁ κ. Κ., μολοντὸς νέος, μεταχειρίζεται τὴν καθαρεύουσα, πράγμα ποῦ τὸν ζημιώνει, καὶ στὴ σύνθεσιν τοῦ ὀλικοῦ του δὲν προσπαθεῖ νὰ δώσῃ κάπως μεγαλύτερη κίνησιν καὶ ζωὴν. Παραμελεῖ τὴν τέχνην. Καὶ ὅμως ὄχι σύντομον ἱστορικὸν μελετήματα ὡσὰν τὰ δικὰ του, ἀλλὰ καὶ ἡ σημαντικότερη ἱστορία γάνει κάθε ἐνδιαφέρον, ὅταν δὲν εἶναι γραμμένη μὲ τέχνη. Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ τέχνη, καὶ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς αὐτήν.

Π.

NEA BIBLIA

Ἄντη Περγόρη: «Διπλὸ Ξεφάντωμα» λυρικὴ συλλογὴ. Λευκωσία Κύπρου.

Αἴνου Ὁρέστη: «Ναδία, ρομάντος, καὶ ἄλλα διηγήματα». Ἐκδόσεις Δριστικῆς. Γ. καὶ Θ. Κυριακίδης, Λευκωσία Κύπρου. 1 Σελίδν. Δεμένο γρ. 12.

Γ. Κοτζιούλα: «Ὁ Στρατῆς Μυρβήλης καὶ ἡ πολεμικὴ λογοτεχνία». Δρ. 15.

Ἀλέκου Μουτζουρίδου: «Οἱ ὄρες ποῦ περνοῦν» λυρικὴ συλλογὴ.

Δεάντρου Παλαμᾶ: «Ἡ Φοινικία, ἀναλυτικὸ

σημείωμα», δρ. Β (Τό βίο και άγγλικά, κατά με- τάφραση θ. Φ. Στεφανίδη και Γ. Κ. Κατοήμπαλη).

Ελληνς Β. Δασκαλάκη: «Σκλήροι άγώνες για μιá μικρή ζωή», διηγήματα.

Elisabeth Huguenin (μεταφρ. Κ. Άρμποπού- λου): «Η συνειπαίδευσις τών δύο φύλων». Κοντο- μάρης και Σα' δρ. ΒΪ.

Ν. Ι. Χαντζάρα: «Εξέδλλια». Ίκθδ. «Μουσι- κών Χρονικών».

Ίακ. Χ. Δραγάτος: «Όμιλία επί τήρ μνημοσύ- νη Κίονατιανίνου του Παλαιολόγου». δρ. ΙΘ.

Στερίντζιμπεργ (μετάφρ. Γ. Ε. Χρυσάφη): «Μητρι- κή ιστορή και άλλα δράματα». Έλευθερουδάκης.

Γ. Ε. Χρυσάφη: «Η άγωνιστική τών δημοτικών ήρώων», (άνατύπωσις εκ του Ήμερ. τής Μ. Έλ- λάδος.)

«Ήγκυκλοπαιδικόν Ήμερολόγιον» του «Έθνικου Κήρυκος» τής Νέας Ύάρκης. 1931.

Ν. Η. Άνδριώτη, συντάκτου του Ίστορικού Λεξικού: «Περί του γλωσσικού ιδιώματος τής Ίμ- βρου». (Άνατύπωσις εκ του ΜΗ' τόμου τής «Α- θηνάς».)

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Άπό τά παοχαλινά φύλλα τών άθηναϊκών και τών έπαρχιακών εφημερίδων δέν έλειψε και εφέτος ή φιλολογική και θρησκευτικοφιλοσοφική ήλιη, ή αναφερομένη εις τήν μεγαλυτέραν χριστιανικήν έορ- τήν: τό παοχαλινόν διήγημα, —δ «Γιατρός και τό θαύμα του» του κ. Σπύρου Μελά («Έλεύθερον Βήμα»), τό «Πάοχα του Μοσχόπουλου» του κ. Πολ. Παπαχριστοδούλου («Πρωΐα»), ή «Άμπερή του Μπαντιογιάννη» του κ. Μαν. Σκουλοδή και ή «Άνάσταση τού χαρτοπαίκτη» του κ. Δημ. Μπά- γρη («Καθημερινή»), ή «Κούβλα τής νύφης» του κ. Γρ. Ξενοπούλου («Έθνος»), τό «Πάοχα του άνέργου» του κ. Μιχ. Η. Παπαστρατηγάκη («Α- κρόπολις»), κλπ., —τό επίκαιρον άρθρον, —δ «Χρι- στός τών Έλλήνων» του κ. Φώτου Πολίτη («Πρω- ΐα»), ή «Άγωνία του Πέτρου» του κ. Α. Κανούλα («Ήμερήσιος Τύπος») κλπ., — ή σύνταμος με- λέτη—δ «Βυζαντινός αυτοκράτωρ εορτάζει τό Α- γιον Πάοχα» του Καθηγητού του Πανεπιστημίου κ. Άδ. Άδαμαντίου («Καθημερινή»), «Πώς γιορ- τάζει τό Πάοχα ό λαός μας» του κ. Κωστή Μπα- σσιά («Έθνος») κλπ., —αι άναμνήσεις —δ «Αύ- τόκαλος» του κ. Γερ. Λύχνου («Έθνος») κλπ. Ίστη- ρήθη δηλαδή και εφέτος ή παλαιά αυτή συνήθεια τών εφημερίδων. Άν δέν ήσαν όμωσ όπάνια τά παοχαλινά δημοσιεύματα, έλειψαν έν τούτοις τά διηγήματα, αι μελέται, τά άρθρα και αι άναμνήσεις που πηγάζουν από ειλικρινή θρησκευτική πίστιν. Καί τό φαινόμενον τούτο δέν μπορεί να όνομασθί μεταπολεμικόν. Τά πραγματικώς παοχαλινά δημοσιεύματα έγιναν οπα- νιάτατα πολύ πρό της μεγάλης ήθικης κρίσεως, από τήν όποιαν έπέρασε ή ανθρωπότης εφαιτίας του παγκοσμίου πολέμου. Πιθανόν τό φαινόμενον τούτο να μήν έχη άμεισον οχέσις με τήν θρησκευτικήν πί- στειν του λαού, ό όποιος εξακολουθεί να αισθάνεται τήν θρησκείαν . . .

—Άπό τά αξιολογιώτερα δημοσιεύματα του δε- χαπενθημέρου είναι αι έπιφυλλίδες, τάς όποιας έγ- αινίασε ή «Πρωΐα» με τόν «Άλέξανδρον Σού- χ

των» του κ. Άριστου Καμπάνη. Ό κ. Καμπάνης άναλύει τάς κυριώτερας σαύρας του Σούτσου, εις πολλές διακρίνει τήν υπερβολήν και τήν λιβελλα- γραφικήν διάθεσιν, εξετάζει άκολούθως τόν λυρικόν Σούτσον, τά ποιήματα του όπολου χαρακτηρίζει ως «μικρά άούνδετα, στομφολόγα στιχορρήματα» και καταλήγει εις τό συμπέρασμα ότι ή ποιήσις του ει- ναι πεζολόγος.

—Είς τήν σειράν τών έπιφυλλίδων αυτών ανά- λυσις του «Έρου του Μωριά» του κ. Σπ. Μελά από τόν κ. Φώτον Πολίτην, ό όποιος τονίζει ότι ή βιογραφία αυτή δέν είναι στηριγμένη επί της ιστορικής κριτικής, άλλ' επί της αλαϊκής αλή- θειας», που είναι ό αντίκτυπος τής προσωπικότητος εις τήν συνείδησιν του λαού, τήν έπαινει άνεπιφυ- λάκτως και τήν θεωρεί ως τό καλύτερον έργον του συγγραφέως τής Ίπίσης ή «Ύραυνία τών ειδι- κοτήτων» του κ. Ν. Καρθούνη, αξιολογώταται σκέ- φεις εφ άφορμής τής αποκαλύψεως ότι ό Έρμής τής Όλυμπίας δέν είναι έργον του Ηραξιδέλου άλλ' αντίγραφον αυτού, όφειλόμενον εις Ρωμαϊον τεχνίτην. Η αποκάλυψις αυτή, συζητούμένη άκόμη εις τούς αρχαιολογικούς κύκλους, έγινε από τόν έφορον του Άρχαιολογικού Μουσείου κ. Κάρλ Μπλύμαλ και θα υποχρεώση άσφαλώς τό πλήθος τών θαυμαστών του Έρμού τής Όλυμπίας ν' αλλάξει γνώμην περί αυτού. Άλλ' άκριβώς τό τε- λευτατον τούτο διδει άφορμήν εις τάς ελλόγους σκέψεις του κ. Ν. Καρθούνη, ό όποιος υποστηρίζει ότι ό λαός πρέπει να καλλιεργηθί περισσότερον και να «γίνη όσον τό δυνατόν πιό εύαίσθητος δέ- κτης τής χαράς που αναβλύζει από κάθε ώραιον πράγμα—και ιδίως από τά ώραία έργα τής τέχνης». Ύποστηρίζει δηλαδή ό κ. Καρθούνης — και πολύ όρθώς, —ότι ό λαός δέν πρέπει να καθοδηγηται από τήν πολυμάθειαν τών ειδικών, άλλ' από τήν εύαίσθησιν του.

—Άπό τήν σειράν τών έπιφυλλίδων αυτών ανα- φέρομεν, έπίσης, τήν «Πολεμικήν αλήθειαν» του κ. Διονυσίου Κοκκίνου. Ό κ. Κόκκινος, εφ άφορμής τών συζητήσεων που γίνονται τελευταίως όσον άφορξ τήν έπίδρασιν που μπορεί να έχη ή πολε- μική φιλολογία, υποστηρίζει ότι «ή επιτυχία αυτών (των έργων τής πολεμικής φιλολογίας και ιδίως τών κινηματογραφικών) όφείλεται κυρίως στήν περιέργεια του κοινού, και ή αίσθησις που του προ- καλούν δέν μπορεί να λογαριασθί για σοβαράς παράγων αντιπολεμικού πνεύματος». Και διά ν' αποδείξη τό βίαιον τής εξηγήσεως αυτής, κάμνει σειράν σκέψεων περί «πολεμικής αλήθειας», εις τάς όποιας υπάρχει πράγματι πολλή αλήθεια.

—Άπό άνταπόκρισιν εκ Θεσσαλονίκης, δημο- σιευθεσαν εις τό «Έθνος», πληροφορούμεθα ότι συνεχίζονται έντατικώς υπό τήν διεύθυνσιν του άρχι- τέκτονος κ. Άρ. Ζάχου αι εργασίαι διά τήν άνοι- κοδόμησιν του Άγιου Δημητρίου. Η αξία και ή τύχη του οπουδαίου τούτου βυζαντινού μνημείου είναι, βεβαίως, γνωστα εις κάθε μορφωμένον, ή δέ άνοικοδόμησις αυτού, μολονότι ήρχισε πρό τε- τραετίας, δέν θα περατωθί πρό της παρελεύσεως άρκετά μεγάλου άκόμη χρονικού διαστήματος.

—Είς τό «Έλεύθερον Βήμα» έκτενές άρθρον του κ. Α. Α. Πάλλη διά τό νέον Μουσείον Μπενάκη, τό όποτον παρεδόθη ήδη εις τό Κράτος. Τό νέον μου-

σειον, τό όποτον κρίνεται ως μοναδικόν άπόκτημα διά τήν πρωτεύουσαν, περιλαμβάνει τρία τμήματα, τό ιστορικόν, τό λαογραφικόν και διακοσμητικής τέχνης. Και εις τό τρία αυτά τμήματα υπάρχουν σπανιώτατα πράγματα, ιδίως προϊόντα τής μουσουλ- μανικής τέχνης, δηλαδή τής τέχνης τών ισλαμικών χωρών, Αιγύπτου, Συρίας, Παοσίας κλπ., τά όποια συνέλεξε και έτακτοποίησε τό γούστο και ή επιμονή μερικών ανθρώπων, — τών μελών τής οικογενείας Μπενάκη και του κ. Εήμορφοπούλου, δωρητού μιās μοναδικής εις τόν κόσμο συλλογής κομψοτεχνημά- των κινεζικής ποροελάνης και κεραμικής όλων τών εποχών. Ό κ. Πάλλη όνομάζει θησαυρούς τ' απο- τελούντα τό Μουσείον Μπενάκη και έχει άπολύτως δικαίον εις τόν χαρακτηρισμόν του δέν υπάρχει ή παραμικρότερα υπερβολή.

—Είς τήν ιδίαν εφημερίδα δύο διαφανιστικώτατα άρθρα του κ. Ναχ. Παπαντωνίου εφ άφορμής τής «Ίταλικής Έβδομάδος» διά τήν έπίδειξιν τής Ίτα- λικής τέχνης εις τήν διεθνή εκθεσιν τής Βενετίας του 1931, και γενικώτερον διά τ' αποτελέσματα, τά όποια διδαι ή προσπάθεια όλων τών χωρών εις τήν περισχήν τής τέχνης. Ό κ. Παπαντωνίου όμιλεί διά τήν εργασίαν τών κυριωτέρων εκπροσώπων τής συγ- χρόνου Ίταλικής τέχνης, τών Καταλάνο, Κόντι, Κοροιάλλο, Μόντι, Καρλόττι κλπ., ελέγχει ως έν- τελως άδικαιολόγητον τήν φήμην του ζωγράφου Μοντιλιάνι, ή όποια εδημιουργήθη κυρίως στο Πα- ρισί, και καταλήγει εις τό συμπέρασμα ότι οι Ίτα- λοί καλλιτέχναι εις τήν εκθεσιν του 1931 αν δέν έ- δειξαν κανένα εχαιρετικόν δημιουργόν, έδωσαν έν τούτοις τό φαινόμενον μιās ζωτικότητος με τήν ά- πιστεύτως πολύμορφη και εις πολλά έκλεκτήν πα- ραγωγήν των. Και ό κ. Παπαντωνίου, παρατηρών ότι ή παγκόσμιος καλλιτεχνική παραγωγή περιο- ρίζεται εις άπλās αναζητήσεις και άνησυχίας, χωρίς να δώση μιαν πραγματικώς εχαιρετικήν προσωπι- κότητα, τονίζει ότι οι Ίταλοι εις τήν εκθεσιν του 1931 (σημειωτέον ότι τά φασιστικά έργα ήσαν σχε- τικώς όλίγα) έδειξαν, αν όχι τίποτε άλλο, τούλάχιστον ότι δέν άννοσούν τήν τέχνην άπλως κόσμημα ή άφηρη- μένο παιχνίδι, αλλά τήν φαντάζονται με ρίξες στήν κοινωνία. Και «αυτό τό πράγμα, συμπεραίνει, φυσικό οέ αρχαιο καλλιτεχνικό λαό, δέν είναι καθόλου χωρίς σημασία οέ μιá κρίσιν «υπεραιοθητισμού» καθως ή σημερινή, όπου ή ανθρωπινή μορφή έχει κηρυχθί από τήν τέχνην οέ αποκλεισμό και τό ό- νομα τής καλλιτεχνικής δημιουργίας δίνεται οέ ά- δειανά παιχνίδια σχημάτων και χρωμάτων».

—Εφ άφορμής τών τελευταίων Ισπανικών γεγο- νάτων, δύο άρθρα του κ. Δημ. Λαμπίκη εις τόν «Ήμερήσιον Τύπον», εις τά όποια γίνεται σύν- τομος, αλλά πολύ εδουνειδητος έπισκόπησις τής Ισπα- νικής φιλολογίας, από τής έποχής του Γκόγγορα μέχρι τών ήμερών μας. Αι γενικαι ιδίως σκέψεις περί τής φιλολογίας, εις τήν όποιαν, εκτός τών άλ- λων, άνήκει και ό «Δόν Κιχώτης», είναι χαρακτη- ριστικώταται και προδίδουν όρθήν κριτικήν αντί- ληψιν.

—Είς τήν «Έστία» γράφει ό κ. Σωτ. Σκίπης περί του Ρούπερτ Μπρούκ, εις μνήμην του όπολου έγιναν αι γνωστα εορταί τής Σκύρου, διατυπώνει μερικās δικαιολόγους έπιφυλάξεις όσον άφορξ τήν αξίαν του Άγγλου ποιητού, και συγγρόνως κάμνει

μιαν υπόδειξιν, ή όποια θα έπρεπε να τύχη τής ά- παιτωμένης προσοχής εκ μέρους του κράτους και τών λογοτεχνών μας. Ίι κ. Σκίπης παρατηρεί όρ- θότατα ότι από τό έργον του Μπρούκ λείπουν δύο από τά χαρακτηριστικά άκείνα γνωρίσματα τών με- γάλων ποιητών, τά όποια δέν εξαφανίζονται και εις τάς μετριωτέρας άκόμη μεταφράσεις, ή πνοή και ό τόνος, και δικαίως άπορεί πως γίνεται σύγκρισις του νέου αυτού Άγγλου ποιητού με τούς τρεις με- γάλους συμπατριώτας του, τόν Ήύριονα, τόν Σέλλεϋ και τόν Κήτς. Άκόμη όμωσ δικαιότερα είναι ή ά- πορία του κ. Σκίπης, ή αναφερομένη εις τό γεγονός ότι, ενώ αποδίδονται τόσαι τιμαί εις ξένους λογο- τέχναις, που δέν παρουσίαν τίποτε τό εχαιρετικόν, ό Παπαδιαμάντης και άλλοι έκλεκτοι Έλληνες συγ- γραφείς περιμένουν ματαίως τήν εκδήλωσιν τής άκ- τιμήσεως και τής εγγνωμοσύνης τών συμπατριω- τών των διά τής ιδρύσεως του άνδριάντος των. Και ή παρατήρησις αυτή είναι υπόδειξις μάλλον, παρά άπορία, υπόδειξις που γίνεται εις τήν καταλληλο- τέραν στιγμήν . . .

—Διά τό νέον βιβλίον του κ. Σπύρου Μελά «Ό Έρος του Μωριά», εκτός του κ. Φώτου Πολίτη, έγραψαν ένθουσιωδώς ό κ. Μιχ. Ροδάς εις τό «Έ- λεύθερον Βήμα», ό κ. Κωστής Μπασιτιάς εις τήν «Πειθαρχία» κ. ά.

—Γράφων ό κ. Άριστος Καμπάνης εις τήν «Πρωΐ- αν» περί τής κρίσεως του έλληνικού βιβλίου, υπο- στηρίζει ότι ή κρίσις αυτή, ή όποια διαρκώς έντει- νεται, όφείλεται εις τήν ποιότητα τής παραγωγής και φρονεί ότι διά τήν αντιμετώπισιν αυτής θα ήτο σκόπιμος ή σύμπηξις συνασπισμού συγγραφέων, οι ό- ποιοι να έχον κοινάς γλωσσικās και όρθογραφικās τάσεις και να έμοφνοούν επί ώρισμένους ιδεών. Έρ- γον του συνασπισμού τούτου πρέπει, κατά τόν κ. Καμπάνην, να είναι ή παρακώλυσις ή ό στιγματι- σμός τών κακών έργων και ή προτομοιαία καλυ- τέρας πνευματικής τροφής διά τόν ελληνικόν λαόν. Η ιδέα όμωσ του κ. Καμπάνη, μολονότι αξία πάσης έπιδοκιμασίας, δέν νομίζομεν ότι είναι πραγματο- ποιήσιμος, δεδομένου ότι εύκολώτερα μπορούν να συνεννοηθούν δύο άσπονδοι έχθροι, παρά δύο αξιόλο- γοι λογοτέχναι . . .

—Διά τήν εκθεσιν τής «Ίστορίας τής Έπανα- στάσεως του 1821» του κ. Διον. Α. Κοκκίνου, εκτός τής «Πρωΐας», τό άρθρον τής όποιας εσχολιόσα- μεν εις τό προηγούμενον τεύχος, έγραψαν με ένθουσιασμόν ή «Έστία», τό «Έθνος», ό «Έ- λεύθερος Άνθρωπος», ή «Έλληνική», ό «Ή- μερήσιος Τύπος» και ή «Πατρις».

—Είς τήν τελευταίαν «Ίόνιον Άνθολογία» τής κ. Μαριέττας Μινώτου, πολυσέλιδον και αίσθη- τώς βελτιωμένην από άπόψεως εμφανίσεως, εδρί- σκομεν ένδιαφέρουσαν συνεργασίαν τών Γ. Λαμπε- λέρ, Μ. Μαλακάση, Μιχ. Άργυροπούλου, Άγγ. Σημηριώτη, Άλ. Βεινόγλου, Μαριέττας Μινώτου, Μ. Φιλήντα, Μιχ. Πατριδην, Κ. Καίροφύλα, Σπ. Μινώτου, Α. Ζώη κ. ά.

—Οι «Πρωτοπόροι», τό «μηνιαιον έργαον τής προχωρημένης διανόησης», κάμουν εις τό τεύχος του Άπριλίου τόν απολογισμόν των και εκφράζουν τήν ικανοποίησιν των διά τήν μέχρι τούδε δράσιν των. Σημειωτέον ότι οι «Πρωτοπόροι», προχω- ρημένοι και εις τούτο, δέν διατάζουν να κάμουν

τὸν ἀπολογισμὸν τῶν μόνις ἀπὸ τὸ τρίτον τεύχος τιν.

— Εἰς τὴν «'Αλεξανδρινὴν Τέχνην» (τεύχος Μαρτίου) : «'Στοχασμοί» τοῦ κ. Ε. Παπανούτσου, παίγμα τοῦ κ. Χάγερ-Μπουφὸν καὶ διηγήματα τῶν κκ. Τάσου Ἀθανασιάδου καὶ Κίσινα Σταμπούζου.

— Εἰς τὴν «'Ελληνικὴν Ἐπιθεώρησιν» (τεύχος Ἀπριλίου) : «'Ὁ Παλαμᾶς καὶ τὸ Γλωσσικόν» τοῦ Γ. Καταμπάλη, «'Ἐστιάζες» τοῦ Γρυπάρη κτλ.

— Σημνότερον καὶ συμπαιθέστατον τὸ νέον περιοδικὸν «τῶν Νέων καὶ τῆς Τέχνης» μετὸν τίτλον «'Ορίζοντες». Ἰκιδέσεται εἰς τὸν Πειραιᾶ. Εἰς τὸ α' τεύχος γράφουν καὶ μερικοὶ παλαιοί. Ἡ διεύθυνσις ἴσως δηλώνει ὅτι αὐτὸ θὰ γίνεταί γιὰ λίγον καιρὸν εἰς τὴν ἀρχήν.

— Εἰς δύο συναχθῆ τεύχη τῆς «'Εβδομάδος», «φιλολογικὸς περίπατος» τοῦ κ. Κ. Μπασιᾶ μετὸν κ. Σπύρον Μελάν. Εἰς δὲ τὸ τελευταῖον, μετὸν κ. Ἀχιλλέα Α. Κόρου.

— Εἰς τὸν «'Λόγον» (τεύχος Ἀπριλίου) «Μὲ ἕνα ἀκαδημαϊκὸν» τοῦ κ. Τέλλου Ἀγγρα, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὸν κ. Ξενόπουλον ὡς ἄνθρωπον. Ἄρθρα ἐπίσης περὶ τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ εἰς τὸν κυριακάτικον «'Ἐθνικὸν Κήρυκα» τῆς Ν. Ἰόρκης ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Θυράνη καὶ εἰς τὸν μηνιαῖον ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Ροδά.

— Εἰς τὸν «'Ταχυδρόμον» Μυτιλήνης ὁλόκληρος ἡ διαλέξις τοῦ κ. Πρωτοπάτη, περὶ τῆς ὁποίας ἔμμελεϊ σήμερον συνεργάτης τῆς «'Ἄεας Ἐστίας».

— Εἰς τὸ τελευταῖον τεύχος τοῦ ἀγγλικοῦ περιοδικοῦ «'Journal of Hellenic Studies» (τόμος 50), ὁ διακεκριμένος ἀγγλος ἱστορικός κ. Οὐίλιαμ Μίλλερ δημοσιεύει ἐπαινετικωτάτην κριτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἱστορικοῦ βιβλίου τοῦ συνεργάτου μας κ. Κίσινα Καροφύλα «'Ἰστορικαὶ σελίδες τῆς Ἰήνου» (1207—1821), τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς «'ἔσοχον ἱστορικὴν μονογραφίαν, τῆς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς ἐμελέτησε πᾶσαν πηγὴν σχετικὴν μετὸν ἱστορίαν τῆς Ἰήνου, ἐβρισκομένην εἴτε εἰς τοὺς διαφόρους περιηγητάς τῶν χρόνων ἐκείνων, εἴτε εἰς τὰ βενετικὰ Ἄρχεια, εἴτε εἰς τὰ Ἄρχεια τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς Ἰήνου».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Ἀπὸ τὴν δευτέραν, 27 Ἀπριλίου, εἰς τὸ κινηματοθέατρον «'Ἀττικόν» προβάλλεται ἡ νέα ἐλληνικὴ ταινία «'Στέλλα Βιολάνη».

* Ἡ Ἐταιρεία φιλοτέχνων διωργάνωσεν ἀναδρομικὴν ἐκθεσιν τῶν ἔργων τοῦ Πάνου Ἀραβαντινοῦ (Μάγαρον Δεληγεώργη, ὁδὸς Κανάρη 1). Τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τὸ Σάββατον 25 Ἀπριλίου.

* Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου Λαϊκῆς Τέχνης (Βουκουρεστίου 4) ἐκθεσὶς τῆς Κρητικῆς Ὑφαντουργίας «'Διπλοῦς Πάλευκος». Ἐναρξίς τὸ Σάββατον 25 Ἀπριλίου.

* Εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν Βεροαλλιδῶν (γωνία Ὁ-θωνος καὶ Ἀμαλίας) ζωγραφικὴ ἐκθεσὶς τοῦ κ. Γ. Στέρη, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κας Ἐλενας Βενιζέλου, 14 Ἀπριλίου—14 Μαΐου.

* Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «'Παρνασσῶ», ἀπὸ τῆς 19 Ἀπριλίου, ἐκθεσὶς ἔργων ζωγραφικῆς τοῦ Περικλῆ Νικηφ. Λύτρα.

* Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Ἰλιον-Πάλας (ὁδὸς Σταδίου) ἐκθεσὶς σκίτων καὶ γελοιογραφιῶν τοῦ Μόφο

(Ἀντωνιάδου). Ἀπὸ 26 Ἀπριλίου μέχρι 15 Μαΐου. * Ὁ Φιλ. Σύλλογος Παρνασσός, τὴν Τετάρτην 15 Ἀπριλίου, ἔδωκε φιλολογικὴν προσημερίδα εἰς μνήμην τοῦ ποιητοῦ Ἰωάννου Πολέμη. Ὁμιλήσαν οἱ κκ. Κρίτων Γ. Σουρῆς καὶ Ἀχιλλεὺς Κύρου. Ἐπαίχθη τὸ «'Ὀνειρο» ὑπὸ τῆς δ. Κοτζιάη καὶ τοῦ κ. Μ. Κατράνη, καὶ ἀπηγγέθη ὑπὸ τῆς πρώτης ἐν ποίημα.

* Εἰς τὸν «'Παρνασσῶ», τὴν Κυριακὴν 26 Ἀπριλίου, ἡ Β' Διαλέξις Ἀπαγγελία ἀπὸ τὰ ἑκατόχρονα τῆς Ἑλληνικῆς Ποίησης : Οἱ Ποιηταὶ τῆς Καθάρουσης. Ὁμιλήτης δ κ. Ἀρ. Καμπάνης. Ἡ κυρία Ἰζούλια Ἐαρρένταιο καὶ αἱ μαθητρίαι τῆς ἀπήγγειλαν ποιήματα τοῦ Ζαλακώστα, τοῦ Παράσχου, τοῦ Παπαρηγοπούλου, τῶν Ραγκαβῆδων κτλ.

* Διαλέξεις : Ἡ Ζ' τῆς Βυζαντινῆς Ἐταιρείας εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς (20 Ἀπριλίου). Ὁ κ. Φ. Κουκουλῆς μετὸ θέμα «'Ἐν μετὰ βυζαντινὰς παραστάσεις μενάλλιον». — Εἰς τὸν «'Παρνασσῶ» (22 Ἀπριλίου) ὁ κ. Δραγάτης μετὸ θέμα «'Γεώργιος Γεννάδιος». — Εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν, 24 Ἀπριλίου, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνεῖου κ. Δ. Πικιώνης μετὸ θέμα «'Αἱ τάσεις τῆς συγχρόνου ζωγραφικῆς καὶ ὁ ζωγράφος κ. Στέρης». — Εἰς τὴν Γαλλικὴν Σχολήν, τὴν Παρασκευὴν 24 Ἀπριλίου, ὁ κ. Α. Meillet, μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ καθηγητῆς εἰς τὸ Collège de France, ὁμιλήσῃ περὶ λογοτεχνικῆς γλώσσης. Ὁ ἴδιος τὴν ἐπομένην, εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ Πανεπιστημίου, ὁμιλήσῃ περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

* Εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ἤρχισεν, τὴν Παρασκευὴν 24 Ἀπριλίου, ὁ θίασος «'Ἐταιρεία Ἑλλ. Καλλιτεχνικῶν» μετὰ τὸ «'Μελὸ» τοῦ Μπερντοτίν.

* Εἰς 17 ὑπολογίζονται οἱ θίασοι, οἱ ὁποῖοι θὰ παίξουν αὐτὸ τὸ καλοκαίρι εἰς τὰς Ἀθήνας : κεντρικοί, συνοικιακοί, δραματικοί, λυρικοὶ καὶ μικτοί.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

25 Ἀπριλίου

κ. Ν. Α. Α. Μυτιλήνην. Ἄμα ἐκδοθῆ ἢ ἐκθεσὶς τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σταβατείου, θὰ τὸ ἴδῃτε εἰς τὴν «'Ν. Ἡστίαν». Ἡ «'Προτομή» σας εἶναι μεταξὺ τῶν ἔργων πού διεφίλονεϊκησαν τὰ δύο Β' βραβεῖα. Πρέπει βέβαια νὰ τὸ δώσετε εἰς κανένα καλὸν θίασον νὰ παίξῃ. Ἀλλὰ διατὶ δὲν τὸ ὑποβάλλετε εἰς τὸ Ἐθνικόν; Ἐμεθεα σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ τὸ ἀγκρίνη. Τὸ διήγημά σας θὰ δημοσιευθῆ. — κ. Α. Ο. Λευκωσίαν. Θὰ κριθῆ ἀπὸ τὸν εἰδικὸν μας συνεργάτην. — κ. Χ. Μ. Αἴγιον. Δὲν τὸ ξέρομε ἀκόμη. Θὰ τὸ μάθωμε ἀπὸ τὸν κ. Π., σὸν ὁποῖον ἐδώσαμε τὸ βιβλίον σας νὰ τὸ κρίνη. — κ. Σ. Α. Β. Λίμνην. Ἐλπίζομε σὸ ἐρχόμενον. — Νεοσπόλεμον, Θεσσαλονίκην. Θερμοτάτας εὐχαριστίας. Θὰ σὰς ἐγράψωμεν καὶ ἰδιαιτέρως, ἂν ἐσημεσιώνατε διεύθυνσιν. — κ. Κ. Μ. Ἀλεξανδρούπολιν. Ἐλάθαμεν. Ἐὐχαριστοῦμεν καὶ διὰ τὰς πληροφορίες. — δ. Κλ. Ἀρ. Ἐνταῦθα. Μπορεῖτε νὰ μὰς τὰ στείλετε. Τότε μόνο θὰ σὰς ποῦμε. — δ. Μ. Α. Πόλην. Δὲν ἀλλάξαμε βέβαια γνώμη. Ἀλλὰ δὲν ἦλθε ἢ σειρὰ τῶν. — κ. Π. Π. Σ. Θεσσαλονίκην. Ἴτιποτε νεώτερον ἀκόμη. Τὸ διήγημα θὰ δημοσιευθῆ. — κ. Β. Καν. Περιμένομεν λοιπὸν τὰ «'πιὸ ἄρτια», διότι εἰς τὸ σημερινόν, τὸ

ἀπαράδεκτον δὲν εἶναι αὐτὸ πού μὰς γράφετε : εἶναι πὸς μόνον αὐτοὺς τοὺς δύο στίχους βρισκομεν πρωτοτύπους : «'κ' ἄλλες χάρες ὑπέρτατες, θεά, ὁμορφοστολλίζου — τῆς λιγιστοῦλας σου ζωῆς τὴν ἀφύακτῃ τῇ χάρι». Τὰ λοιπὰ εἶναι πράγματα κοινά. — κ. Γ. Θ. Θε/νίκην. Τὰ ἐλάθαμεν κ' εὐχαριστοῦμεν. Δὲν ὀ ἀργήσωμεν ἢ αὐτὰ, ἢ ἄλλα, προηγούμενά σας, πού μὰς εἶναι περισσότερον συμπαθῆ. — δ. Ἀρτ. Χ., ἐνταῦθα. Τὸ διήγημά σας παρουσιάζει ἀνεπτυγμένην σκέψιν ἔχει ὠραῖες περιγραφὰς καὶ ὠραῖες ψυχολογικὰς ἀναλύσεις. Εἶναι ὁμῶς μακροσκελές. Εἰς ὅλα του τὰ σημεῖα θὰ ἤμποροῦσε νὰ συντομευθῆ. Ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος του νομιζομεν εὖ «'πέφτει» : πὸς ἄγιασεν ἡ Μαγδαληνή; μετὸ πῶν ἄλλο; μετὸ καὶ μαρτύριο; μετὸ πῶν ἐσωτερικῆς δικαιολογίας; Ἐνας διαταγμὸς ἀρκεῖ γιὰ τὴν ἄγιασιν; — κ. Γ. Πινδ. Ἰωάννινα. Δὲν ἔχουν ἀδικον οἱ φίλοι σας. Μετὸν διαφορὰν, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ μιμηθῆτε τὰ περὶ μᾶλλον τοῦ Κρυστάλλου. Τὸ ζωηρὸν λαογραφικὸν χρῶμα, πολλὰ ἀγνωστοὶ ὄσον καὶ ποιητικὰ λεπτομέρειαι τῶν σημερινῶν σας, εἶναι ἤδη στοιχεῖα διὰ ἐνδιαφερούσας σελίδας. Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁμῶς, πὸς νὰ δημοσιευθῶν τόσο μακρότατα, σχεδὸν ἐπικά, ποιήματα εἰς τὸ περιοδικόν μας; — κ. Δ. Κλ. Πειραιθ. Ἐχετε πολὺ δικίον, καὶ μακάρι καὶ οἱ ἄλλοι νὰ σὰς ἐμιμοῦντο. Ἡ «'Ἀναπόλη» μὰς ἐφάνη τ' ὠραιότερον ἀπὸ τὰ σημερινά. — κ. Χ. Σ. Χ. Λοῦδιον. Θὰ σὰς δυσαρεστήσωμεν, ἂν σὰς εἰποῦμεν ὅτι δὲν εὐρισκόμεθα ἀπολύτως σύμφωνοι μετὰ τὰ κολακευτικώτατα λόγια, μετὰ τὰ ὁποῖα συνοδεύετε τὴν συνεργασίαν ἐκείνην; Τὰ θέματα, μεγάλα : τὰ λόγια, μικρὰ σχετικῶς. . . Ἐκτὸς ὁμῶς τῆς ἰσχυρότητος τῶν περιγραφῶν, δὲν παρατηρήσατε καὶ κατὰ τὸ βεβιασμένον εἰς τὴν στιχογραφικὴν; — κ. Γ. Μ. Καλαμάτα. Ἐὐχαριστοῦμε πάντα γιὰ τὰ καλὰ λόγια. Τὸ κρατοῦμεν. — κ. Νιαγάραν. Ἄ, ὄχι ἔτοι! Τὶ σὰς ὠφελεῖ τάχα μὴ ἐπιείκεια εἰς τὴν τέχνην; τί ἤμπορεῖ νὰ προσέψη ἀπ' αὐτὴν; Ἰκανοποίησις; ὄχι βέβαια φήμη; θὰ εἶναι ἀστήρικτῃ καὶ ψευδῆ, καὶ θὰ παρουσηθῆ μετὸ πῶν φύσημα. Καὶ εἰς αὐτὰ, συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ σημερινόν σας. . . — κ. Β. Γ. ἐνταῦθα. Δὲν προσέχετε ὅσον πρέπει εἰς τὴν καλαιουσιαν τῆς ἐκφράσεως («'μυστήριον πόθοι. . .»). Δὲν ἤμπορεῖτε ὁμῶς νὰ μεταφέρετε τὰς τυχούσας λέξεις εἰς ἕνα ποίημα! Ὑπάρχουν κανόνες καὶ εἰς τὸν ρεαλισμόν. — κ. Γ. Κ. Λευκίμην. Χωρὶς νὰ φανοῦμε ἐπιεικεῖς, — ἰδέτε τί λέγομεν παραπάνω! — τὰ ποιήματά σας μὰς ἄρεσαν ἀρκετά. Καὶ ἐδῶ νὰ μείνατε, εἰθε καλὰ. Ἀλλὰ εἰμεθεα βέβαιον πὸς θὰ μὰς στείλετε πολὺ ἀνώτερα ἀκόμη. Τὸ «'Ἐρημοκλήσι» εἶναι τὸ συμπαιθητικώτερον. — κ. Γιαν. Κοφ. ἐνταῦθα. Ἄ ὄχι! Ἐφευγετε ἀπὸ τὸν δρόμον σας μετὰ τὰ σημερινά. Καὶ μὰς λῆτε νὰ σγλωσῶμε τὰ ἄλλα. Τὶ παρεξήγησις! Τὸ ἀντίθετον. . . μάλιστα! — κ. Γ. Φ. Μ. Θεσσαλονίκην. Ἐχετε δικίον εἰς ὅλην τὴν γραμμήν. Αὐτὰ εἶναι σημεῖα παρακμῆς. Καὶ βλέπετε ὅτι, ἀπὸ πολλὰ πού μὰς στέλλου, περιορίζομεν ἀπὸ τὰς στήλας μας τὴν ἀντιπροσώπευσιν αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἰς ἐλάχιστα ὅσον τὸ δυνατόν. — δ. Μ. Φ. Ἐνταῦθα. Νὰ ξαναδοῦλεψτε τ' ὠραιότερον : «'Ἐξοχικὸς περίπατος». Συνοχῆ ὅσον μπορεῖτε, καὶ, προκειμένου διὰ tableaux, ἐκλογῆ ἠρισμένου σημείου, τοῦ ἀντιπροσωπευτικώτερου. Ἡ

ἐκτασις ζημιῶναι τὴν σαρφίταιον καὶ τὸ βέθος. — κ. Δας. Φιλιάτες. Θὰ μὰς ἐδίδετε τὴν ἀδειαν νὰ τὸ διαθεσώσωμεν εἰς τὸ Λαογραφικὸν ἀρχεῖον; Δὲ τὰς σελίδας μας, θὰ ἔπρεπε, νομιζομεν, νὰ εἶναι κάπως φιλολογικώτερα γραμμένα, ἢ τὰ τραγούδια του νὰ εἶναι πὸς ποιητικὰ : δυστυχῶς εἶναι ἰσχυρότατα — δὲν βρισκεται; — καὶ συχνά, ἀρρηθια. — κ. Ν. Στ. Ἐνταῦθα. Νὰ σὰς εἰποῦμε λοιπὸν ἀναλυτικώτερα τὰς ὑποδείξεις μας : Πολλὰ λόγια εἰς τὸ στόμα ἐνός λαϊκοῦ τύπου συχνά μάλιστα, θεατρικά, δηλαδὴ ἀφηνεχολόγητα ἢ ἀφήρησις τῆς ζωῆς τοῦ κυρίου προσώπου πτωχῆ : π. χ. γιὰ τὴν νοσταλγία του διπλο σὸ κατάρτι, διὸ λέξαις μόνον! . . . Καὶ ἡ περιγραφή τῆς τελευταίας, δυστυχιομένης, περιόδου τῆς ζωῆς αὐτῆς γίνεται μετὰ τῶν ὠμῶν. Αὐτὰ ὁμῶς δὲν διορθώνονται μετὰ ἀλίγην ἐργασίαν τοῦ γραφέου : χρειάζεται σπουδῆ τῆς πραγματικότητος ὅσον καὶ μελέτη καλῶν βιβλίων, καὶ κάποια ἠλικία καὶ πείρα. — κ. Β. Β. Ἐρεσσον. Ἐχει καλῆς, ἀλλὰ θὰ περιμένετε λίγο, νὰ εὑρωμεν εὐκαιρίαν. — κ. Ἐρη. Μ. Ἐνταῦθα. Μὰς ἀφήνατε σκεπτικῶς, δραματικῶς ὑποθέσεις : κακός, κοινότοπος χειρισμός. Φιλολογικὴ ἀνταξίς : ἀκατάστατη ἢ γλῶσσα. Ἐχετε φαντασία, ὅσον καὶ γνῶσιν τῆς πραγματικότητος. Πρὸς τὸ παρὸν, δὲν ἔχομεν νὰ σὰς εἰποῦμεν τίποτε ἄλλο. . .

Οἱ ἀναγνώσται μας παρακαλοῦνται νὰ διορθώσωσιν τὰ ἔξῃς παραράματα τοῦ προηγουμένου τεύχους : σ. 122, στ. 22 : «'νὰ μοῦ σταχτῶναι τὰ μαλλιά». — σ. 113, στήλ. β', στ. 60 νὰ φύγη ἡ μισή παρένθεσις, 61 : «'τῆς δίνομε», στ. 62 : «'ἀπλῶς», — σ. 111, στήλ. α', στ. 4 : «'εἰ τῆλους πὸς καὶ γιὰ τὴν. . .»

Καὶ τοῦ σημερινοῦ : Σελ. 182, στ. 331 (τοῦ Κύνκλασσα) θεοὺς ἀντὶ θεοῦ, καὶ στ. 314 : «'φοιτῆ, κ' αὐτὸ τὸ πατρικὸ μου—τὸ νερό».

Η «'ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

ΕΞΕΔΟΘΗ
Δ. Ι. ΠΛΑΓΙΑΝΝΗ
Τμηματάρχου Αἰς Τάξεως ἐν τῷ Στενογραφικῷ Γραφεῖῳ τῆς Βουλῆς
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑ
Κατὰ τὸ Σύστημα
GABELSBERGER-MINDLER
Τὸ πρακτικώτατον τοῦτο βιβλίον εἶναι λίαν χρῆσιμον διὰ πάντα φοιτητῆν, σπουδαστῆν, μαθητῆν, τραπεζιτικῶν ὑπάλληλων, δικαστικῶν γραμματέων κλπ. Ταχεῖα ἐνμάθησις. Μέθοδος ἀναλυτικῆ. Πολλὰ στενογραφικὰ ὑποδείγματα.
Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα ἀντιδραχ. 75. Παρὰ τοῦ συγγραφέως ἀποστέλλεται ἐλεύθερον ταχυδρ. τελῶν. Γράψατε Καλλιπικὸν 7. Πατήσια.

ΤΑ ΑΓΑΘΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Ἡ σημαντικὴ πρόοδος τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων ἐπέφερε σπουδαίας μεταβολὰς εἰς τὰς συνηθείας μας. Ἐγίναμε ταχύτεροι συνηθίσαντες νὰ ἐργαζώμεθα μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ αὐτοκινήτου, τοῦ ἀεροπλάνου.

Ἐγίναμε ὅμως καὶ μουσικότεροι — παρ' ὅ,τι καὶ ἂν λέγεται ὅτι ἡ ἐποχὴ μας ἀντιπροσωπεύει μόνον ὕλισμόν — καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὰ ἄφθονα μουσικὰ μέσα τὰ ὅποια παρέχει τὸ ἐμπόριον μὲ τοὺς νέους τρόπους ἐργασίας, μὲ τὰς πολλαπλὰς εὐκολίας πληρωμῆς.

Τὰ πιάνα Bechstein μολονότι κοσμοῦν τὰ σαλόνια τῶν μεγαλειτέρων μουσουργῶν τοῦ κόσμου, ὡς καὶ τῆς διεθνοῦς ἀριστοκρατίας, εἶναι σήμερα προσιτὰ εἰς τὸν οἰκογενειαρχὴν, ὁ ὅποιος χωρὶς μεγάλα μέσα, θέλει νὰ μορφώσῃ τὰ παιδιά του μουσικῶς μὲ τὸ ἰδανικότερον μουσικὸν ὄργανον

τὸ πιάνο BECHSTEIN

διότι ἡ Ἑταιρεία Πιάνων Στάρρ Α. Ε. τὰ προσφέρει ὑπὸ ὄρους ποῦ εἶναι ἀνάλογοι μὲ τὴν ἐποχὴν μας.

Τὰ πιάνα BECHSTEIN εἰς 36 μηνιαίας δόσεις παρὰ τῆ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΙΑΝΩΝ ΣΤΑΡΡ Α. Ε.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑΙ, Ἀρσακίου 12.

» Πραξιτέλους 7.

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ, Φίλωνος 48.

ΠΑΤΡΑΙ, Μαιζώνος 109.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Βενιζέλου 22.

ΒΟΛΟΣ, Ἐρμοῦ 111.

« Βενιζέλου 62.